

NOTA MONUMENTENBELEID
Provincie Zuid-Holland.**Inhoudsopgave**

1. Inleiding
- 1.1. Monumentennota
- 1.2. Nieuw provinciaal monumentenbeleid en nieuwe subsidieregeling
- 1.3. Invoering subsidieregeling en dekkingsplan
2. Waarom monumentenbehoud?
- 2.1. Doelstellingen
3. Taakafbakening
- 3.1. Taak van de rijksoverheid
- 3.2. Taak van de gemeenten
- 3.3. Taak van de provincie
- 3.4. Driedeling
- 3.4.1. Nationale monumenten
- 3.4.2. Provinciale monumenten en provinciale lijst
- 3.4.3. Provinciale lijst voor bescherming van stads- en dorpsgezichten
- 3.4.4. Woonhuizen – gemeentelijke monumenten?
- 3.5. Raakvlakken met andere beleidsterreinen: ruimtelijke ordening en stadsvernieuwing
4. Belangrijkste kenmerken van het nieuwe provinciaal beleid
- 4.1. Subsidiëring
- 4.2. Ontkoppeling
- 4.3. Beoordeling van restauratiekosten
- 4.4. Uitsluiting van enkele categorieën eigenaren
- 4.5. Inkomensgrens
- 4.6. Anti-speculatie-beding
- 4.7. Provinciaal belang
- 4.8. Provinciale monumentencommissie
5. Financiële consequenties
- 5.1. Subsidiepercentage
- 5.2. Begroting
- 5.3. Beëindiging stuwmeer en invoering nieuwe subsidieregeling

1. INLEIDING.

1.1. Monumentennota.

Bij de intrekking van de subsidieregeling voor de restauratie van monumenten van geschiedenis en kunst door de staten in de vergadering van 14 februari 1980 is door ons een nota nieuw provinciaal monumentenbeleid toegezegd. De beleidsvoornemens werden op 21 april 1980 voorgelegd aan de vaste commissie van advies en bijstand voor monumentenzorg en molens en op 28 mei 1980 aan de vaste commissie voor provinciale financiën. De vele kritische opmerkingen die daar gemaakt zijn, waren voor ons aanleiding wijzigingen aan te brengen in de nota. Hierop wordt in de tekst zelf ingegaan, zodat wij hier kunnen volstaan met de vermelding van ons uiteindelijke standpunt ten aanzien van de belangrijkste punten.

Alle zuidhollandse gemeenten, het ministerie van cultuur, recreatie en maatschappelijk werk en instellingen werkzaam op het terrein van de monumentenzorg hebben tot 20 juli 1980 de gelegenheid gehad hun reactie op de beleidsvoornemens kenbaar te maken. Deze opmerkingen en de redenen waarom door ons al dan niet correcties op de tekst zijn gemaakt, zijn in de bijlagen opgenomen.

1.2. Nieuw provinciaal monumentenbeleid en nieuwe subsidieregeling.

Het provinciaal monumentenbeleid dient gericht te zijn op het behoud van monumenten en waardevolle stads- en dorpsgezichten, op de verbetering van de kwaliteit van het leefmilieu in de bebouwde omgeving en in de buitengebieden, mede in relatie tot de taak die de provincie heeft op het gebied van de stadsvernieuwing en het landschapsbehoud.

Wij zijn van mening dat het provinciaal subsidie, bij de invoering van een nieuwe subsidieregeling, ontkoppeld moet worden van het rijkssubsidie, echter met behoud van de mogelijkheid de subsidiabele kosten, zoals vastgesteld door de rijksdienst voor de monumentenzorg als basis te nemen voor het bepalen van het provinciaal subsidie; hiermee kan voorkomen worden dat de provincie een eigen technische dienst moet vormen. Subsidie voor de verbetering van het wooncomfort, zoals in het verleden geschiedde door de koppeling aan het VRO-subsidie, zal niet meer verleend worden.

Alleen natuurlijke personen (tevens gebruikers van het monument), kerkgenootschappen, stichtingen en andere privaatrechtelijke rechtspersonen zonder winstoogmerk kunnen in aanmerking komen voor een bijdrage in de restauratiekosten.

Wij hebben het provinciaal subsidie tevens gebonden aan maxima. De subsidiepercentages in de restauratiekosten van de verschillende categorieën monumenten zijn als volgt:

- a. beschermde kerkelijke, kasteel- en landhuismonumenten, 2,5% van de restauratiekosten;
- b. beschermde woonhuismonumenten, 7,5% van de restauratiekosten, tot ten hoogste f 15.000,—;
- c. woonhuismonumenten, zijnde beeldbepalende panden, gelegen in een beschermd stads- of dorpsgezicht, waarvan de restauratie plaatsvindt in het kader van een stadsvernieuwingplan, 7,5% van de restauratiekosten, tot ten hoogste f 10.000,—;
- d. beschermde boerderijmonumenten, 7,5% van de restauratiekosten, tot ten hoogste f 15.000,—;
- e. overige beschermde monumenten, met uitzondering van molens, 2,5% van de restauratiekosten, tot ten hoogste f 10.000,—;
- f. overige monumenten, gelegen in een beschermd stads- of dorpsgezicht, met uitzondering van molens, 2,5% van de restauratiekosten, tot ten hoogste f 5.000,—.

Indien bij de berekening van het provinciaal subsidie voor categorie a. blijkt, dat het subsidie meer bedraagt dan f 100.000,—, zal bij afzonderlijk statenbesluit over het al of niet toekennen van een subsidie worden beslist. Deze bedragen zullen, voor zover er voldoende middelen zijn, uit het fonds worden betaald.

Een stricte driedeling in nationale, gemeentelijke en provinciale monumenten, waarbij de provincie alleen de verantwoordelijkheid zou hebben voor monumenten van provinciaal belang, is niet in het provinciaal beleid opgenomen.

De instelling van een provinciale monumentencommissie achten wij van groot belang, omdat daardoor een aanzet kan worden gegeven tot de verdere ontwikkeling van het zelfstandig provinciaal monumentenbeleid, waarbij meer aandacht zal worden gegeven aan de relatie tussen monumenten en ruimtelijke ordening, de zorg voor het landschapsbehoud, de advisering naar de rijksoverheid toe en een goede voorlichting.

1.3. Invoering subsidieregeling en dekkingsplan.

Door de financiële problemen die geleid hebben tot de intrekking van de subsidieregeling is het niet mogelijk het nieuw provinciaal subsidiebeleid direct in zijn totaliteit uit te voeren. De afbouw van het ontstane stuwmeer staat voorop.

Toch menen wij dat er vanaf 1 januari 1981 ruimte is voor de subsidiëring van de restauratiekosten van beschermde woonhuismonumenten en beschermde boerderijmonumenten (de categorieën b. en d.) tot een bedrag van maximaal f 910.000,— per jaar, tot het moment dat het stuwmeer is afgebouwd. Hierdoor is de continuïteit van het provinciaal beleid grotendeels verzekerd.

Voor de overige categorieën monumenten (a, c, e en f) zal het nieuwe beleid later in werking treden. Dit geldt tevens voor restauraties waarvan het provinciaal subsidie meer dan f 100.000,— bedraagt.

De vaste commissies van advies en bijstand voor monumentenzorg en molens en provinciale financiën zullen over het tijdstip van inwerkingtreding worden gehoord. Met behulp van de rijksdienst voor de monumentenzorg is de begroting van het aantal door de provincie te subsidiëren restauraties en het benodigde subsidiebedrag berekend: voor het thans voorgestelde beleid is de komende jaren in totaal 4 miljoen gulden per jaar nodig. Alles wijst er op dat de activiteiten op het gebied van de monumentenrestauraties in 1979 op een hoogtepunt stonden en daardoor ook de financiële problemen van de provincie hebben veroorzaakt. De komende jaren wordt een teruggang van het aantal restauraties verwacht. Wij hebben de indruk dat ook de verslechterde economische omstandigheden (hoge rentestand, onzekere ontwikkeling van de inkomens) een negatieve invloed hebben op de restauratieactiviteiten.

Voor de afhandeling van alle lopende aanvragen was aanvankelijk een bedrag van 14 miljoen gulden geraamd. Hiervan is begin 1980 ongeveer 4 miljoen gulden verwerkt: het fonds is thans leeg. Resteert een tekort van 10 miljoen gulden. ¹⁾ Wij stellen voor het ontstane stuwmeer op de volgende wijze te doen verdwijnen, onder gelijktijdige invoering van de nieuwe subsidieregeling voor de categorieën b. en d.

¹⁾ Hierin is nog niet opgenomen het bedrag dat nodig is als gevolg van de oude door c.r.m. vóór 14 februari 1980 in eerste instantie afgewezen, doch later te honoreren aanvragen. De dekking daarvan — met het tekort van 0,23 miljoen gulden — zal de afbouw van het stuwmeer iets kunnen vertragen.

Toe te kennen voor alle lopende aanvragen:

	10 miljoen	
Dekking uit de begroting 1981 (4 miljoen)	3,09 miljoen	0,91 miljoen nieuw beleid
Dekking uit de post koppelsubsidies 1980	0,5 miljoen	
Dekking uit de begroting 1982 (4 miljoen)	3,09 miljoen	0,91 miljoen nieuw beleid
Dekking uit de begroting 1983 (4 miljoen)	3,09 miljoen	0,91 miljoen nieuw beleid
Restant tekort, nog te dekken uit eventuele overschotten of onvoor- zien	0,23 miljoen	
Totaal opleverend:	10 miljoen	
Onvoorziene verhoging provinciaal subsidie	p.m.	
Dekking begroting 1984 (4 miljoen)	—,—	4 miljoen nieuw beleid

(In deze nota zijn buiten beschouwing gelaten de onderwerpen ten aanzien van de molens en de archeologie, daar deze in een ander verband zijn behandeld.)

2. WAAROM MONUMENTENBEHOUD?

„The conservation of our architectural heritage is not simply a nostalgic attachment to the past. Nor again is it a wish to preserve old buildings as museums. It serves a much wider purpose. To employ a greatly overused expression — it contributes to the quality of life. It gives variety, colour and interest to the surroundings in which we live. It lifts our thoughts above the daily routine and broadens our spiritual horizon. In an age of oppressive uniformity, it preserves for our towns and villages their individual identity and inspires pride and fellowship among their citizens.”

Lord Duncan-Sandys,
voorzitter Europees Monumentenjaar
1975.

De zorg voor de historische monumenten is voortgekomen uit een aantal uitgangspunten, waarvan de voornaamste zijn de cultuurhistorische overwegingen en de rol die de monumenten spelen in ons leefmilieu. De monumentenzorg is gericht op het beschermen en herstellen van unieke en onvervangbare cultuurschatten.

Behoud van monumenten wordt van belang geacht, omdat het de burgers doet beseffen dat er een gemeenschappelijk verleden bestaat, waaraan een gemeenschappelijke toekomst is gekoppeld. Op een geheel andere wijze dan archieven en musea bieden de monumenten belangrijke informatie over de cultuur van vorige generaties.

Monumenten zijn onvervangbaar. Iedere generatie dient er dan ook op toe te zien dat het monumentenbestand niet wordt geschaad. Er is een gemeenschappelijke verantwoordelijkheid zeker ten opzichte van volgende generaties.

De gebouwde omgeving is niet alleen een product van

menselijke activiteiten, maar zij beïnvloedt op haar beurt weer de mens; er is een zekere wisselwerking tussen mens en leefmilieu. Duidelijk is geworden dat behoud en restauratie van monumenten kan leiden tot verbetering van de kwaliteit van de woonomgeving in de stad en op het platteland. Een historisch bouwwerk of groep van bouwwerken wordt in verband met de herkenbare schaal als tegenwicht gezien tegen bepaalde moderne ontwikkelingen.

Naast deze motieven is er nog een aantal redenen te noemen waarom het belangrijk is de monumenten te behouden.

De nadruk kan gelegd worden op het kunsthistorische en architectonische belang van monumenten. Iedere cultuurperiode heeft op eigen wijze vorm gegeven aan haar omgeving; architectonische stijlen volgden elkaar op en het is van belang deze specimen van bouwkunst nog te kunnen zien en bestuderen.

Monumenten spelen ook een rol bij de recreatie en het toerisme.

Het wonen in oude binnensteden en in karakteristieke dorpen heeft voor veel mensen een grote aantrekkingskracht. Oorzaak hiervan is, dat om financiële, economische, technische en ruimtelijke redenen veel nieuwbouw eenvormig en massaal kan zijn. Het ontbreken van een menselijke maat schrikt de mensen af. Het historische pand, veelal gelegen in een al dan niet beschermd stads- of dorpsgezicht biedt deze menselijke maat wel.

Ten gevolge van de sterke uitbreiding van het aantal nieuwe woningen in nieuw opgezette wijken, wordt het aantal woningen met een historisch karakter procentueel echter steeds geringer. Het is ook daarom zaak het behoud van oude stads- en dorpsdelen met een karakteristiek historisch milieu zo veel mogelijk te bevorderen.

Monumenten zijn ook belangrijk voor de werkgelegenheid. Dit in verband met het noodzakelijk onderhoud en met restauratie. Vermindering van het aantal restauraties zal er toe leiden dat hoog gekwalificeerde arbeidskrachten niet meer in deze sector werkzaam kunnen zijn, waardoor vakmanschap en werkgelegenheid verloren gaan.

Veel gebouwd cultuurbezit ging reeds onnodig verloren en dreigt ook heden ten dage nog verloren te gaan door onzorgvuldig beheer en te geringe belangstelling. Eenmaal gesloopt of aangetast zullen deze oude waarden nimmer terug te krijgen zijn.

De indruk bestaat, dat het aantal restauraties de komende jaren zal teruglopen; het élan van het Europees Monumentenjaar 1975 is weggeëbd. Reden te meer om op provinciaal niveau een actief, stimulerend monumentenbeleid te voeren.

2.1. Doelstellingen.

Het provinciaal monumentenbeleid zal er op gericht moeten zijn de leefbaarheid te bevorderen, waarbij zowel het behoud van het monument als de omgeving er van voorop moeten staan. Dit geldt in even grote mate voor monumenten in stadsgebieden als voor monumenten in kleine kernen.

De doelstellingen van het provinciaal beleid, dat als aanvulling kan worden gezien van het beleid van rijk en gemeente, kunnen als volgt worden geformuleerd;

- behoud van monumenten en waardevolle stads- en dorpsgezichten;
- verbetering van de kwaliteit van de woonomgeving in de stad en op het platteland, verbetering van de kwaliteit van het leefmilieu in de bebouwde wereld en in de buitengebieden, mede in relatie tot de taak die de provincie heeft op het gebied van de stadsvernieuwing en het landschapsbehoud;

- vergroting van de belangstelling van de burgers voor het behoud van monumenten.

3. TAAKAFBAKENING.

Voordat wij de kenmerken, van het provinciaal beleid uiteenzetten, gaan wij eerst dieper in op de taak die de provincie heeft op het terrein van de monumentenzorg. Gebleken is, dat er in de staten verschillend over wordt gedacht.

In andere provincies, in gemeenten en bij monumentenorganisaties is de afgelopen jaren veel gediscussieerd over de verdeling van taken. De resultaten van die discussies zijn o.a. neergelegd in provinciale nota's, gemeentelijke nota's, een discussierapport van de Werkgroep Monumentenzorg, ingesteld door het Nederlands Instituut voor Ruimtelijke Ordening en Volkshuisvesting (juni 1980) en ook in IPO-verband is er in 1978 al over gesproken. Het feit dat er landelijk nog geen overeenstemming is en het beleid van de provincies zeer uiteenloopt, toont aan dat de discussie nog niet is afgerond.

Onlangs heeft de staatssecretaris van cultuur, recreatie en maatschappelijk werk opdracht gegeven een onderzoek in te stellen om na te gaan in hoeverre het nodig is de huidige beleidsdoelstellingen en instrumenten van het rijk bij te stellen. De monumentenzorg heeft zich van een vrij op zichzelf staande, sterk cultuurhistorische gerichte activiteit ontwikkeld tot een zich in een veel breder maatschappelijk kader voltrekend proces, gericht op het tegengaan van het verval en het bevorderen van het herstel van architectuurhistorische en stedenbouwhistorische waarden. Bij de heroverweging van het rijksbeleid zou aandacht moeten worden gegeven aan de procesmatige aanpak van het restauratiebeleid in vooral de als beschermd stads- of dorpsgezicht aangewezen gebieden, de onderhoudsproblematiek, de werkgelegenheidsaspecten, de relatie van het rijksmonumentenbeleid met het beleid, dat de lagere overheden op dit gebied (willen) voeren (het decentralisatievraagstuk) en de relatie en coördinatie met het stadsvernieuwingbeleid, het beleid op het terrein van het natuur- en landschapsbehoud, alsmede aan de consequenties die dit op procedureel en organisatorisch gebied kan hebben.

De resultaten van dit onderzoek zullen echter nog geruime tijd op zich laten wachten.

De wenselijkheid van decentralisatie van het monumentenbeleid onderschrijven wij, maar de financiële gevolgen zijn nog niet te overzien. Het is ook niet mogelijk vooruit te lopen op ontwikkelingen die zich in het rijksbeleid zullen voordoen.

3.1. Taak van de rijksoverheid.

In een dichtbevolkt en sterk geïndustrialiseerd land als het onze kan gesteld worden, dat de rijksoverheid de eerst verantwoordelijke is met betrekking tot de zorg voor het bebouwde leefmilieu. Daarbij hoort ook de zorg voor de monumenten, een taak die is vastgelegd in de Monumentenwet.

De specifieke deskundigheid die noodzakelijk is voor de uitvoering van deze taak is ook bij het rijk geconcentreerd. Op dit overheidsniveau wordt bepaald welke monumenten en welke stads- en dorpsgezichten voor bescherming in aanmerking komen en in welke gevallen een beschermd monument mag worden veranderd of gesloopt.

Monumenten zijn voor ons allen belangrijk, ongeacht in welke gemeente wij wonen.

3.2. Taak van de gemeenten.

De taak van de gemeenten is eveneens in de Monumentenwet vastgelegd: het is een aanvullende taak. Gemeenten kunnen de Minister op grond van artikel 8 en 15 adviseren en zij hebben de mogelijkheid monumenten die niet op de Monumentenlijst staan op een gemeentelijke lijst te plaatsen (artikel 32 van de Monumentenwet).

Het aantal gemeenten dat thans beschikt over een monumentenlijst en een monumentenverordening is nog niet groot. Angst voor de financiële gevolgen kan een reden zijn.

Gemeenten verlenen ook subsidie in de restauratiekosten van monumenten die het rijk subsidieert. Er is echter één groot verschil met de subsidiëring door de provincies, nl. dat voor de gemeenten een verfijningsregeling is ingesteld, waardoor zij het verleende subsidie van het rijk terugkrijgen. Een dergelijke regeling bestaat niet voor de provincies. Dit is wel een onderwerp dat in de toekomst, mede in IPO-verband dient te worden uitgewerkt.

3.3. Taak van de provincie.

De taak van de provincie kan net als die van de gemeenten beschouwd worden als aanvullend, complementair. De werkgroep monumenten van IPO-cultuur heeft het in 1978 (vergadering 9 november) als volgt onder woorden gebracht:

„Beziet men deze taak zeer eng, dan behoort daartoe allereerst het adviseren van de desbetreffende Minister bij de toepassing van de Monumentenwet. Zowel bij de aanwijzing van beschermde monumenten als bij het verlenen van vergunningen tot sloop of wijziging van beschermde monumenten schrijft de wet n.l. voor, dat de Minister de provincie en de gemeente in de gelegenheid moet stellen hun mening ter zake kenbaar te maken.

De taak ruimer opvattend, vindt men in artikel 32 van de Monumentenwet de bevoegdheid om via provinciale regelingen voorzieningen te treffen tot behoud van het monumentenbestand. Uiteraard mogen deze regelingen geen voorschriften bevatten welke in strijd zijn met de bepalingen van de Monumentenwet. Algemeen wordt verder aangenomen, dat men via bedoelde verordeningen geen zaken mag regelen welke nadrukkelijk uit de Monumentenwet zijn weggelaten (onderhoudsplicht). Daarnaast dragen de provincies via het verlenen van subsidies in de kosten van restauratie bij aan de instandhouding van het monumentenbestand in de desbetreffende provincies. In het merendeel van de provincies wordt hierbij op de een of andere wijze aansluiting gezocht bij het rijksbeleid. (..)

Voorts stimuleren diverse provincies op de een of andere wijze de activiteiten van instellingen en organisaties welke op het gebied van de monumentenzorg werkzaam zijn. (..)

Ook in het kader van het streekplan bezit de provincie een wezenlijke mogelijkheid om bij te dragen tot instandhouding en veiligstelling van monumentale situaties in de ruimste zin van het woord.

Ons is gebleken, dat de rijksdienst voor de monumentenzorg rekening houdt met opmerkingen die door het provinciaal bestuur worden gemaakt n.a.v. wijzigingen of sloop van monumenten (artikel 15). Naast advisering bestaat ook de mogelijkheid onvolkomenheden op de rijkslijst te corrigeren, door bijvoorbeeld bepaalde panden voor bescherming voor te dragen.

Door de IPO-werkgroep is terecht gewezen op de provinciale taak op het gebied van de ruimtelijke ordening.

3.4. Driedeling.

Op drie bestuursniveaus is er een verantwoordelijkheid voor het behoud van monumenten*. Die verantwoordelijkheid komt de provincie ook na. Dit betekent echter niet dat de provincie precies hetzelfde moet doen als het rijk. Op grond van de Monumentenwet heeft het provinciaal bestuur juist de mogelijkheid een eigen beleidsruimte te creëren; er kunnen accenten worden gelegd.

Een uiterste vorm hiervan zou kunnen zijn een strikte driedeling van alle monumenten, waarbij het rijk zou moeten zorgen voor de nationale monumenten, de provincie voor de specifieke provinciale monumenten en de gemeenten voor de voor die gemeente belangrijke monumenten.

Het is echter op dit moment niet mogelijk een dergelijke scheiding aan te brengen.

3.4.1. Nationale monumenten.

De monumenten die op de (rijks)Monumentenlijst staan zijn niet onderverdeeld in klassen: zij zijn allemaal even belangrijk. Zonder duidelijke criteria zal het aanwijzen van „nationale” monumenten een willekeurige handeling zijn.

Onder „nationale” monumenten wordt ten onrechte verstaan die monumenten die nationale bekendheid genieten en waarvan de kosten van onderhoud en restauratie zo hoog oplopen, dat de lokale of provinciale overheid niet meer in staat is hiervoor middelen ter beschikking te stellen. Het betreft puur financiële redenen. Zekerheid dat het rijk het provinciaal gedeelte van het subsidie over zal nemen is er niet.

Kunsthistorische criteria worden niet gegeven. Een monument van nationale bekendheid kan n.l. ook zijn een woonhuis of een klein kerkje, soms gelegen op een plaats waar niemand het zou vermoeden, maar dat door zijn zeldzame waarde nationale of zelfs internationale faam heeft gekregen. Gemeente of provincie zouden de soms relatief lage onderhouds- en restauratiekosten best kunnen opbrengen. Het nationale karakter van een monument kan niet worden bepaald in relatie tot de omvang van het object; evenmin kan de rijksmonumentenlijst als instrument worden gebruikt.

De IPO-werkgroep monumentenzorg acht het onjuist dat provincies eigener beweging grote objecten tot „nationaal” monument verklaren en deze zodoende uitsluiten van provinciaal subsidie.

Het betreft veelal kerken die deel uitmaken van een stad of dorp en mede het beeld bepalen. Restauratie er van heeft een uitstralings-effect op de bebouwde omgeving. De financiële situatie van de eigenaren is meestal benard, omdat zij geheel afhankelijk zijn van subsidies en giften. Zolang er geen duidelijke criteria zijn om „nationale” monumenten aan te wijzen, zijn wij voornemens de subsidiëring van grote objecten voort te zetten. Door voor te stellen subsidies die meer zullen bedragen dan f 100.000,— bij apart statenbesluit te laten vaststellen en de bedragen uit het fonds te betalen, voor zover daar geld beschikbaar is, menen wij grotendeels aan de tijdens de voorbereiding van de nota door statenleden gemaakte bezwaren tegemoet te zijn gekomen.

Voor die restauraties, waarvoor een subsidie van minder dan f 100.000,— zal worden gegeven, willen wij de subsidiëring voortzetten. Dit zullen veelal de kleinere kerken zijn. Door uitsluiting van gemeentebesturen zal n.l. geen subsidie meer worden verleend voor restauraties van stadswallen, verdedigingswerken e.d. Om financiële rede-

nen is echter wel het subsidiepercentage verlaagd; het provinciaal subsidie voor die categorie monumenten heeft in het verleden een onevenredig groot deel van de beschikbare middelen in beslag genomen.

In de subsidieregeling is tevens een bepaling opgenomen om in die gevallen dat een monument duidelijk aanwijsbaar van meer dan provinciale betekenis is (te denken valt aan de Nieuwe Kerk te Delft) en ook de vaste commissie voor monumentenzorg en molens die mening deelt, een verzoek om provinciaal subsidie te kunnen afwijzen.

3.4.2. Provinciale monumenten en provinciale lijst.

Bij een strikte doorvoering van de driedeling van monumenten zou de provinciale overheid uitsluitend de zorg hebben voor de specifiek provinciale monumenten. Algemeen is men het er over eens, dat landschapsbepalende elementen behouden dienen te blijven en dat de provincie daar een taak heeft. In het verleden heeft de rijks-overheid aan deze monumenten onvoldoende aandacht besteed, maar in de nabije toekomst zullen er meer financiële middelen beschikbaar zijn.

Met name de boerderijen dragen door hun ligging, vorm, materialen en constructiewijzen bij tot de herkenbaarheid van de verschillende landschappen. Ze worden bedreigd door de groei van de steden en van de industrie, door ligboxenstallen, silo's en golfplatendaken. Op deze wijze gaan een stuk traditie en een informatiebron voor architectuurgeschiedenis verloren. De agrarische functie zou moeten worden behouden en het landschap in de omgeving van de boerderijen verdient meer aandacht.

Door enkele statenleden is de suggestie gedaan dat de specifieke provinciale monumenten zouden worden aangewezen door het opstellen van een provinciale monumentenlijst.

Wij willen er nadrukkelijk op wijzen, dat op een provinciale lijst slechts die panden komen te staan die *niet* op de rijksmonumentenlijst staan. Deze zijn dus voor het rijk van minder belang.

Een provinciale monumentenlijst zal dan ook een aanvullende lijst zijn en dit betekent niet dat de provincie geen subsidie meer behoeft te geven voor de 6700 op de rijksmonumentenlijst geplaatste monumenten die binnen de provinciale grenzen staan. Hierbij zijn ook specifiek zuidhollandse monumenten die het rijk wel belangrijk acht, hetgeen evenwel niet betekent dat zij daardoor monumenten van nationale betekenis worden.

Ook in andere provincies, waar onder Noord-Holland, waar men meer aandacht geeft aan regionale monumenten, gaat het provinciaal bestuur toch voort met het subsidiëren van monumentenrestauraties waaraan ook het rijk subsidie geeft.

Het opstellen van een provinciale lijst heeft echter wel financiële consequenties. Bij restauratie zal geen rijks-subsidie worden verleend en de gemeenten zullen uitsluitend de voor die gemeenten belangrijke monumenten subsidiëren. Het opleggen van bindende voorwaarden met betrekking tot wijziging of sloop zal tot gevolg hebben, dat de provincie ook een restauratie- of onderhouds-subsidie zal moeten geven. De bedragen die hiervoor benodigd zullen zijn, zullen pas berekend kunnen worden als vaststaat hoeveel monumenten op de provinciale lijst worden geplaatst.

Het voorstel om na het opstellen van een provinciale monumentenlijst geen provinciaal subsidie meer te verlenen voor restauraties van nationale monumenten wijzen wij op grond van bovenstaande argumenten af.

Gezien de huidige financiële problemen lijkt het voorts niet haalbaar nu reeds te besluiten een provinciale lijst

* Neergelegd in de Monumentenwet.

met de daaraan verbonden restauratie- of onderhouds-subsidieregeling op te stellen.

Wij zijn echter wel voornemens aan een in te stellen provinciale monumentencommissie de opdracht te geven te onderzoeken of er in de toekomst een dergelijke lijst kan worden gemaakt. Deze zal niet in de plaats komen van de rijksmonumentenlijst, maar een aanvulling daarop zijn. Op de provinciale lijst kunnen monumenten worden geplaatst die vanwege hun „jonge” leeftijd nog niet op de rijkslijst kunnen worden opgenomen. Kleine groepen monumenten en boerderijstroken kunnen door een provinciale verordening worden beschermd.

Het zal geen eenvoudige zaak zijn een dergelijke lijst te maken: de waardeverschillen tussen gemeentelijke en provinciale monumenten, bijvoorbeeld, zijn moeilijk vast te stellen.

3.4.3. Provinciale lijst voor bescherming van stads- en dorpsgezichten.

Ook hier heeft de provincie een taak. Die stads- en dorpsgezichten die door het rijk niet beschermd worden, zouden door de provincie op een speciale lijst moeten worden geplaatst. De financiële consequenties zullen eerst onderzocht moeten worden. Dit zal in overleg met de PPD, andere provincies en gemeentebesturen moeten geschieden.

3.4.4. Woonhuizen – gemeentelijke monumenten?

Evenmin als het mogelijk is onderscheid te maken tussen de nationale en provinciale monumenten op de rijksmonumentenlijst, is het mogelijk een duidelijke scheiding aan te brengen tussen monumenten van provinciaal en gemeentelijk belang.

Als mogelijke gemeentelijke monumenten zijn door enkele statenleden genoemd de woonhuizen. Subsiëring van de restauratie van deze objecten zou uitsluitend tot de verantwoordelijkheid van de gemeenten behoren, waarbij eventueel een onderscheid gemaakt zou kunnen worden tussen „rijke” en „arme” gemeenten (een grens die moeilijk te bepalen is). Daarnaast zouden woonhuizen in kleine kernen wel weer tot de provinciale taak behoren. Zolang echter de monumenten op de rijkslijst niet zijn onderverdeeld, zijn wij van mening dat de subsiëring van woonhuisrestauraties ook een provinciale taak is. Alleen die woonhuizen die door de gemeentebesturen op een gemeentelijke lijst zijn geplaatst vallen uitsluitend onder de verantwoordelijkheid van die gemeenten. Hiervoor hoeft de provincie ook geen subsidie te verlenen. Het aantal gemeentelijke monumentenlijsten is echter nog gering.

In de statenvergadering van 14 februari 1980 is bij de in-trekking van de subsidieregeling nadrukkelijk gevraagd de woonhuizen voorrang te geven in de nieuwe subsiëring; aan dit verzoek hebben wij voldaan.

Op grond van de in deze paragraaf 3.4. gegeven argumenten hebben wij besloten geen categorieën monumenten van subsiëring uit te sluiten. Er zal subsidie verleend kunnen worden voor de restauratie van:

- kerken, landhuizen en andere grote objecten;
- beschermde en beeldbepalende woonhuismonumenten;
- boerderijmonumenten;
- overige beschermde en beeldbepalende monumenten.

3.5. Raakvlakken met andere beleidsterreinen: ruimtelijke ordening en stadsvernieuwing.

Tijdens de discussies in de vaste commissie voor monumentenzorg en molens over de subsiëring van woon-

huizen en de provinciale taak op het gebied van het monumentenbehoud is er op gewezen, dat de provincie in het kader van de ruimtelijke ordening goede instrumenten heeft om monumentenbehoud te bevorderen. Stadsvernieuwing en landschapsbehoud zijn ook een provinciale taak. Er is op overheidsniveau een toenemende belangstelling te constateren voor de ontwikkelingen van het woon-, leef- en werkmilieu in de verouderde stadsdelen. In de Basis voor het beleid 1978-1982 hebben wij duidelijk gemaakt dat er bij de vernieuwing van stadswijken naar dient te worden gestreefd, dat bestaande waardevolle milieus en elementen behouden blijven terwille van het stadseigene (kernpunt V.I.).

In het provinciaal monumentenbeleid zal daarom ruime aandacht dienen te worden gegeven aan het behoud van monumenten en stads- en dorpsgezichten bij het vaststellen van streekplannen en bij de toetsing van gemeentelijke bestemmingsplannen. Op deze wijze kan richting gegeven worden aan het monumentenbehoud, zonder dat daarvoor extra financiële middelen behoeven te worden vrijgemaakt.

De provincie heeft bovendien, de taak vooruitlopend op de Wet op de stadsvernieuwing, de regionale coördinatie van stadsvernieuwingsprocedures te verzorgen.

In de nota stadsvernieuwing is uiteengezet, dat de provincie niet alleen een coördinerende, maar ook een stimulerende functie kan vervullen. In verband hiermee is een afzonderlijke Werkcommissie voor de Stadsvernieuwing ingesteld, als subcommissie van de PPC, Werkgroep voor de Bestemmingsplannen. In deze Werkcommissie heeft ook een vertegenwoordiger van de rijksdienst voor de monumentenzorg zitting. Voorts is een provinciaal fonds stads- en dorpsvernieuwing gevormd en zijn provinciale consulents stads- en dorpsvernieuwing aangesteld.

Het monumentenbehoud kan gekoppeld worden aan de huidige rehabilitatie- en stadsvernieuwingsactiviteiten. Daaronder valt ook de restauratie van woonhuizen.

Woonhuizen leveren een belangrijke bijdrage aan het totaal ruimtelijk beeld van een kern, ook als de cultuurhistorische betekenis van het monument op zich minder groot is. In relatie met het stadsvernieuwingsbeleid krijgen de woonhuizen hun volle maatschappelijke betekenis terug, wordt de ontvolking van de steden tegengegaan en kan het woonverlies beperkt worden. De centrumfunctie van de binnensteden en de kleine kernen kan verstevigd worden, daar waar deze door allerlei factoren (o.a. verkrotting) wordt bedreigd.

Door restauraties wordt ook de omgeving positief beïnvloed. Eigenaren van monumenten zullen eerder overgaan tot restauratie van hun panden. Het verlenen van een provinciaal subsidie zal de ontwikkeling van de stadsvernieuwing extra bevorderen.

Stadsvernieuwing en landschapsbehoud maken deel uit van het provinciaal planologisch beleid. Wij zijn van mening dat dit een allesomvattend beleid is, waardoor het niet wenselijk is onderscheid te maken tussen „rijke” en „arme” gemeenten, tussen woonhuizen gelegen in grote steden of in kleine kernen of geïsoleerd op het platteland.

4. BELANGRIJKSTE KENMERKEN VAN HET NIEUWE PROVINCIAAL BELEID.

4.1. Subsiëring.

Op 14 februari 1980 is de subsidieregeling voor restauratie van monumenten van geschiedenis en kunst ingetrokken.

Stimulering van het behoud van monumenten als doel-

stelling van het nieuw provinciaal beleid dient volgens ons niet alleen te geschieden door een goed gebruik van de instrumenten die de provincie heeft op het gebied van de ruimtelijke ordening, maar ook door het verlenen van subsidies.

Uit reacties van de rijksdienst voor de monumentenzorg en enkele gemeentebesturen hebben wij opgemaakt, dat het provinciaal subsidie, hoe gering ook vergeleken met dat van de rijks- en gemeentelijke overheid, wel degelijk een stimulerende werking heeft. Het rijkssubsidie is de afgelopen jaren niet overeenkomstig de stijging van de restauratiekosten verhoogd. Als de provincie geheel af zou zien van subsidiëring, zou een extra stimulerend effect wegvallen.

Het aantal restauraties dat jaarlijks in de provincie plaatsvindt en de middelen die voor restauratiesubsidies beschikbaar zijn, dwingen ons echter selectief te werk te gaan; het verlenen van een provinciaal subsidie voor alle te restaureren monumenten is niet mogelijk. Vooral de subsidies voor zeer kostbare restauratieprojecten hebben de afgelopen jaren een forse aanslag gepleegd op het fonds, hoe goed het geld ook is besteed.

In paragraaf 3,4 hebben wij uiteengezet, dat wij geen categorieën monumenten van subsidiëring zullen uitsluiten. Wij stellen wel voor het subsidiepercentage voor enkele categorieën enigszins te verlagen, het subsidie aan een maximum te binden en een keuze te maken met betrekking tot de subsidie-aanvragers.

Een nieuwe subsidieregeling is opgesteld. In de paragrafen 4.2. t/m 4.7. gaan wij nader in op enkele aspecten van het nieuwe subsidiebeleid.

4.2. Ontkoppeling.

Niet alleen in Zuid-Holland, ook bij andere provinciale besturen is ontevredenheid gerezen met betrekking tot het tot nu toe gevolgde koppelsubsidiesysteem. Het verlangen naar een eigen inbreng in de monumentenzorg op grond van erkende verantwoordelijkheid voor het monumentenbestand past niet alleen in het kader van de gewenste decentralisatie van rijkstaken, maar zeker ook in het streven tot geleidelijke afbouw van de koppelsubsidies. Naast aandacht voor de door het rijk beschermde en gesubsidieerde monumenten staat zo de weg open subsidie te verlenen voor restauraties waar het rijk geen bijdrage aan geeft.

Door ontkoppeling van het rijkssubsidie kan voorkomen worden dat de provincie een tweede maal voor hoge kosten komt te staan als er door omstandigheden erg veel restauraties plaatsvinden. Ook in andere provincies zijn hierdoor problemen ontstaan.

De situatie die zich in het verleden in Noord-Brabant heeft voorgedaan, waar de provincie door het lage aantal door het rijk gesubsidieerde restauraties de beschikbare middelen niet kon besteden, zal door de ontkoppeling eveneens voorkomen worden.

Hoewel de koppeling van het provinciaal subsidie aan het subsidie van het ministerie van volkshuisvesting en ruimtelijke ordening de afgelopen jaren zeker een grote stimulerende werking heeft gehad, zijn wij toch van mening, dat subsidiëring in de verbetering van het wooncomfort niet moet geschieden uit de middelen van het fonds subsidies restauratie monumenten.

4.3. Beoordeling van restauratiekosten.

De eerder genoemde ontkoppeling van het rijkssubsidie-beleid behoeft echter niet te betekenen, dat geen gebruik meer zal worden gemaakt van de rijksdienst voor de

monumentenzorg. Integendeel, het is een goede zaak bij het provinciaal monumentenbeleid de subsidiabele kosten, zoals deze worden bepaald door de rijksdienst, als basis te nemen voor de berekening van het provinciaal subsidie. Wij achten het niet wenselijk een provinciale technische dienst te vormen. Indien een provinciaal subsidie wordt gevraagd in de restauratiekosten van een monument waarvoor van rijkswege geen subsidie wordt verleend (een onderdeel van het zelfstandig provinciaal beleid) dan kan, zo hebben wij begrepen, toch een beroep worden gedaan op de deskundigheid van de rijksdienst om de subsidiabele kosten vast te stellen. Indien dit in bijzondere gevallen niet mogelijk is, zal het provinciaal bestuur, hierin geadviseerd door de in te stellen provinciale monumentencommissie, de subsidiabele kosten vaststellen.

Door de ontkoppeling hopen wij te bereiken, dat de provincie vrij is objecten voor subsidie aan te wijzen of af te wijzen. Op deze wijze zal het mogelijk zijn meer richting te geven aan het provinciaal beleid. Of de subsidiabele kosten nu door de rijksdienst of door de provincie zelf worden vastgesteld, verandert niets aan het beleid.

4.4. Uitsluiting van enkele categorieën eigenaren.

In de nieuwe subsidieregeling is gekozen voor uitsluiting van enkele categorieën eigenaren, omdat wij van mening zijn dat het niet doeltreffend is dat de beperkte financiële middelen van de provincie besteed worden aan restauraties waarvan de eigenaren geacht worden op een andere wijze voor de financiering zorg te kunnen dragen. Dit geldt met name voor overheidsinstellingen, makelaars, B.V.'s en N.V.'s.

Gemeentebesturen als eigenaar van monumenten willen wij van subsidiëring uitsluiten, omdat wij van oordeel zijn dat het in dit geval niet noodzakelijk is, dat de ene overheid de andere subsidieert, vooral niet, omdat de gemeenten de verfijningsregeling kennen.

Wij stellen ons voor subsidie te geven in de restauratiekosten indien het betreft hetzij eigendommen van natuurlijke personen, die tevens gebruikers zijn van het monument, hetzij eigendommen van kerkgenootschappen, stichtingen of andere privaatrechtelijke rechtspersonen zonder winstoogmerk, die zich het behoud van een monument of monumenten ten doel stellen.

Om te voorkomen dat overheidsinstellingen alle in hun eigendom verkerende monumenten onderbrengen in stichtingen e.d., waardoor de beschikbare middelen van het monumentenfonds volstrekt onvoldoende zullen zijn, is besloten stichtingen of andere privaatrechtelijke rechtspersonen zonder winstoogmerk waaraan de overheid middelen dan wel onmiddellijk deelneemt, van subsidiëring uit te sluiten.

4.5. Inkomensgrens.

Enige statenleden hebben voorgesteld een inkomensgrens van bijvoorbeeld $2\frac{1}{2}x$ modaal in te stellen. Dit zou betekenen dat mensen met een inkomen van meer dan $2\frac{1}{2}x$ modaal geen subsidie kunnen verkrijgen hetgeen ook uit een oogpunt van de schaarse financiële middelen van de provincie een aantrekkelijke gedachte lijkt te zijn. Wij hebben evenwel gemeend dit voorstel niet over te moeten nemen en wel om de volgende principiële en praktische redenen.

Ons inziens is het niet de taak van de provincie om middels subsidieverordeningen een bijdrage te leveren aan het streven tot andere inkomensverhoudingen te komen. Door de speciale eisen die aan de restauratie van monumenten worden gesteld, zijn de kosten hoger dan bij gewone woonhuisrestauraties hetgeen als een belemmering

kan worden gezien. De mogelijkheid ook van de provincie subsidie te krijgen is voor vele huiseigenaren, ook die met een hoog inkomen, een stimulans om tot restauratie over te gaan. Wanneer de provincie geen subsidie meer zal leveren, zal dit ten koste gaan van de bereidheid het monument te laten restaureren.

Momenteel lopen de bouw- en restauratieactiviteiten terug. De hoge rentestand, onzekerheid met betrekking tot de renteactiviteit zullen ook voor eigenaren met een hoog inkomen de lust om tot restauratie over te gaan, wegnemen. Juist bij monumenten kan uitstel van restauratie funest zijn; verwaarlozing van een monument heeft tevens een negatieve invloed op de omgeving.

De restauratiekosten van monumenten lopen zeer uiteen. Restauratie van een hoekhuis is duurder dan van een huis in een rijtje; restauratie van een grachtenpand is duurder dan restauratie van een kleine eengezinswoning. Er zijn totale restauraties en gedeeltelijke restauraties. Een vaste inkomensgrens is daarom moeilijk te trekken. Van geval tot geval zal bekeken moeten worden of de aanvrager geacht kan worden de restauratie zelf te betalen, hetgeen een zekere willekeur in de hand werkt. Het afwijzen van aanvragen op grond van het inkomen zal ongetwijfeld tot veel AROB zaken leiden.

De regeling zal weinig effect hebben wanneer een eigenaar, alvorens een subsidie-aanvraag in te dienen, het monument op naam zet van een zoon of dochter die tevens het pand bewoont.

De uitvoering van een dergelijke bepaling zal, naast de extra werkzaamheden die voor het nieuwe provinciaal beleid vereist zijn (controle van het eigendom, registratie ten behoeve van de provinciale monumentencommissie) een extra belasting betekenen voor de griffie. Er zal extra mankracht nodig zijn, waarbij tevens gesteld kan worden dat de toekenningsprocedure ernstige vertraging zal ondergaan.

In het voorgaande zijn wij uitgegaan van een inkomensgrens die zou moeten gelden voor particuliere eigenaren van panden die een courante waarde hebben welke in de meeste gevallen woonhuizen zullen zijn. Stichtingen, kerkbesturen en eigenaren van onrendabele monumenten met maatschappelijke betekenis zijn buiten beschouwing gebleven. Stichtingen hebben meestal ten doel panden te verkopen, te restaureren en tegen kostprijzen te verkopen; met de opbrengst worden nieuwe monumenten aangekocht en gerestaureerd. Van een inkomen kan moeilijk gesproken worden. Ook bij kerkbesturen kan bezwaarlijk van een inkomen sprake zijn. Overigens is bekend dat kerkbesturen veelal de grootste moeite hebben de restauratiekosten op te brengen en vervolgens het onderhoud te waarborgen. Eigenaren van onrendabele monumenten met maatschappelijke betekenis kunnen particulieren zijn en derhalve inkomensstrekkers. Het feit evenwel dat het monument een maatschappelijke betekenis heeft, rechtvaardigd subsidie van de provinciale Overheid. De discussie over het al dan niet instellen van een inkomensgrens is echter niet afgerond.

Enkele leden van het college kunnen zich voorstellen, dat door het instellen van een inkomensgrens een betere spreiding van het provinciaal subsidie zou kunnen worden bereikt. De indruk bestaat, dat het aantal restauraties kan worden vergroot door juist de minder draagkrachtige eigenaren te stimuleren, er van uitgaande dat eigenaren in een hogere inkomensgroep (2½x modaal, iets meer of iets minder) in staat kunnen worden geacht ook zonder provinciaal subsidie tot restauratie over te gaan.

Er bestaat echter wel begrip voor de praktische problemen, zoals het verschil tussen dure en minder dure restauraties in relatie tot de inkomensgrens en de moge-

lijkheden die er zijn om een inkomensbepaling te ontduiken door, bijvoorbeeld, een minder draagkrachtig inwonend persoon eigenaar van het monument te laten worden.

4.6. Anti-speculatie-beding.

Een instrument om het provinciaal subsidie op effectieve wijze te gebruiken voor het behoud van monumenten, is een anti-speculatie-beding.

In de monumentenwereld is hierover nog geen overeenstemming bereikt. Het ministerie van volkshuisvesting en ruimtelijke ordening had bij de rehabilitatieregeling een anti-speculatiebeding ingesteld, maar heeft daar in 1979 weer van afgezien. Het ministerie van cultuur, recreatie en maatschappelijk werk heeft dit beding niet overgenomen.

In IPO-verband is daarom gezegd, dat voorzichtigheid moet worden betracht bij het maken van deze regelingen; er zijn te weinig gegevens bekend over het effect ervan. De IPO-werkgroep monumentenzorg raadt tevens aan de termijn niet langer te laten duren dan 5 jaar, statistisch de gemiddelde duur van eigendom, en de bepaling niet te laten gelden bij overlijden en overplaatsing.

Als voordeel van het anti-speculatie-beding kan worden genoemd, dat het provinciaal subsidie na verkoop van het monument met grote winst, weer terugkomt in het fonds en daar weer een bijdrage mee kan worden gegeven aan een andere restauratie.

In de subsidieregeling hebben wij een anti-speculatie-beding opgenomen, met een ontbindende bepaling voor stichtingen en kerkbesturen; alleen bij monumenten met een duidelijke handelswaarde zal er enig effect te zien zijn. Een hardheidsclausule is toegevoegd voor die gevallen, dat er nauwelijks winst wordt behaald of zelfs verlies wordt geleden, of bij overlijden, overplaatsing, vordering etc.

De controle op de verkoop van monumenten kan achteraf geschieden met behulp van de wijzigingen in de kadastrale tenaamstelling waarvan de provincie een afschrift pleegt te krijgen. Voorts zijn wij voornemens de gemeenten te verzoeken medewerking te verlenen.

4.7. Provinciaal belang.

Een extra mogelijkheid om te beslissen aan welk object provinciaal subsidie kan worden gegeven en om het subsidie op doeltreffende wijze te besteden, is de toetsing aan het provinciaal belang. Hierdoor kunnen wij, daarin geadviseerd door de in te stellen provinciale monumentencommissie, besluiten een aanvraag af te wijzen indien het te restaureren monument niet interessant genoeg is (door brand e.d. vrijwel volledig verwoest), of wanneer, bijvoorbeeld, wordt voorzien dat in een bestemmingsplan een andere functie aan het monument of de omgeving ervan zal worden gegeven.

Deze bepaling is opgenomen in de subsidieregeling, maar kan pas effectief gebruikt worden als in het nieuwe provinciaal beleid meer accent is gegeven aan ruimtelijke ordening, landschapsbehoud en streek- en bestemmingsplannen.

4.8. Provinciale monumentencommissie.

Het provinciaal monumentenbeleid is lange tijd, door de koppeling aan het rijksbeleid, onvoldoende ontwikkeld. Het accent lag op het verlenen van subsidies. De invloed die bij de advisering ex artikel 8 en 15 van de Monumentenwet kon worden uitgeoefend werd onderschat.

In de voorafgaande paragrafen van deze nota hebben wij

reeds aangegeven op welke wijze nieuwe impulsen aan het beleid kunnen worden gegeven. De middelen die ons ter beschikking staan op het gebied van de ruimtelijke ordening, landschapsbehoud en stadsvernieuwing, bij het vaststellen van streekplannen en het toetsen van bestemmingsplannen zullen in de toekomst beter gebruikt worden.

Ter ondersteuning van het nieuwe beleid achten wij het noodzakelijk, conform de provinciale molencommissie, een provinciale monumentencommissie in te stellen.

In deze commissie — onder voorzitterschap van het lid van gedeputeerde staten, dat belast is met de portefeuille monumentenzorg — zouden onder meer zitting kunnen hebben een regionaal werkzame vertegenwoordiger van de Rijksdienst voor de monumentenzorg (bij voorkeur degene die ook zitting heeft in de subcommissie voor stadsvernieuwing), regionale deskundigen op het terrein van de monumentenzorg met affiniteit tot culturele, architectonische, planologische en financiële kanten aan dit onderwerp, een lid van provinciale staten, een vertegenwoordiger van een particuliere organisatie werkzaam op het terrein van het monumentenbehoud in de provincie Zuid-Holland e.a.

Het secretariaat van deze commissie zou kunnen worden ondergebracht bij de welzijnsafdeling ter provinciale griffie.

De commissie zal als taak krijgen

- gedeputeerde staten gevraagd en ongevraagd advies te verlenen over alle zaken betrekking hebbend op het behoud van monumenten;
- het verder ontwikkelen van het monumentenbeleid (in relatie met het beleid van de rijksoverheid en van andere provincies), met het accent op de instrumenten die de provincie heeft op het terrein van de ruimtelijke ordening en de bevoegdheden vastgelegd in artikel 32 van de Monumentenwet;
- het onderhouden van contacten met het rijk, gemeentebesturen, de provinciale planologische commissie, de welstandscommissie en eventueel de coördinatiecommissie dijkverzwaring;
- het beoordelen van subsidie-aanvragen en het begeleiden van de advisering van de Minister ex artikel 8 en 15 van de Monumentenwet.

Tijdens de discussies over het nieuwe monumentenbeleid zijn er vele vraagpunten gerezen en ook voorstellen gedaan ter uitvoering van een breder gericht provinciaal beleid. Het is op dit moment nog niet mogelijk hier een beslissing over te nemen.

Deze vraagpunten zullen aan de provinciale monumentencommissie worden voorgelegd met het verzoek aan het provinciaal bestuur advies uit te brengen.

De aandachtspunten worden in het nu volgende uiteen gezet.

— *Invoering tweede fase van het subsidiebeleid.*

Na de afbouw van het ontstane stuwmeer zal de tweede fase van de subsidieregeling moeten worden ingevoerd, afhankelijk van de dan beschikbare middelen. De provinciale commissie zou kunnen aangeven welke categorie monumenten dan voor subsidiëring in aanmerking kan komen. In de tweede fase kan tevens meer accent gelegd worden op de relatie tussen subsidiëring en ruimtelijke ordening, door geografische voorkeuren aan te geven en meer te kijken naar groepen monumenten en hun omgeving dan naar geïsoleerde objecten.

— *Voorlichting en stimulering.*

Voorlichting aan een ieder, die wegen zoekt om tot het behoud en restauratie van een monument te komen is dringend gewenst. Tevens kan worden gedacht aan een meer actieve stimulering van de belangstelling voor het monumentenbehoud in het algemeen. Onderzocht zou moeten worden op welke wijze dit het beste kan geschieden.

— *Provinciale monumentenlijst.*

Door het opstellen van een provinciale monumentenlijst zouden de monumenten gebouwd vóór 1850 die door het rijk niet op de monumentenlijst zijn geplaatst of vergeten zijn, kunnen worden beschermd. Dit geldt tevens voor de stads- en dorpsgezichten. Het van provinciewege beschermen van de nog niet door het rijk geregistreerde monumenten gebouwd tussen 1850 en 1930 zal in nauw overleg met rijk en gemeenten dienen te geschieden. De rijksdienst voor de monumentenzorg is reeds begonnen met een globale inventarisatie. Het is te verwachten, dat de uitbreiding van de rijksmonumentenlijst naast woonhuizen, een aantal karakteristieke fabriekshallen en stationsgebouwen zal betreffen.

— *Objecten, geen monument zijnde.*

Zoals reeds eerder is gesteld, bevinden zich in gebieden, aangewezen tot stads- en dorpsgezicht zowel beschermde als niet-beschermde monumenten. Daarenboven staan daar ook nog panden die geen monument zijn. Aanpassing van deze panden in een stijl, die past in het beschermde stads- of dorpsgezicht kan van belang zijn om de waarde van het totaal te vergroten. Het zou een goed provinciaal initiatief kunnen zijn de aanpassing van deze panden aan de omgeving te bevorderen.

— *Subsidiëring van niet-subsidiabele kosten.*

Zowel rijk als gemeente verlenen slechts subsidie in die kosten, welke betrekking hebben op de restauratie van het historische gedeelte van het monument. Moderne voorzieningen en bijkomende kosten bij restauratie van panden die niet onder de „VRO-regeling” vallen, zijn niet subsidiabel. Bij de categorie kerken en landhuizen zijn deze bijkomende kosten vaak zeer hoog, omdat voorzieningen moeten worden getroffen, die het monumentale pand voor andere dan de oorspronkelijke bestemming geschikt kunnen maken. Hierbij kan gedacht worden aan kosten voor modernisering, verbetering en vergroting van sanitaire voorzieningen, verwarming, verlichting en inrichting. Deze voorzieningen betekenen in menig geval niet alleen een belangrijke verbetering in het nuttig gebruik van het monument, maar ook een verbetering die het behoud van het monument ten goede komt. Regelmatig en goed gebruik van een monument betekent een beter onderhoud.

Provinciale ondersteuning in de bestrijding van deze kosten zou stimulerend kunnen werken op de initiatieven om te komen tot restauratie van deze waardevolle monumenten. De extra kosten van deze voorzieningen zijn voor de eigenaren, die 10% of in bijzondere gevallen 1% van de subsidiabele kosten van de restauratie moeten betalen, vaak een te zware last en men is dan geneigd de voorzieningen maar achterwege te laten.

Nadrukkelijk zij hier op gewezen, dat hier geen nieuwe koppeling aan een VRO-subsidie wordt beoogd; het gaat hier om gebouwen met een sociale en maatschappelijke functie. Indien er geen mogelijkheid is een bijdrage uit het monumentenfonds te geven, zou gezocht kunnen worden naar een andere oplossing.

– *Onderhoudsplicht en onderhoudssubsidie.*

In de subsidieregeling is als voorwaarde opgenomen, dat de eigenaar van het monument na het ontvangen van een subsidie verplicht is onderhoud te verrichten. Een onderhoudsplicht voor monumenten waarvoor geen subsidie wordt verleend, kan niet ingesteld worden, zolang daar bij de rijksoverheid geen beslissing over is genomen. Een provinciale verordening zou op dat punt in strijd zijn met de Monumentenwet.

Toekomstige ontwikkelingen zijn wel te verwachten, vooral nu de staatssecretaris aangekondigd heeft een onderhoudssubsidie te willen verlenen voor kerken en kastelen. Een onderhoudsplicht is echter nog niet voorgesteld.

In overleg met het rijk en de andere provincies kan de provinciale monumentencommissie te zijner tijd voorstellen doen aan het provinciaal bestuur met betrekking tot een provinciale onderhoudsplicht en een onderhoudssubsidie.

– *Monumentenwacht.*

Indirect stimuleert de provincie het onderhoud van monumenten door subsidiëring van de Monumentenwacht. Controle via de uitgebrachte inspectierapporten is mogelijk, zodat de onderhoudsplicht niet ten onrechte als voorwaarde voor het verkrijgen van een provinciaal subsidie is gesteld.

De suggestie, gedaan door enkele statenleden, een abonnement op de Monumentenwacht verplicht te stellen bij het verlenen van een provinciaal subsidie kan thans niet worden overgenomen. Het team monumentenwachters kan een bepaald aantal objecten per jaar bezoeken: bij een te grote toename van het aantal abonnees zal er een extra team bij moeten komen. Financieel is dit voor de provincie niet haalbaar en de staatssecretaris van cultuur, recreatie en maatschappelijk werk, die 40% van de personeelslasten betaalt, is niet bereid meer dan 12 teams in Nederland te subsidiëren.

– *Welstandtoezicht en aanlegverplichting bij sloop.*

Op dit moment wordt hier vrijwel geen aandacht aan besteed. Het zijn echter wel elementen die passen in het nieuwe provinciaal monumentenbeleid.

– *Subsidiëring van particuliere eigenaren in artikel 12-gemeenten.*

Voor artikel 12-gemeenten is voorfinanciering van monumentenrestauraties, ondanks de geldende verfijningsregeling, een moeilijk punt. Particuliere eigenaren van monumenten die op grond van de subsidieregeling in aanmerking kunnen komen voor provinciaal subsidie, en die ten gevolge van de slechte financiële positie van hun gemeenten geen voorfinanciering kunnen krijgen, zouden van provinciewege een bijdrage kunnen ontvangen in de rentelasten. Dit betreft dus geen subsidie aan de gemeenten zelf. Vooralnog zijn hiervoor geen financiële middelen beschikbaar.

– *Ondersteuning particuliere initiatieven.*

Er zijn vele provinciale, regionale en landelijke particuliere initiatieven met betrekking tot de monumentenzorg en het monumentenbehoud. Het zou denkbaar zijn, dat van provinciewege deze particuliere initiatieven extra zouden worden ondersteund en gecoördineerd.

De adviezen uitgebracht door de provinciale monumentencommissie zullen worden voorgelegd aan de vaste commissie voor monumentenzorg en molens en worden uitgevoerd al naar gelang er in die commissie prioriteit aan wordt gegeven en de vaste commissie voor provinciale financiën er mee in kan stemmen.

Door enkele statenleden is gevraagd de instelling van de provinciale monumentencommissie ook in de subsidieregeling op te nemen.

Wij hebben dat voorstel niet overgenomen; wij geven er de voorkeur aan deze commissie bij afzonderlijk besluit in te stellen. Tevens kan deze commissie zich buigen over

- stimulering van gemeenten bij het behoud van monumenten;
- coördinatie van het monumentenbeleid van gemeenten;
- het oprichten van een onderhoudsdepôt voor sloopmaterialen.

5. FINANCIËLE CONSEQUENTIES.

5.1. Subsidiepercentage.

Het is moeilijk objectieve criteria te formuleren om te bepalen tot welke hoogte de provincie moet bijdragen in de restauratiekosten van monumenten; alle provincies hanteren andere subsidieregelingen en subsidiepercentages.

Wij hebben het provinciaal subsidie dat in de toekomst kan worden toegekend berekend aan de hand van de tot nu toe uitgekeerde subsidiebedragen, de beschikbare financiële middelen en het te verwachten aantal subsidieaanvragen per jaar. Hierbij was het noodzakelijk het subsidiepercentage voor enkele categorieën lager te stellen dan in het verleden gebruikelijk was, teneinde het provinciaal monumentenbeleid veilig te stellen. Deze verlaging wordt ook bereikt door het provinciaal subsidie niet meer te berekenen over het VRO-subsidie. De subsidies zijn thans wel aan een maximum gebonden.

Het subsidie voor woonhuizen is op deze wijze teruggebracht van ± f 18.000,— voor alle panden tot respectievelijk maximaal f 15.000,— en f 10.000,— per object (beschermd of beeldbepalend).

Het maximum subsidie voor boerderijen ligt nu hoger dan het bedrag dat de afgelopen jaren werd uitgekeerd.

Zowel bij woonhuizen als bij boerderijen is – in vergelijking met de andere categorieën – het belang van deze monumenten in relatie tot de provinciale taken aangegeven door de hoogte van het subsidie.

Wij hebben gekozen voor een indeling in een zestal categorieën. Deze zijn:

- a. beschermd kerkelijke, kasteel- en landhuismonumenten;
- b. beschermd woonhuismonumenten;
- c. woonhuismonumenten, zijnde beeldbepalende panden, gelegen in een beschermd stads- of dorpsgezicht, waarvan de restauratie plaatsvindt in het kader van een stadsvernieuwingsplan;
- d. beschermd boerderijmonumenten;
- e. overige beschermd monumenten, geen molens zijnde;
- f. overige monumenten, gelegen in een beschermd stads- of dorpsgezicht (geen molens zijnde).

Onderstaand overzicht geeft aan de percentages volgens de oude regeling en de nieuwe percentages.

categorie	subsidiepercentage oude regeling	subsidiepercentage + maximum - nieuwe regeling	
a.	10 c.q. 11 of 8	2,5	f 100.000,-
b.	11	7,5	f 15.000,-
c.	12	7,5	f 10.000,-
d.	6 of 11	7,5	f 15.000,-
e.	6 of 8	2,5	f 10.000,-
f.	6	2,5	f 5.000,-

Blijkt uit de berekening van het provinciaal subsidie voor categorie a., dat dit meer zal bedragen dan f 100.000,-, dan zijn wij van mening, dat provinciale staten hierover een afzonderlijke beslissing moeten nemen.

5.2. Begroting.

De begroting van de te verlenen subsidies was in eerste instantie bepaald op 4,5 miljoen gulden. Wij waren daarbij uitgegaan van een groei van het aantal restauraties, mede gebaseerd op de 10-jarenramingen van 20 gemeenten met 250 restauraties per jaar, alsook op de wens van enkele gemeenten om dit aantal nog te vergroten.

Thans is er landelijk en in de provincie eerder sprake van een teruggang van het aantal restauraties. Het is niet zeker of de gemeenten de jaarlijkse ramingen zullen realiseren. Met behulp van gegevens van de rijksdienst voor de monumentenzorg zijn de aantallen subsidie-aanvragen per categorie bij benadering vastgesteld. In sommige gevallen betekende dit een afwijking van de aantallen vermeld in de concept-nota; het aantal aanvragen in categorie b. is lager gesteld; het aantal aanvragen in categorie c. is hoger uitgekomen. Rekening houdend met uitsluiting van enkele categorieën eigenaren komen wij op de volgende berekening. Op verzoek van enkele statenleden zijn ook de subsidies boven de ton die door provinciale staten zullen worden vastgesteld in de begroting opgenomen. Wij betreuren dat hiervoor slechts een gering bedrag beschikbaar is.

categorie	aantal subsidie-aanvragen per jaar	maximaal of gemiddeld subsidie	totaal subsidie
a.	15	f 60.000,-	f 900.000,-
b.	70	f 10.000,-	f 700.000,-
c.	155	f 10.000,-	f 1.550.000,-
d.	30	f 7.000,-	f 210.000,-
e.	20	f 10.000,-	f 200.000,-
f.	5	f 5.000,-	f 25.000,-
	295		f 3.585.000,-
objecten met een subsidie boven f 100.000,-			f 415.000,-
Totaal			f 4.000.000,-

Bij deze berekening zijn wij er van uitgegaan, dat alle aanvragen waarvoor een subsidie tot f 100.000,- kan worden gegeven, in behandeling kunnen worden genomen. Gelet op de beperkte middelen zal er echter een aantal aanvragen waarvoor het subsidie meer dan f 100.000,- zal bedragen, moeten worden afgewezen.

5.3. Beëindiging stuwmeer en invoering nieuwe subsidie-regeling.

Het oude beleid heeft een stuwmeer opgeleverd van $\pm$ f 14 miljoen. Dit bedrag is zo nauwkeurig mogelijk berekend aan de hand van de subsidie-aanvragen, die op basis van de op 17 februari 1980 ingetrokken subsidieregeling moeten worden afgehandeld. Van dit bedrag is 4 miljoen gulden verwerkt, zodat een tekort resteert van $\pm$ f 10 miljoen. De fondsstorting 1980 is geheel gebruikt, waardoor het nieuwe beleid pas op 1 januari 1981 kan aanvangen.

Beëindiging van het stuwmeer heeft voorrang boven de volledige invoering van de nieuwe subsidieregeling.

Aanvankelijk waren wij van oordeel, dat dit stuwmeer in twee jaar kon worden afgebouwd, waarbij voor een niet onaanzienlijk bedrag een beroep zou moeten worden gedaan op de overschotten van voorgaande jaren en op de saldireserve. Het nieuwe beleid zou op 1 januari 1982 in werking treden, met terugwerkende kracht tot 17 februari 1980 voor de beschermde en beeldbepalende woonhuizen. Een tweede, vrij omvangrijk stuwmeer zou hierdoor zijn ontstaan.

Uitgaande van f 4 miljoen aanvaard beleid stellen wij voor het stuwmeer van 10 miljoen gulden ¹⁾ vanaf 1 januari 1981 in 3 jaar af te bouwen en tevens op die datum de eerste fase van het nieuwe beleid in te voeren. De nieuwe subsidieregeling treedt in werking voor de beschermde woonhuismonumenten (gelegen zowel in als buiten beschermde stads- en dorpsgezichten) - categorie b. - en voor de beschermde boerderijmonumenten - categorie d. Deze keuze hebben wij gebaseerd op de taken die de provincie heeft op het gebied van het landschapsbehoud en de stadsvernieuwing; tevens hebben wij rekening gehouden met de wensen van de statenleden. Om de afbouw van het stuwmeer niet in gevaar te brengen hebben wij moeten besluiten de beeldbepalende woonhuizen voorlopig niet in aanmerking te laten komen voor subsidie.

Voor de categorieën b. en d. is een bedrag nodig van ruim f 910.000,-, waardoor voor de afbouw van het stuwmeer f 3,09 miljoen resteert. Deze bedragen dienen jaarlijks apart te worden vastgelegd.

De nog lopende aanvragen die het stuwmeer vormen zullen met enige vertraging worden afgehandeld. In praktijk is gebleken dat na indiening van een subsidieverzoek niet altijd direct met de restauratie wordt begonnen, waardoor wij menen dat een vertraagde subsidietoekenning voor die aanvragen die het laatst zijn ingediend niet veel bezwaren kan opleveren.

Een snelle beëindiging van het stuwmeer is belangrijk. Met het oog hierop stellen wij voor f 500.000,- van het fonds koppelsubsidies in het monumentenfonds te storten. Tevens zijn wij voornemens bij de besteding van eventuele rekeningoverschotten van voorgaande dienstjaren de stand van het stuwmeer en die van het fonds in beschouwing te nemen en u zo mogelijk voorstellen te doen (een deel van) de overschotten in het monumentenfonds te storten.

¹⁾ Hierin is nog niet opgenomen het bedrag dat nodig is als gevolg van de oude door c.r.m. vóór 14 februari 1980 in eerste instantie afgewezen, doch later te honoreren aanvragen. De dekking daarvan - met het tekort van 0,23 miljoen gulden - zal de afbouw van het stuwmeer iets kunnen vertragen.

Toe te kennen voor alle lopende aanvragen:

10 miljoen

Dekking uit de begroting 1981 (4 miljoen)	3,09 miljoen	0,91 miljoen nieuw beleid
--	--------------	------------------------------

Dekking uit de post koppelsubsidies 1980	0,5 miljoen	
---	-------------	--

Dekking uit de begroting 1982 (4 miljoen)	3,09 miljoen	0,91 miljoen nieuw beleid
--	--------------	------------------------------

Dekking uit de begroting 1983 (4 miljoen)	3,09 miljoen	0,91 miljoen nieuw beleid
--	--------------	------------------------------

Restant tekort, nog te dekken uit eventuele overschotten of onvoor- zien	0,23 miljoen	
---	--------------	--

Totaal opleverend: 10 miljoen

Onvoorziene verhoging provinciaal subsidie	p.m.	
---	------	--

Dekking begroting 1984 (4 miljoen)	—,—	4 miljoen nieuw beleid
---------------------------------------	-----	---------------------------

De continuïteit van het provinciaal beleid is door de subsidiëring van twee categorieën monumenten verzekerd. Dit betekent echter wel, dat de afbouw van het ontstane stuwmeer pas eind 1983 voltooid zal zijn. Wij hopen toch dat deze datum vervroegd kan worden.

Pas daarna zal, op advies van de provinciale monumentencommissie en gehoord de vaste commissies van advies en bijstand voor monumentenzorg en molens en provinciale financiën een begin worden gemaakt met de uitvoering van de tweede fase van het nieuw provinciaal monumentenbeleid.

4

BIJLAGEN.

- a. Reacties op de concept-nota monumentenbeleid.
- b. Gevoerd monumentenbeleid van rijk en provincie.
- c. Provinciale subsidieregeling (Provinciale staten september 1977).
- d. Intrekking provinciale subsidieregeling (Provinciale staten februari 1980).
- e. Subsidieregeling monumentenrestauraties Ministerie van Cultuur- Recreatie en Maatschappelijke Werk.
- f. Overzicht betalingen provinciaal subsidie monumenten 1965-1977.
- g. Brief van de staatssecretaris van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk ten aanzien van de registratie van monumenten na 1850.
- h. Subsidieregelingen van enkele andere provincies.
- i. Regionale indeling monumenten Zuid-Holland met aantallen beschermde monumenten per gemeente (stand van 1975).

4.a.1.

Reacties op de concept-nota monumentenbeleid.

Alle zuidhollandse gemeenten, instellingen op het terrein van de monumentenzorg en het ministerie van CRM hebben tot 20 juli 1980 de gelegenheid gehad commentaar te leveren op de concept-nota.

Hierop zijn 28 reacties ontvangen met opmerkingen naar aanleiding van de inhoud van de nota; deze zijn, met een toelichting onzerzijds, in kopie toegevoegd aan deze bijlage.

Provinciale Planologische Dienst

Enkele wijzigingen in het historische gedeelte van de conceptnota worden voorgesteld.

Provinciaal bestuur Noord-Holland

Het noordhollands monumentenbeleid is in de conceptnota en in de bijlagen niet juist weergegeven.

Ministerie van CRM

Enkele wijzigingen van het historisch gedeelte van de conceptnota worden voorgesteld.

Een definitie van „overige monumenten” zou moeten worden gegeven.

Vereniging van Zuid-Hollandse Gemeenten

In plaats van ontkoppeling van het rijkssubsidie zouden de percentages van het provinciaal subsidie kunnen worden verlaagd.

Door de ontkoppeling komen de meerjarenprogramma's van de gemeenten in gevaar. Er dreigt versnippering van subsidies.

Een beschrijving van het beleid van de gemeenten ontbreekt.

Coördinatie van de subsidies voor monumentenrestauraties met de I.S.R. zou een gunstig effect hebben.

Stichting Stadsherstel Gorinchem

Het bepaalde in artikel 7, onder a, zou niet van toepassing dienen te zijn op stichtingen e.a. zonder winstoogmerk.

Gemeente Gouda

De ontkoppeling wordt betreurd, omdat het meerjarenplan van de gemeente daardoor in gevaar komt.

Gemeenten, vooral die gemeenten die veel panden verhuren, zouden niet moeten worden uitgesloten van subsidiëring.

Gemeente 's-Gravenhage

Er wordt bezwaar gemaakt tegen uitsluiting van bepaalde categorieën eigenaren, met name de gemeenten.

De maximum subsidiebedragen zijn erg laag.

In totaal 17 gemeenten, te weten: Alkemade, Berkel en Rodenrijs, Boskoop, Goedereede, Hei- en Boecop, Hendrik-Ido-Ambacht, Hoogblokland, Hoornaar, Mijnsheerenland, Noordeloos, Papendrecht, Reeuwijk, Schipluiden, Schoonrewoerd, Strijen, Westmaas en Westvoorne hebben medegegeeld geen opmerkingen te hebben naar aanleiding van de concept-nota.

Deel I van de concept-nota is thans toegevoegd aan de bijlagen. De tekst is naar aanleiding van deze opmerking aangepast.

De tekst is naar aanleiding van deze opmerking aangepast.

Hiermee is zoveel mogelijk rekening gehouden.

De provinciale monumentencommissie kan gedeputeerde staten per geval adviseren over een subsidieaanvraag.

Met de ontkoppeling van het rijkssubsidie wordt beoogd een zelfstandig provinciaal beleid te voeren.

Wij zijn van mening dat de provincie de mogelijkheid moet hebben beleidskeuzen te maken, hetgeen inhoudt dat niet altijd subsidie zal worden gegeven voor restauraties die het rijk ook subsidieert.

Bij het schrijven van de nota is met deze opmerking rekening gehouden.

De provincie heeft in deze slechts een adviserende rol. Op rijksniveau is nog geen goede coördinatie. Het probleem heeft echter wel onze aandacht.

De subsidieregeling is naar aanleiding van deze opmerking aangepast.

Wij verwijzen naar ons commentaar op een soortgelijke vraag van de Vereniging van Zuid-Hollandse Gemeenten.

Op grond van de ingetrokken subsidieregeling werd voor alle restauraties, ongeacht de eigenaar, subsidie verleend. Door de ontkoppeling van het rijkssubsidie bestaat thans de mogelijkheid keuzen te maken. De uitsluiting van enkele categorieën eigenaren is een van die keuzen. Principiële en financiële redenen liggen hieraan ten grondslag. De gemeenten verkeren in de gunstige positie dat zij het verleende subsidie via de verfijningsregeling terugkrijgen.

Wij verwijzen naar ons commentaar op een soortgelijke opmerking van de gemeente Gouda.

De provincie heeft een aantal jaren lang, in vergelijking met andere provincies een bijzonder gunstige subsidieregeling gehanteerd. De financiële gevolgen daarvan zijn thans duidelijk geworden, zodat het noodzakelijk is in de nieuwe subsidieregeling de subsidies aan maxima te binden.

Een driedeling van de monumenten op de rijkslijst is niet mogelijk; er kan wel een provinciale lijst worden gemaakt.

Door de restauratiekosten, zoals vastgesteld door CRM als subsidiebasis te hanteren, is het provinciaal beleid niet echt ontkoppeld.

Enkele artikelen van de subsidieregeling zijn onduidelijk.

In artikel 1, onder f zou een betere definitie van „beeldbepalende panden” dienen te worden gegeven.

Het anti-speculatie-beding is een te grote beperking van het eigendomsrecht.

De provincie zou de subsidiëring kunnen beperken tot de beschermde monumenten.

Gemeente 's-Gravensande

Het huidige subsidieniveau zou moeten worden gehandhaafd.

Publiekrechtelijke lichamen zouden voor subsidie in aanmerking moeten komen.

Gemeente Leiden

De doelstellingen van het nieuwe provinciaal beleid zijn niet in overeenstemming met de voorstellen elders in de concept-nota.

Uitsluiting van categorieën eigenaren wordt betreurd.

In de concept-nota wordt voorgesteld de aandacht meer te richten op de zuidhollandse monumenten.

In de nota is op uitvoerige wijze ingegaan op deze problematiek. Ook wij zijn er geen voorstander van nu reeds een driedeling in te voeren.

Een provinciale monumentenlijst als aanvulling op de rijkslijst kan wellicht in de toekomst worden gemaakt.

Door de ontkoppeling van het rijkssubsidie kunnen keuzen worden gemaakt en accenten worden gelegd op provinciale taken. Wie de subsidiabele kosten bepaalt is daarbij van ondergeschikt belang.

Naar aanleiding van deze opmerking hebben wij enkele toelichtingen aan de artikelen toegevoegd.

Subsidie-aanvragers kunnen in beroep gaan op grond van de wet AROB.

De tekst is naar aanleiding van deze opmerking aangepast.

Wij hebben een hardheidsclausule toegevoegd aan artikel 8.

Restauraties van beeldbepalende panden in stadsvernieuwingsgebieden zijn volgens ons belangrijk. Een subsidie kan daarbij een stimulerende werking hebben. Ook de gemeente 's-Gravenhage heeft daar de afgelopen jaren profijt van gehad.

Wij verwijzen naar ons commentaar op een soortgelijke vraag van de gemeente 's-Gravenhage.

Wij verwijzen naar ons commentaar op een soortgelijke vraag van de gemeente Gouda.

Behoud van monumenten achten wij een zeer belangrijke zaak. Bij de verdere ontwikkeling van het provinciaal beleid zal ruime aandacht worden gegeven aan landschapsbepalende elementen, ruimtelijke ordening en stadsvernieuwing, waarbij alle monumenten zullen worden betrokken. Overleg met alle betrokken instanties is daarbij wenselijk.

Door de beperkte financiële middelen is het echter onmogelijk alle monumentenrestauraties te subsidiëren.

De uitsluiting van enkele categorieën eigenaren is een duidelijke beleidskeuze. Deze is in de nota verder uitgewerkt.

Wij zijn van mening dat eigenaren die de monumentale gedeelten van het te restaureren monument van wezenlijk belang achten en op andere wijze voor financiering zorg kunnen dragen, niet van restauratie zullen afzien.

Wij beweren niet dat dit allen speculanten zijn.

De vrees dat bedrijven en andere zakelijke instellingen door het wegvallen van het *provinciaal subsidie* geen animo voor restauratie meer zullen hebben en naar elders zullen vertrekken lijkt ons niet gegrond; het wegtrekken van bedrijven uit binnensteden heeft ons inziens veeleer te maken met het totale investeringsklimaat, de mogelijkheid tot uitbreiding van een bedrijf dat „uit het monument is gegroeid”, de bereikbaarheid van de binnenstad, het verkeersbeleid, etc.

Deze problemen zullen in het kader van het stadsvernieuwingsbeleid moeten worden gezien. Deze taken kunnen niet allemaal gefinancierd worden uit het monumentenfonds. Het provinciaal subsidie zal daarom in de eerste plaats bestemd zijn voor eigenaren die geen andere financieringsmogelijkheden hebben en door een subsidie „over de brug worden geholpen.”

Ons voornemen geen onderscheid te maken tussen nationale, provinciale en gemeentelijke monumenten is in de nota duidelijk beschreven. De voor- en nadelen van een

Het niet-subsidiëren van grote, kostbare restauraties gaat ten koste van het stadsvernieuwingsbeleid.

Een toelichting op de passage over de artikel 12-gemeenten in de nota is gewenst.

Door het verlenen van provinciale subsidies kan de stijging van de huurprijzen worden tegengegaan. Eventuele excessen kunnen d.m.v. een anti-speculatie-beding worden gecorrigeerd.

De gemeente Leiden overweegt subsidieverkrijgenden te verplichten een abonnement op de Monumentenwacht te nemen.

De bepalingen m.b.t het anti-speculatie-beding dienen gecorrigeerd te worden.

De ontkoppeling van het VRO-subsidie dient op andere wijze te worden gecompenseerd.

De subsidiebedragen zijn laag. De oude subsidieregeling kan financieel best worden gehandhaafd.

Gemeente Maassluis

Publiekrechtelijke lichamen zouden wel voor subsidie in aanmerking dienen te komen.

Gemeente Nieuw-Lekkerland

Het molengebied Kinderdijk behoort tot de gemeente Nieuw-Lekkerland.

Gemeente Oegstgeest

Verlaging van het subsidiepercentage zal de restauratieactiviteit doen verminderen.

Door gemeenten uit te sluiten van subsidie zullen restauraties moeilijker kunnen worden gefinancierd.

Monumenten van nationaal belang zijn tevens van provinciaal belang.

Gemeente Rotterdam

Het subsidie van rijk en provincie wordt versnipperd over verschillende monumenten.

Tegen uitsluiting van gemeenten wordt bezwaar gemaakt.

Het maken van provinciale en gemeentelijke monumentenlijsten betekent versnippering van het subsidie en bemmert verbouwingen.

provinciale lijst zullen nog worden onderzocht. Ter verduidelijking is aan artikel 5 een toelichting toegevoegd.

In de nota is gesteld, dat bij volledige inwerkingtreding van de subsidieregeling subsidies tot f 100.000,— kunnen worden verleend. Subsidies boven dat bedrag zullen bij apart besluit van de staten worden vastgesteld.

Wij zijn het niet eens met de opmerking dat hierdoor de basis wordt gelegd voor willekeur en derhalve rechtsongelijkheid voor de burgers.

In de nota is uiteengezet welke opdracht aan de provinciale monumentencommissie zal worden gegeven.

Het doel van het fonds is subsidiëring van restauratie van monumenten.

Wij ontraden dit, omdat de capaciteit van de zuidhollandse monumentenwacht daar niet op berekend is. Overleg met de stichting Monumentenwacht Zuid-Holland is gewenst.

Artikel 8 van de subsidieregeling heeft enkele wijzigingen ondergaan.

Er is momenteel geen mogelijkheid op een andere wijze subsidie te verlenen in de kosten van verbetering van het wooncomfort.

Wij wijzen er op dat het ministerie van CRM de subsidiabele kosten vaak hoger stelt dan f 150.000,— wanneer er veel monumentale gedeelten van een woonhuis worden gerestaureerd. Daardoor zal het provinciaal subsidie ook hoger worden.

Het oude subsidiebeleid heeft een tekort opgeleverd van 10 miljoen gulden. Het is derhalve onverantwoord op de oude voet voort te gaan.

Begrotingsverschuivingen ten gunste van het fonds subsidies restauratie monumenten zijn niet mogelijk.

Wij verwijzen naar ons antwoord op soortgelijke vragen van de gemeenten Gouda en Leiden.

De tekst van de bijlage is naar aanleiding van deze opmerking aangepast.

Wij verwijzen naar ons antwoord op een soortgelijke opmerking van de gemeente 's-Gravenhage.

Wij verwijzen naar ons antwoord op een soortgelijke constatering van de gemeente Gouda.

Wij zijn niet voornemens een dieldeling van de op de rijkslijst geplaatste monumenten door te voeren. De bepaling in artikel 5, onder a, is toegevoegd om alleen in bijzondere gevallen monumenten van subsidiëring uit te sluiten, indien blijkt dat de provincie daar geen taak heeft.

Wij verwijzen naar ons antwoord op een soortgelijke opmerking van de Vereniging van Zuid-Hollandse Gemeenten.

Wij verwijzen naar ons antwoord op een zelfde opmerking van de gemeente Gouda.

De voor- en nadelen van een provinciale monumentenlijst zullen worden onderzocht.

Gemeente Schoonhoven

Door uitsluiting van enkele categorieën eigenaren en verlaging van het subsidie wordt het minder interessant te gaan restaureren. De Kommissie Dienst Stadsherstel zou voor subsidie in aanmerking moeten komen.

Gemeente Vlist

Samenwerking met het ministerie van CRM verdient voorkeur boven de instelling van een provinciale adviescommissie.

Gemeente Voorburg

Verlaging van de subsidiepercentages en uitsluiting van gemeenten zullen de meerjarenplannen in gevaar brengen.

In bepaalde gevallen zou ontheffing van het antispeculatie-beding nodig zijn.

Gemeente Waddinxveen

Een aparte regeling voor verbetering van het wooncomfort zou het goede gebruik van de monumenten bevorderen.

Beeldbepalende panden die niet in een beschermd stads- of dorpsgezicht liggen dienen ook onderdeel uit te maken van het provinciaal beleid.

Gemeente Zoetermeer

Door de beperkte invoering van de subsidieregeling kunnen vrijstaande monumenten pas in 1982 voor subsidie in aanmerking komen.

De molens worden steeds uitgesloten.

In Zoetermeer staan 14 monumenten op de rijkslijst, waarvan 4 voorlopig.

Gemeente Zwijndrecht

Voor kerkelijke monumenten zou het subsidiepercentage moeten worden verhoogd. De subsidieregeling zou voor alle categorieën tegelijk in werking moeten treden.

Nagekomen reacties.*Gemeente Leerdam*

De uitsluiting van publiekrechtelijke lichamen wordt bevestigd.

Gemeente Benthuizen

De ontkoppeling van het rijkssubsidie is een goede zaak, maar het oude subsidiepercentage dient gehandhaafd te blijven.

Wij verwijzen naar ons antwoord op een soortgelijke vraag van de gemeente Gouda.

Voor gemeentelijke instanties kan geen uitzondering worden gemaakt.

De samenwerking met het ministerie is naar aanleiding van deze nota sterk verbeterd. Voor de coördinatie van het monumentenbeleid met het beleid van de provincie op andere terreinen, zoals stadsvernieuwing, is het wel wenselijk een provinciale monumentencommissie in te stellen, conform de provinciale molencommissie.

Wij verwijzen naar ons antwoord op een soortgelijke constatering van de Vereniging van Zuid-Hollandse Gemeenten.

Een hardheidsclausule is aan artikel 8 toegevoegd, zodat per geval kan worden bezien of er ontheffing kan worden verleend. De termijn is teruggebracht naar 5 jaar.

Wij verwijzen naar ons antwoord op een soortgelijke opmerking van de gemeente Leiden.

De opmerking op zich is juist. Wij hebben echter gekozen voor subsidiëring van beeldbepalende panden die deel uitmaken van een groter verband.

Voorgesteld wordt beschermde woonhuismonumenten (gelegen zowel in als buiten stadsvernieuwingsgebieden) en beschermde boerderijmonumenten per 1 januari 1981 voor subsidie in aanmerking te laten komen. Door het grote aantal aanvragen van de afgelopen jaren is er een achterstand ontstaan die in enkele jaren tijd zal worden ingehaald. Pas daarna kunnen de andere categorieën voor subsidie in aanmerking komen.

Voor subsidiëring van restauratie van molens is een aparte regeling; deze is nog steeds in werking en staat los van de subsidieregeling voor de overige monumenten.

In de bijlagen is een overzicht opgenomen van alle zuid-hollandse geregistreerde monumenten, een momentopname van 31 december 1978. Door sloop of registratie van nieuwe monumenten zijn deze aantallen aan verandering onderhevig.

Het aantal kerkelijke monumenten heeft de afgelopen jaren een onevenredig groot deel van de beschikbare middelen opgeëist. Ook met het nieuwe percentage zal in de toekomst ongeveer ¼ van de middelen aan kerkrestauraties worden besteed. Een verhoging is niet mogelijk. De afbouw van het ontstane stuwmeer heeft voorrang boven de invoering van de subsidieregeling voor alle categorieën.

De problemen van gemeenten bij de financiering van restauraties van monumenten zijn bekend. In de gegeven omstandigheden is het echter niet mogelijk de subsidiëring van gemeenten als eigenaar van monumenten voort te zetten.

Wij verwijzen naar ons antwoord op een zelfde vraag van de gemeente 's-Gravenhage.

Intergemeentelijk Overlegorgaan Midden Holland.

De nieuwe subsidieregeling veroorzaakt onduidelijkheid en onzekerheid.

Het nut van de provinciale monumentencommissie is niet duidelijk.

Het anti-speculatiebeding werkt belemmerend.

De subsidiëring van boerderijmonumenten en de bescherming van het landschap verdienen meer aandacht.

Rijksdienst voor de Monumentenzorg.

Het provinciaal beleid zou meer gericht moeten worden op de bescherming van stads- en dorpsgezichten en op de ruimtelijke ordening.

Een passage over het gemeentelijk beleid dient te worden ingevoegd.

De provincie zou restauraties moeten stimuleren door de gemeentelijke begrotingen met uitgaven in het kader van een goedgekeurd beleidsplan voor monumentenrestauraties goed te keuren.

Taak en samenstelling van de provinciale monumentencommissie dient meer gericht te zijn op stadsvernieuwing en ruimtelijke ordening en minder op esthetische en financiële aspecten.

Opmerkingen per pagina.

pag. 36: In bijzondere gevallen zou het mogelijk moeten zijn een hoger percentage te geven voor kerkrestauraties.

Artikel 5, onder a wordt betreurd.

Gemeente Gorinchem.

Er wordt gewezen op het gevaar de aansluiting bij het rijksbeleid te verliezen.

Subsidie-aanvragen die voldoen aan het bepaalde in de nieuwe subsidieregeling komen voor subsidie in aanmerking. De onzekerheid kan alleen ontstaan indien meer subsidie-aanvragen dan geraamd worden ingediend. Tot nu toe verkeerde juist de provincie door de koppeling aan het rijkssubsidie in onzekerheid over de te verwachten aantallen subsidie-aanvragen en het te verlenen subsidie. Dit heeft uiteindelijk tot grote tekorten geleid en tot intrekking van de subsidieregeling.

In de nota is hier ruim op ingegaan: de commissie dient ter ondersteuning en uitwerking van het beleid.

Een anti-speculatiebeding kent voor- en nadelen. Het voordeel is, dat bij verkoop met grote winst het subsidie terugvloeit in het fonds. Met het oog op eventuele nadelen is een hardheidsclausule toegevoegd.

In de nota zijn thans voorstellen terzake gedaan. Boerderijen kunnen in aanmerking komen voor subsidie tijdens de overgangsregeling.

De restauratiekosten van boerderijmonumenten (veelal restauratie van rieten daken) zijn in de praktijk lager dan die van woonhuizen. Bij *een zelfde percentage* wordt dan per subsidie-aanvraag een lager subsidiebedrag toegekend vergeleken bij woonhuizen.

In de nota is hier op ingegaan. Het belang van een koppeling van het monumentenbeleid met het stadsvernieuwingbeleid en een goed gebruik van de instrumenten die de provincie heeft op het gebied van de ruimtelijke ordening wordt ingezien en zal door de provinciale monumentencommissie in overleg met de desbetreffende afdelingen van de griffie, PPD etc. worden uitgewerkt.

De nota is op dit punt bijgesteld.

Bij de uitwerking van het provinciaal beleid zal aandacht worden gegeven aan het probleem van de gemeentelijke begrotingen.

Bij de samenstelling van de commissie zal hier op worden gelet.

Deze correcties zijn voor zover mogelijk aangebracht.

In de subsidieregeling is geen voorstel terzake gedaan. Bijzondere gevallen kunnen altijd aan provinciale staten worden voorgelegd.

Voor subsidies boven f 100.000,- is een apart statenbesluit vereist, waarbij de financieringsproblemen van de subsidie-aanvrager ter sprake kunnen worden gebracht.

In de nota zijn geen voorstellen gedaan met betrekking tot een stricte dieldeling van de monumenten.

Het was echter wel noodzakelijk een bepaling in de subsidieregeling op te nemen om in bijzondere gevallen, na overleg, subsidie te kunnen weigeren.

Door de contacten met de Rijksdienst rechtstreeks en via de provinciale monumentencommissie te intensiveren zal dit gevaar vermeden kunnen worden.

4.a.2.

PROVINCIALE PLANOLOGISCHE DIENST
ZUID-HOLLAND.

Aan het College van Gedeputeerde Staten
van Zuid-Holland,
's-Gravenhage.

's-Gravenhage, 24 april 1980.

Concept-nota
Monumentenbeleid
Prov. Zuid-Holland; april '80.

N.a.v. de opmerking van de heer mr. C. Th. Smit in de vergadering van de vaste cie. van advies en bijstand voor monumentenzorg en molens van maandag 21 april j.l. inzake nevengevoemde nota bericht ik u.c. het volgende. Op blz. 16 is in de staat van Zuid-Hollandse beschermde stads- en dorpsgezichten tussen 8 en 9 abusievelijk uitgevallen: „Goud - Gouda binnenstad”.

Voorts ware ter voorkoming van misverstanden — die zich kennelijk bij de heer Smit reeds voordeden — onder „1. Alblasterdam, Hoge Boezem van de Nederwaard te Kinderdijk” en „19. Rotterdam, Aalbrechtskolk e.o. te Delfshaven, Scheepvaartkwartier” de redactie te herzien in vorenstaande zin.

Vernummering als gevolg van invoeging van Gouda tussen 8 en 9 zal plaats moeten vinden.

Voorts wijs ik u er op dat op blz. 7 onder 1.2. eerste alinea door comprimering van de oorspronkelijke tekst een onlogisch geheel is ontstaan. Ik geef u in overweging deze tekst als volgt te wijzigen:

„Het is in Nederland pas vrij laat tot een van overheids-
„wege geactiveerde monumentenbescherming gekomen.

„Na verschijning van het artikel „Holland op zijn smalst”
„van Victor de Stuers (De Gids 1873) werd in 1874 over-
„gegaan tot installatie van een College van Rijksadviseurs
„voor de monumenten van geschiedenis en kunst en
„werd bij Bi.Za. een afdeling Kunsten en Wetenschappen
„opgericht, waarvan de Stuers chef werd.

„Inventarisatie van het Nederlandse monumentenbe-
„stand kreeg tussen 1903 en 1933 zijn beslag; in 1915
„werd de zgn. „Voorlopig lijst” voor Zuid-Holland ge-
„publiceerd (deel III).

„In de beginperiode van de overheidsbemoeienis met het
„restauratiewerk was het kunsthistorische aspect van de
„architectuur met name van betekenis, nadien gingen
„ook andere aspecten een rol spelen.

„Restauratietheoriën en restauratiemethoden evalueer-
„den zodat men nu, terugziende, van een restauratie-
„geschiedenis kan spreken.

„Na de tweede wereldoorlog valt ten gevolge van de....”

De adj.directeur van de P.P.D.
H. W. Herwig.

4.a.3.

PROVINCIAAL BESTUUR VAN NOORD-HOLLAND.

Gedeputeerde Staten van
Zuid-Holland.

Haarlem, 6 mei 1980.

Concept-nota
provinciaal monumentenbeleid.

Met belangstelling hebben wij kennis genomen van de
concept-nota Monumentenbeleid van uw provincie.

Het concept geeft ons aanleiding tot het maken van de
volgende opmerking.

Paragraaf 2.1.3 Onderscheid van monumenten.

Het in de tweede alinea vervatte betoog geeft geen juiste
weergave van ons beleid.

In onze Nota Monumentenzorg hebben wij gesteld, dat
er monumenten van nationale betekenis zijn, waarvoor
het rijk de verantwoordelijkheid dient te dragen.

Voorts geven wij bij de instandhouding van monumenten
voorrang aan het kleine monument.

Een en ander wil evenwel niet zeggen, dat wij daarnaast
ook nog een onderscheid maken tussen provinciale en
plaatstelijke monumenten.

In principe komen alle — uitgezonderd de nationale —
monumenten voor een provinciaal subsidie in aanmer-
king.

De zin aanvangende met de woorden „Deze provincies
kiezen dan...” wekt een onjuiste indruk.

Wij hebben bevorderd, dat provinciale staten een monu-
mentenverordening hebben vastgesteld, omdat daarmee
een instrument wordt verkregen, dat ons in staat stelt
een de gehele monumentenzorg omvattend beleid te
voeren.

Bij de samenstelling van de provinciale monumentenlijst
gaan wij ervan uit, dat de gemeenten de eerst aangewe-
zenen zijn om een dergelijke lijst op te stellen.

Op de provinciale lijst behoeven de reeds door de minister
beschermde monumenten niet opgevoerd te worden, ter-
wijl wij voor door gemeenten beschermde monumenten,
op grond van ons hiervoor vermelde oordeel, evenmin
aanleiding kunnen vinden tot plaatsing op de provinciale
lijst.

Uw tekst wekt de indruk, dat wij alleen maar monumen-
ten waaraan een provinciale betekenis wordt toegekend
voor bescherming in aanmerking laten komen.

Niets is minder waar.

Een monument dat van boven provinciale betekenis is,
zal, indien het rijk dat niet heeft willen beschermen,
eventueel voor plaatsing op de provinciale lijst in aan-
merking kunnen komen.

Het monument, dat van puur plaatselijke betekenis is,
zal, indien de desbetreffende gemeente ter zake geen
taak voor zich ziet, ook voor een plaatsing op de provin-
ciale lijst in aanmerking kunnen komen.

Voorts geeft de bijlage „subsidieregelingen van enkele
andere provincies” ons beleid niet juist weer. De zin
„voor hoekpanden ...percentage” ware te schrappen.

In de eerste alinea ware tussen „Gedeputeerde staten.”
en „Bij de bepaling...” in te voegen: „Aan restaurerende
instellingen wordt veelal een subsidie van 10% van de
subsidiabele lasten versterkt, voor hoekpanden wordt 8%
en voor panden gelegen in een rij wordt 6% subsidie ver-
leend.

Voor andere panden worden zonnig andere percentages
toegepast of vaste bedragen toegekend.’

Wij verzoeken u bij de vaststelling van de onderhavige
nota met het bovenstaande rekening te houden.

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,
R. J. de Wit, voorzitter.
C. Harinck, griffier.

4.a.4.

MINISTERIE VAN CULTUUR, RECREATIE EN
MAATSCHAPPELIJK WERK.

Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland
Koningskade 1-2
2596 AA 's-Gravenhage

Rijswijk, 18 juli 1980.

Conceptnota
provinciaal monumentenbeleid.

In antwoord op uw bovengenoemde brief, waarbij u mij de conceptnota monumentenbeleid deed toekomen met het verzoek mijn opmerkingen over dit stuk aan u kenbaar te maken – voor de mij daartoe geboden gelegenheid zeg ik: uw college gaarne dank – bericht ik u als volgt.

1. blz. 7: bij K.B. van 7 juli 1903 werd de Rijkscommissie tot inventarisatie der monumenten ingesteld (zie ir. J. A. C. Tillema „Schetsen uit de geschiedenis van de monumentenzorg in Nederland, blz. 324 e.v.); de delen I t/m III (III = Zuid-Holland, verschenen in 1915) van de „Voorlopige lijst” kwamen onder auspiciën van deze commissie tot stand; bij K.B. van 10 mei 1918 kwam de Rijkscommissie voor de Monumentenzorg tot stand, waarvan Afdeling A de overige delen opmaakte en uitgaf;
2. het belang van de monumentenzorg werd al in de 19de eeuw erkend (zelfs al vóór de aanstelling van jhr. mr. De Stuers bij het Ministerie van Binnenlandse Zaken) door het verlenen van restauratiesubsidies ten laste van de rijksbegroting. De invoering van de Monumentenwet in 1961 gaf aan de monumentenbescherming een definitieve wettelijke grondslag. Bij deze wet werd de Tijdelijke Wet Monumentenzorg ingetrokken.
3. blz. 8: het is nog de vraag of bij de wijziging van de Monumentenwet een koppeling zal worden gelegd met de Kaderwet Specifiek Welzijn. Wel wordt in dit verband terecht gewezen op de decentralisatieproblematiek; het staat nog niet vast of en zo ja hoe deze problematiek in de gewijzigde wet zijn neerslag zal krijgen.
4. blz. 9: gewezen zou nog kunnen worden op de (adviserende) rol van de Rijkscommissie voor de Monumentenzorg bij het ontwerpen en vaststellen van de monumentenlijsten (artikelen 8 en 9 van de Monumentenwet). Ik zet een vraagteken bij de stelling, dat de lijsten vrijwel uitsluitend monumenten van vóór 1650 bevatten en dat tussen 1650 en 1850 slechts weinig tot stand kwam, dat architectonisch en cultuurhistorisch waardevol zou zijn. Een blik op alleen al de monumentenlijst voor Den Haag leert anders (zie voor een praktisch overzicht Jaarboek Die Haghe 1970, blz. 112 e.v.).
De brief van de Staatssecretaris van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk betreffende jongere monumenten dateert van 2 oktober 1979.
5. blz. 10: dar pas sinds 1970 een bepaalde indeling in categorieën wordt aangehouden, betwijfel ik; sinds 1961 werden ook andere categorieën monumenten onder de bescherming van de wet gebracht: in zijn algemeenheid wordt naar mijn gevoelen te sterk in de nota gesuggereerd, dat er in 1970 een zekere beleidsombuiging zou hebben plaatsgevonden.
Ik meen, dat meer sprake is van een geleidelijker ac-

centverschuiving in het beleid.

6. blz. 39: artikel 1, onder c: mijns inziens ware te schrijven „de in het register als bedoeld in artikel 10 van de Monumentenwet opgenomen monumenten” (vgl. ook onder e.).

Ik acht het niet op mijn weg liggen een oordeel uit te spreken over uw beleidsvoornemens op het terrein van de monumentenzorg. Ik stel vast, dat de provincie niet het voornemen heeft te komen tot een eigen monumentenregister en dus tot een eigen beschermingsbeleid. Dat zo zijnde kan de vraag rijzen welke objecten vallen onder de categorie „overige monumenten, gelegen in een beschermd stads- of dorpsgezicht”. Moet de subsidieaanvrager aantonen, dat hij voldoet aan het criteria vermeld in artikel 1 onder a en toetst de provincie dan? en zo ja, waaraan? Hier zouden mijns inziens onduidelijkheden kunnen ontstaan. Voor het overige geeft de ontwerp-subsidieregeling mij geen aanleiding tot opmerkingen.

Hoofd Afdeling Monumenten,
mr. G. W. van Herwaarden.

4.a.5.

VERENIGING VAN ZUID-HOLLANDSE
GEMEENTEN.

Aan het college van Gedeputeerde Staten
van Zuid-Holland,
Koningskade 1,
2596 AA 's-Gravenhage.

Katwijk, 18 juli 1980.

Provinciaal monumentenbeleid.

Geacht college,

Wij stellen het op prijs, dat u ons de gelegenheid hebt geboden notities te plaatsen bij de „Conceptnota provinciaal monumentenbeleid”. Van die gelegenheid maken wij graag gebruik.

Ook indien wij enige kritische aantekeningen plaatsen, willen wij vooropstellen, dat begrip hebben voor de problemen, welke voor het provinciale beleid voortvloeien uit de tot nu toe gevolgde werkwijze.

U tracht uw financiële mogelijkheden in de hand te houden door de automatische koppeling van het provinciale subsidie aan het rijksbeleid (grotendeels) los te laten.

Het komt ons voor, dat ook andere constructies denkbaar zijn om de te bieden vooruitzichten op subsidie af te stemmen op de financiële mogelijkheden. Zo zou b.v. de koppeling gehandhaafd kunnen blijven, maar zouden de percentages van het provinciale subsidie verlaagd kunnen worden.

Een hoofdkenmerk van het door u voorgestelde provinciale monumentenbeleid is, dat het complementair beoogt te werken ten opzichte van het beleid, dat op dit punt is ontwikkeld door rijk en gemeente (vergelijk pag. 24 der concept-nota: 2.1. Doelstellingen) Nu in Deel 1 uitvoerig wordt ingegaan op het door het rijk ontwikkelde beleid, zonder dat beschouwingen zijn gewijd aan het gemeentelijke bestuurshandelen in deze, tast de lezer van de concept-nota „voor de helft” in het duister waar het de inhoud van de „complementaire” karakter van het provinciale monumentenbeleid betreft. Dit lijkt te moeten leiden tot aanvulling van het concept.

Nu het provinciale beleid uitsluitend langs indirecte weg

— n.l. het ter beschikking stellen van financiële toelagen — wordt verwezenlijkt, valt het op dat geen aandacht wordt besteed aan de Interim-Saldo-regeling. Ook deze regeling beoogt rehabilitatie van daartoe aangewezen gebieden langs de indirecte, financiële weg. Het behoeft geen toelichting, dat het uiteindelijke resultaat in gunstige zin kan worden beïnvloed, indien subsidies onderling gecoördineerd ter beschikking worden gesteld. Het lijkt goed, als in de uiteindelijke nota op dit coördinatievraagstuk alsnog wordt ingegaan.

Tenslotte nog deze opmerking. In 1977 is door 86 gemeenten (waaronder naar wij menen te weten een aantal Zuid-Hollandse) een beleidsprogramma vervaardigd, begoend de restauratie en rehabilitatie van woningen in stadsvernieuwingsgebieden.

Deze programma's zijn ter goedkeuring aangeboden aan het ministerie van cultuur, recreatie en maatschappelijk werk en hebben geleid tot „meerjarenplannen restaureren en rehabiliteren van woningen”, op basis waarvan subsidie wordt verleend.

Omdat de concept-nota niet aangeeft wat door gemeenten aan beleid is ontwikkeld, is het niet denkbeeldig dat de provinciale activiteiten uitmonden in restauratie of rehabilitatie van panden buiten het meerjarenprogramma om. Dit zou in de betrokken gemeenten problemen kunnen opleveren, omdat dat ten koste zou gaan van panden, welke wél programmatisch worden aangepakt. Bovendien dreigt het gevaar, dat aldus een te groot beslag wordt gelegd op het beschikbare potentieel aan gespecialiseerde vaklieden, zodat de doelstelling van de programma's niet wordt bereikt. De onplezierige consequentie daarvan is het naar beneden bijstellen van het C.R.M.-subsidie, dat gekoppeld is aan de kwantiteit van de gerestaureerde en gerehabiliteerde woningen in de betrokken stadsvernieuwingsgebieden.

Graag spreken wij de wens uit, dat u deze notities alsnog in uw overwegingen wilt betrekken.

Hoogachtend,
Namens het bestuur,
G. Feenstra, secretaris.

4.a.6.

STICHTING STADSHERSTEL GORINCHEM.

Provinciaal Bestuur van Zuid-Holland
Koningskade 1-2,
2596 AA Den Haag.

Gorinchem, 18 juli 1980.

Conceptnota
provinciaal monumentenbeleid.

Geacht College,

Met betrekking tot de door U in april j.l. uitgebrachte conceptnota inzake het provinciaal monumentenbeleid, willen wij hierbij graag ons commentaar geven.

Wij kunnen ons verenigen met de voorgestelde conceptsubsidieregeling monumentenrestauraties, zoals op de pagina's 39 e.v. van genoemde nota weergegeven, met dien verstande dat het bepaalde in artikel 7 a (het anti-speculatiebeding) naar onze mening *niet* van toepassing mag zijn op privaatrechtelijke rechtspersonen zonder winstoogmerk die zich het behoud van monumenten ten doel stellen en deze monumenten na restauratie weer verkopen.

Als voorbeeld moge strekken onze stichting, die reeds jaren vervallen monumenten aankoopt, restaureert en daarop wederom verkoopt. Verkoop van de gerestaureerde panden is noodzakelijk om zodoende de geïnvesteerde gelden weer aan te wenden voor volgende restauraties. Gezien de huidige hoge bouwkosten en de steeds slechter wordende subsidiemogelijkheden, is het evident dat bij verkoop in onze situatie onmogelijk sprake kan zijn van speculatiewinst; integendeel, vaak is een bijdrage uit het stichtingskapitaal noodzakelijk om een project te kunnen realiseren.

Deze argumenten zijn destijds ook naar voren gebracht, toen in de Beschikking Geldelijke Steun Verbetering Particuliere Woningen een soortgelijk antispeculatiebeding werd opgenomen. Dankzij de inspanning van de federatie Het Behouden Huis, waarvan onze stichting lid is, is door de staatssecretaris van V.R.O. toen besloten om het anti-speculatiebeding *niet* van toepassing te laten zijn op eerdergenoemde privaatrechtelijke rechtspersonen, met name dus stichtingen zoals de onze.

Wij verzoeken U met klem daarom een soortgelijke uitzondering in te bouwen in de nieuwe provinciale subsidie-regeling, zodat stichtingen als de onze voort kunnen gaan met hun activiteiten.

Hoogachtend,
(W. L. J. Voogt, secretaris)

4.a.7.

GEMEENTE GOUDA.

Aan het college van Gedeputeerde Staten
van Zuid-Holland,
Koningskade 1-2, te
2596 AA 's-Gravenhage

Gouda, 5 augustus 1980.

Concept-nota
provinciaal monumentenbeleid.

Geacht college,

Met belangstelling hebben wij kennis genomen van de concept-nota provinciaal monumentenbeleid, welke U ons medio april 1980 deed toekomen.

Wij hebben begrip voor het feit, dat gezien de beperkte financiële middelen van de provincie een keuze gemaakt moet worden aan wie en op welke wijze het subsidie zal worden verleend.

De opmerkingen, welke wij ten aanzien van de concept-nota hebben, zijn op 17 juli j.l. spoedshalve reeds telefonisch aan mevrouw Van Essen van de 4e afdeling van de provinciale griffie doorgegeven; zij hebben betrekking op de volgende punten:

1. De provinciale subsidie wordt ontkoppeld van de rijkssubsidies van de ministeries van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk en van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening.

Deze ministeries hebben onze gemeente een jaarbudget toegewezen dat het ons mogelijk maakt jaarlijks 22 woonhuismonumenten te restaureren.

De door U te verstrekken subsidie was hieraan automatisch gekoppeld, waardoor de belanghebbenden vooraf duidelijk aangegeven kan worden op welk subsidiebedrag men kon rekenen. Met name voor particulieren is het niet meer automatisch verstrekken van Uw subsidie een niet onbelangrijke hindernis om tot

restaurantie over te gaan.

Dit betekent een extra hindernis om het voorgeschreven aantal projecten plaatselijk te kunnen realiseren. Gezien het uitstralings-effect van deze verbeterings-activiteiten tot de verbetering van het woon- en leefmilieu in de Goudse binnenstad betekent een en ander een aanzienlijke achteruitgang.

2. Eveneens betreuren wij het feit dat aan gemeenten geen subsidies worden verstrekt voor door haar te restaureren panden.

Met name in gevallen waarbij het restaurantie van te verhuren woningen betreft, is het ontbreken van Uw subsidie een faktor, waardoor exploitatie binnen redelijke huurgrenzen (maximumgrens van de individuele huursubsidie) aanzienlijk moeilijker wordt.

Wij verzoeken U met nadruk onze hierboven gemaakte opmerkingen te betrekken bij het door U vast te stellen definitief beleid inzake het restaureren van monumenten en daarin voorstellen op te nemen waarin deze problemen worden opgelost.

Hoogachtend,
Burgemeester en wethouders van Gouda,
De burgemeester, (get.) Chr. Hofwegen.
De secretaris, (get.) M. C. Avé, lo.s.

4.a.8.

GEMEENTE 'S-GRAVENHAGE.

Gedeputeerde Staten van de provincie
Zuid-Holland

's-Gravenhage, 9 juli 1980.

Conceptnota provinciaal monumentenbeleid

Naar aanleiding van uw bovenvermelde brief delen wij u het volgende mede.

In uw voorstel tot een nieuw subsidiebeleid gaat u uit van het criterium, dat het provinciale subsidie „daar terecht komt, waar deze financiële bijdrage het meest essentieel is om de restauratie te verwezenlijken” (blz. 33, zie ook blz. 24).

Wij kunnen ons niet aan de indruk onttrekken, dat u om redenen van financiële draagkracht een aantal beperkingen wenst aan te brengen in het verlenen van subsidies. Het zijn echter met name de door u gekozen beperkingen, die tegen het bovenbedoelde criterium lijken in te druisen.

Zo stelt u onder meer voor een beperking door bepaalde categorieën van eigenaren uit te sluiten van restauratiesubsidies. Ons ontgaat de relatie tussen de bezitsvorm en de hoogte van de restauratiekosten.

Weliswaar stelt u op blz. 27, dat „het provinciaal subsidie in absolute zin toch een druppel op de gloeiende plaat zal zijn”, maar het zijn naar onze ervaring juist de grote en omvangrijke restauraties, waar het provinciale subsidie in absolute zin zulke grote bedragen omvat, dat deze niet of node gemist kunnen worden. Er is derhalve eerder een relatie tussen de omvang van het monument en de hoogte van de restauratiekosten c.q. het provinciaal subsidie dan tussen de bezitsvorm en de hoogte van de restauratiekosten.

Terecht stelt u dan ook op blz. 27, dat bepaalde subsidieaanvragers voor financiële problemen komen te staan in

geval van totale afschaffing van het provinciaal subsidie. Daar komt nog bij, dat in een aantal gevallen de eigenaar van een dergelijk groot monument een gemeente is. Uitsluiting van een bepaalde categorie eigenaren, waaronder gemeenten, lijkt ons dan ook zich moeilijk te verdragen met het door u beoogde doel. Bovendien brengen wij onder uw aandacht, dat de gemeente 's-Gravenhage behoort tot de groep eigenaren met het grootste aantal monumenten in eigendom. Voorts is ons monumentenbeleid erop gericht juist die monumenten in eigendom te verwerven, waarvan de eigenaar geen kans ziet om tot restaurantie over te gaan (lees: de restauratie te duur is). Tenslotte zou het uitsluiten een voorbijgaan betekenen aan de financiële problemen van gemeenten in het algemeen en een doorkruising van ons monumentenbeleid in het bijzonder. Ook het zonder meer uitsluiten van *alle* privaatrechtelijke rechtspersonen met winstoogmerk lijkt ons strijdig met het door u gestelde doel, omdat er legio gevallen bekend zijn, waarbij de subsidiëring van essentieel belang was om de eigenaar tot restauratie te bewegen. In dit verband brengen wij u Stadsherstel Den Haag en Omgeving N.V. in herinnering. Deze instelling heeft uitsluitend ten doel het restaureren en exploiteren van (beschermd) monumenten met een winst, welke beperkt is tot 5 procent. Volgens uw definitie zou Stadsherstel niet voor subsidie in aanmerking komen, hetgeen wij uitermate zouden betreuren, daar Stadsherstel als een verlengstuk van ons monumentenbeleid werkt. De gemeente 's-Gravenhage neemt immers met f 200.000,00 deel in het aandelenkapitaal van Stadsherstel en de wethouder, belast met de monumentenzorg, is namens de gemeente een van de commissarissen. Wij hebben derhalve bezwaar tegen vorenbedoelde beperking.

In het verlengde van het hierboven vermelde ligt onze opmerking, dat de voorgestelde maxima van de subsidies (zie artikel 6, lid 1 en blz. 33/34) van dusdanige aard zijn, dat in de praktijk de provinciale subsidie onder de door u voorgestelde regeling inderdaad een druppel op de gloeiende plaat zal zijn.

Een andere aantekening hebben wij bij uw voornemen om bepaalde monumenten van meer dan provinciale betekenis te verklaren, waardoor deze monumenten van een provinciaal subsidie worden uitgesloten (blz. 34 en artikel 5 sub a). Naar het ons voorkomt zijn *alle* monumenten, geplaatst op de rijkslijst van beschermd monumenten, van algemeen belang en lijkt een uitsplitsing van deze categorie door de provincie in strijd met de Monumentenwet. Voor de overige monumenten lijkt de weg van een provinciale monumentenverordening annex provinciale monumentenlijst de aangewezen weg. Van interpretatieverschillen tussen Rijk en provincie (zie blz. 29/30) kan derhalve in door u bedoelde zin nauwelijks sprake zijn. Voorts meent u de benodigde financiële ruimte te kunnen creëren door uw beleid te ontkoppelen van het rijksbeleid (blz. 25) en zo de ruimte te scheppen voor een eigen beleid, dat meer afgestemd zal zijn op de regionale behoefte (blz. 26). Wij onderschrijven de voordelen van ontkoppeling. Daar komen wij later op terug. De concept-verordening laat echter de mogelijkheid open de door de minister van CRM subsidiabel gestelde restauratiekosten als subsidiebasis te hanteren. Tegen de achtergrond van het gestelde op blz. 26 onder 2.1.2. lijkt uw beleid erop gericht te zijn deze ontkoppeling weer voor een aanzienlijk deel ongedaan te maken, omdat u het „een goede zaak (vindt) bij het provinciaal restauratiebeleid de subsidiabele kosten, zoals deze in eerste instantie worden bepaald door de rijksdienst (voor de Monumentenzorg), als basis te nemen voor de berekening van het provinciaal subsidie”. Bovendien concludeert u, dat het

niet wenselijk zou zijn, dat een provinciale monumentendienst wordt gecreëerd. Voor de gewenste ontkoppeling is echter een eigen deskundigheid vereist om de subsidiebasis zelf te kunnen vaststellen. Dit versterkt onze indruk, dat u de ontkoppeling in de praktijk niet of nauwelijks zult uitvoeren. Wij vragen ons af of dat uw bedoeling is.

Wat de concept-verordening betreft, merken wij nog op, dat deze een groot aantal bepalingen omvat met een ruime interpretatiemogelijkheid. Wij wijzen in dit verband op de artikelen 4, sub b, 5, sub a en b, 7, sub b, c en d en 8. Mede gezien het feit, dat op grond van artikel 12 nadere voorwaarden kunnen worden verbonden aan de subsidieverlening, menen wij, dat in de verordening in ieder geval een mogelijkheid van beroep op Provinciale Staten node kan worden gemist. Rest ons nog op te merken, dat in artikel 1, sub f ten onrechte vermeld staat „Historische kwaliteitskaart”, behorende bij de aanwijzing tot beschermd stadsgezicht. Dit moet zijn: kaart „van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg ten behoeve van een meerjarenprogramma voor restauraties”. De in artikel 7, sub a bedoelde anti-speculatieregeling roept bij ons vragen op. Immers, niet de wisseling van eigenaar geeft problemen, maar de excessieve winst. De hier bedoelde bepaling achten wij een te grote beperking van het eigendomsrecht.

Tenslotte brengen wij onder uw aandacht, dat volgens uw nota de financiële problemen zijn gerezen door de koppeling van uw subsidiebeleid aan het subsidiebeleid van het Ministerie van VRO (blz. 31). Wij kunnen ons niet aan de indruk onttrekken, dat uw problemen opgelost zouden zijn, indien u zou volstaan met de subsidiëring van de restauratie van alleen de beschermde monumenten, die op de rijkslijst voorkomen.

Een afdruk van deze brief zenden wij aan de staatsecretaris van CRM.

Burgemeester en Wethouders van 's-Gravenhage.

4.a.9.

GEMEENTE 's-GRAVENZANDE.

Aan het college van Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland,
Koningskade 1-2,
2596 AA 's-Gravenhage.

's-Gravenzande, 13 mei 1980.

Conceptnota
provinciaal monumentenbeleid.

Geacht college,
Naar aanleiding van uw brief van 1 april 1980, afd. 4, no. B 72801, delen wij u het volgende mee.

Met de ontkoppeling van het provinciaal subsidiebeleid inzake het in stand houden van monumenten van het rijks subsidiebeleid kan worden ingestemd.

Wij betreuren het echter wel dat de subsidiepercentages worden verlaagd. Om een verantwoord monumentenbeleid te kunnen voeren is het naar onze mening gewenst dat in ieder geval het huidige subsidieniveau wordt gehandhaafd.

Ook uw voornemen om publiekrechtelijke lichamen, waaronder dus ook de gemeenten, niet meer voor subsidie in de kosten van de restauratie en onderhoud van monumenten in aanmerking te laten komen achten wij ongewenst.

Een goede restauratie en regelmatig onderhoud van monumenten is namelijk een belang dat zich tot buiten de gemeenten uitstrekt.

Hoogachtend,
Burgemeester en wethouder van 's-Gravenzande,
De burgemeester, M. van Prooijen.
De secretaris, Mr. G. Koorevaar.

4.a.10.

GEMEENTE LEIDEN.

Aan Provinciale Staten van Zuid-Holland,
Koningskade 1
2596 AA 's-Gravenhage.

Leiden, 31 juli 1980.

Toezendend kopie van schrijven
aan Gedeputeerde Staten inzake
provinciaal monumentenbeleid.

Hierbij doen wij u ter kennisneming een fotokopie toekomen van onze brief d.d. 18 juli 1980, no. 4726, afdeling S.V.G., aan het College van Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland inzake opmerkingen naar aanleiding van de concept-nota provinciaal monumentenbeleid, naar de inhoud waarvan wij u korthedshalve verwijzen.

Burgemeester en Wethouders van Leiden,
de Burgemeester, C. J. D. Waal, loco burg.
de Secretaris, H. Lodder.

Aan het college van Gedeputeerde Staten
der Provincie Zuid-Holland,
Koningskade 1-2,
2596 AA 's-Gravenhage.

Leiden, 18 juli 1980.

Opmerkingen n.a.v.
de concept-nota
provinciaal monumentenbeleid

In antwoord op uw brief van 1 april 1980, afd. 4, no. B 72801, delen wij u het volgende mede.

Wij hebben goede nota genomen van de concept-nota monumentenbeleid van de provincie Zuid-Holland en de daarbij behorende bijlagen. Naar aanleiding daarvan merken wij het volgende op.

Met name heeft onze belangstelling zich gericht op Deel II van de concept-nota „Het nieuw provinciaal monumentenbeleid”.

Deel I van de concept-nota is immers grotendeels een historische terugblik op het tot 17 februari jl. gevoerde monumentenbeleid en is daarom minder interessant, hoewel wij met bijzonder veel genoegen hebben kennis genomen van de daarin opgenomen passages waaruit blijkt dat u aan het monumentenbehoud een bijzonder hoge waarde toekent. Uw stelling, dat monumenten onvervangbaar zijn en dat iedere generatie erop dient toe te zien dat het monumentenbestand niet wordt geschaad en dat er een gemeenschappelijke verantwoordelijkheid is zeker ten opzichte van volgende generaties (pagina 5, 4e alinea) ondersteunen wij van ganser harte.

Voorts hebben wij met grote waardering geconstateerd,

dat u in de „Basis voor het beleid 1978-1982” ten aanzien van het behoud van unieke en onvervangbare onroerende cultuurgoederen onder meer heeft gesteld, dat er bij de vernieuwing van de stadswijken zorgvuldig naar dient te worden gestreefd, dat de bestaande waardevolle milieus en elementen behouden blijven ter wille van het stadseigene (kernpunt V.1.). Het verheugt ons ten zeerste dat u met die beleidsuitspraak duidelijk de samenhang weergeeft, welke bestaat tussen de monumentenzorg en de stadsvernieuwing.

Wij zijn dan ook met u van mening, dat het behoud van monumenten geen doel op zich behoort te zijn, maar een onderdeel dient te vormen van een integraal beleid, waarin de sociale en ruimtelijke aspecten van het stedelijk milieu centraal staan. Indien er bij het stadsvernieuwing-beleid in historische binnensteden onvoldoende zorg wordt besteed aan het behoud van het gebouwd historische erfgoed, is er naar onze mening eerder sprake van stadsvernieling. Uw pleidooi voor het behoud van monumenten (blz. 5 en 6) ondersteunen wij dan ook van ganser harte en uw standpunt dat het provinciaal monumentenbeleid dient te steunen op de volgende principes:

- een actieve monumentenzorg;
- nadruk op de sociale aspecten van de monumentenzorg;
- het belang van de relatie monument-omgeving;
- het geven van een eigentijdse bestemming aan monumenten en
- het activeren van de waardering voor waardevolle oude leefmilieus onderschrijven wij dan ook volledig.

In het licht van het bovenstaande bezien, hebben wij met verbazing en grote verontrusting kennis genomen van het nieuwe provinciale monumentenbeleid, zoals u dat voor ogen staat en zoals dat is weergegeven in deel II van de concept-nota.

Van uw eerder genoemde positieve opvattingen met betrekking tot de monumentenzorg is naar onze mening bijzonder weinig terug te vinden in het beleid dat u ter zake wilt gaan voeren. Ons inziens zijn uw beleidsvoornemens met betrekking tot het behoud van monumenten in sterke mate in strijd met de door u gepresenteerde filosofieën ter zake. Wij zouden een en ander met de volgende opmerkingen willen aantonen.

Op pagina 24 van de concept-nota erkent u nogmaals, dat naast de rijks- en gemeentelijke overheid, ook de provinciale overheid een verantwoordelijkheid heeft voor het monumentenbehoud. Dit ondersteunen wij volledig. Immers, in alle (beleids)nota's welke met betrekking tot de monumentenzorg tot nu toe zijn uitgebracht, wordt er met nadruk op gewezen dat de doelstelling van het behoud van monumenten uitsluitend kan worden verwezenlijkt door middel van de gezamenlijke inspanning van én de eigenaren van de monumenten én het Rijk én de provincie én de gemeente. Een hechte samenwerking tussen genoemde overheden is derhalve geboden. Uiteraard moet het daarbij mogelijk zijn dat die overheden een eigen beleid voeren, maar dat mag er naar onze mening niet toe leiden, dat de hechte samenwerking wordt ontkracht. Het beleid dat u voor ogen staat, komt erop neer dat de provincie Zuid-Holland nagenoeg geheel solistisch zal gaan opereren. Wij achten dat een bedenkelijke zaak. Ten eerst achten wij het onjuist dat een aantal monumenten niet voor provinciaal subsidie in aanmerking zal kunnen komen.

Uw stelling, dat subsidie-aanvragers, die het provinciaal subsidie in de kosten van de restauratie van hun monumenten niet dringend nodig hebben, kunnen worden uitgesloten, sprak ons aanvankelijk bijzonder sterk aan.

Ook wij zijn in het algemeen van mening dat het in beginsel onjuist is om overheidsgelden te laten toevloeien aan personen of instellingen die qua vermogenspositie die gelden niet nodig hebben.

Bedacht moet echter worden, dat in de kosten van restauratie van een monument het subsidie wordt gegeven juist om het monument als monument in stand te houden, dat wil zeggen dat hieruit geen direct vermogensvoordeel voor de eigenaar voortvloeit, maar dat de overheid financieel bijspringt ter zake van verbeteringen – herstel zo men wil – van de cultuurhistorische aspecten, welke vorm van herstel de eigenaar achterwege zou laten omdat het hem geen vermogensvermeerdering oplevert. Het niet verlenen van een provinciaal subsidie zal, zo de eigenaar al niet afziet van de voorgenomen restauratie, het effect kunnen sorteren, althans daartoe bestaat bij ons de vrees, dat de praktijk afglijdt tot een soort minimale restauraties omdat men het herstel van bepaalde uit kunsthistorisch oogpunt belangrijke onderdelen achterwege laat. Uiteraard is deze eventuele ontwikkeling uit een oogpunt van monumentenzorg bijzonder ongewenst. Hierbij tekenen wij echter aan, dat een en ander niet geheel van toepassing is op de subsidiecomponent ad 20% van het subsidie van het Ministerie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening zoals u die tot 17 februari jl. hanteerde. Gezien het bovenstaande zal het u duidelijk zijn dat wij het niet eens zijn met uw stelling dat het niet verlenen van een provinciaal subsidie de restauratie niet zal verhinderen. Bovendien is uw mening, dat het duidelijk is dat ten behoeve van bepaalde restauraties een provinciaal subsidie niet van essentieel belang is, voor ons volstrekt onduidelijk. De ervaring heeft ons namelijk geleerd, dat in onze gemeente de provinciale subsidies een wezenlijke bijdrage vormen aan de animo van de eigenaren om over te gaan tot restauratie van hun monument. Wij vragen ons dan ook af op welke gronden u die mening baseert en wij blijven van mening dat – zeker in onze gemeente – de provinciale subsidies wel degelijk dringend voor de overgrote meerderheid van de gevallen nodig zijn. Mocht in bijzondere gevallen achteraf toch blijken dat er sprake is van vermogensvermeerdering, dan kunt u die vermeerdering weer afromen via een rechtvaardige anti-speculatieregeling.

Ten tweede bent u voornemens om uw beleid meer te gaan richten op het behoud van specifieke Zuid-Hollandse monumenten, onder andere door het nemen van initiatieven en het in het vooruitzicht stellen van een provinciale bijdrage. Het is ons echter volstrekt onduidelijk welke objecten u als zodanige monumenten zoudt willen aanmerken. De door u gehanteerde omschrijving als monumenten, die voor het Rijk niet voor subsidie in aanmerking worden gebracht en daardoor ook niet door de gemeenten worden gesubsidieerd, achten wij bijzonder vaag. In verband daarmee zullen wij het bijzonder op prijs stellen indien u een aantal concrete voorbeelden zoudt willen noemen van specifieke Zuid-Hollandse monumenten. Overigens vragen wij ons af of door het uitsluitend toekennen van een provinciaal subsidie het behoud van een dergelijk monument zal kunnen worden bevorderd.

Dat subsidie zal dan tenminste van een forse omvang moeten zijn. Dit laatste is ons inziens ook van toepassing op andere objecten. Door een ont koppeling van het rijksbeleid kunt u inderdaad vooruitlopend op de beslissingen van het Rijk provinciale subsidies toekennen, doch gezien de omvang daarvan vragen wij ons af welk effect u daarvan voor ogen staat. Het is immers een illusie om te veronderstellen dat een eigenaar de restauratie van diens monument ter hand zal nemen op basis van uitsluitend

een provinciaal subsidie, dus zonder de zekerheid van toekenning van een rijks- en een gemeentelijk subsidie. Overigens tekenen wij hierbij nog aan, dat het op voorhand toekennen van provinciale subsidies in de praktijk bijzonder moeilijk zal zijn omdat u de subsidiabele kosten, zoals die in eerste instantie worden bepaald door de Rijksdienst voor de Monumentenzorg; als basis wilt blijven hanteren voor de berekening van het provinciaal subsidie. Dit brengt automatisch met zich mee dat u ook in de toekomst nagenoeg altijd eerst een beslissing op een subsidie-aanvraag zult kunnen nemen nadat het Rijk ter zake een standpunt heeft bepaald.

Voorts vragen wij ons af welke subsidiebasis u gaat hanteren indien het Rijk niet bereid is een subsidie toe te kennen.

Ten derde stelt u dat door ontkoppeling van het provinciaal beleid van het rijksbeleid, het provinciaal beleid meer op de regionale behoefte zal kunnen worden afgestemd. Wij vragen ons af wat u hiermede voor ogen staat en verzoeken u dan ook ons ter zake nader te informeren. Het doet ons voorts genoeg dat u er bezwaar tegen heeft om bij het verlenen van provinciaal subsidie onderscheid te maken tussen nationale, provinciale en gemeentelijke monumenten, omdat er geen (landelijke) criteria bestaan voor het maken van onderscheid tussen nationale, provinciale en plaatselijke monumenten en daardoor niet is te bepalen bij welke overheid de eerste verantwoordelijkheid berust, waardoor een zekere willekeur ontstaat. Dit bezwaar, alsmede het door u vermelde standpunt met betrekking tot een zo absoluut doorgevoerde driedeling, ondersteunen wij dan ook volledig. Wij vragen ons echter wel af in hoeverre uw laatstgenoemd standpunt zich verdraagt met uw stellingname met betrekking tot specifiek Zuid-Hollandse monumenten.

Tenslotte merken wij in dit kader op dat de verwarring bij ons compleet werd toen wij kennis namen van artikel 5, sub a en b, van de concept-regeling monumentenrestauraties. Uw standpunt ter zake is ons thans volslagen onduidelijk en wij zullen het op prijs stellen indien wij uw definitieve standpunt inzake rijks-, provinciale- en plaatselijke monumenten mogen vernemen.

Ten aanzien van uw pleidooi om de monumenten in te delen op grond van de hoogte van de restauratiekosten en op grond van de categorie eigenaren hebben wij de volgende bedenkingen.

Uw mening, dat gekozen moet worden om zo veel mogelijk minder kostbare monumentenrestauraties te subsidiëren, boven het subsidiëren van enkele zeer kostbare restauraties, waarbij het provinciaal subsidie in absolute zin toch een druppel op een gloeiende plaat zal zijn, kunnen wij volstrekt niet delen. Wij achten dat te zeer een benadering vanuit een financieel-budgettair oogpunt. Wij zijn namelijk van mening dat de grote monumenten vanuit een louter commercieel oogpunt bezien de minst interessante monumenten zijn. Niet voor niets valt de ontwikkeling op te merken dat steeds meer stichtingen e.d. in het leven worden geroepen die zich ten doel stellen het behoud van een of meer historische kerkgebouwen. met betrekking tot de bedreiging van de historische buitenplaatsen, parken en erven verwijzen wij u naar het rapport over de noodzaak tot bescherming en veiligstelling daarvan, dat enige jaren geleden is uitgebracht door de Nationale Contactcommissie Monumentenbescherming (N.C.M.).

Voorts verwijzen wij u nog naar de fotovouwbladen betreffende kerken en kastelen en buitenplaatsen, die de Rijksdienst voor de Monumentenzorg in 1977 heeft gepubliceerd. In dit kader merken wij nog op, dat vanaf

het begin van de monumentenzorg lange tijd de algemene opvatting heeft geheerst dat als onroerende monumenten moesten worden aangemerkt grote en fraaie historische gebouwen, zoals kerken, kastelen en landhuizen, Stadhuizen, Stadspoorten, Waaggebouwen, hofjes en dergelijke. Eerst na de Tweede Wereldoorlog begon langzaam het besef te groeien dat het behoud van genoemde monumenten op zich zonder behoud van de in de omgeving daarvan gelegen kleinschalige historische bebouwing een weinig zinvolle zaak is. Dit heeft er uiteindelijk toe geleid dat de Monumentenwet er in 1961 in voorzag om door middel van de aanwijzing van beschermde stads- en dorpsgezichten historische kernen of gedeelten daarvan integraal te behouden. Het beleid dat nu voor ogen staat beoogt kennelijk een tegengestelde ontwikkeling als hierboven weergegeven. Het niet verlenen van provinciale subsidies in de kosten van kostbare restauraties zal namelijk het effect kunnen sorteren, althans daartoe bestaat bij ons de vrees, dat de kleinschalige omgeving van een groot monument op een gegeven moment weer in goede staat is terwijl de blikvanger in die historische omgeving – het grote monument – in slechte staat verkeert en daardoor in het voortbestaan wordt bedreigd. Een dergelijke ontwikkeling is niet alleen uit hoofde van monumentenzorg een bedenkelijke zaak, maar ook uit hoofde van de stadsvernieuwing waaraan u altijd een bijzonder hoge prioriteit heeft toegekend. Met het door u te voeren monumentenbeleid zult u dus uw stadsvernieuwingbeleid in niet geringe mate ontkrachten.

In dit licht bezien zijn wij het ook niet eens met uw pleidooi om subsidiepercentages te hanteren met daaraan verbonden een maximum subsidie en dat, indien bij de berekening blijkt dat het provinciaal subsidie een bepaald maximum zou overschrijden (bijvoorbeeld f 100.000,-), dan Provinciale Staten een beslissing moeten nemen of al dan niet gesubsidieerd moet worden en zo ja, tot welk bedrag. Wij vrezen dat hierdoor de basis wordt gelegd voor willekeur en derhalve rechtsongelijkheid voor de burgers. Bovendien zijn wij van mening dat dit laatste op gespannen voet staat met artikel 102 van de Provinciewet, evenals uw standpunt dat Provinciale Staten voor dat subsidie dan dekkingsmiddelen moeten aanwijzen.

Wij achten het op zijn minst noodzakelijk dat u Provinciale Staten uw eigen standpunten ter zake kenbaar maakt.

Tevens vragen wij ons nogmaals af in hoeverre uw zienswijze dat Provinciale Staten bij de afweging of wel dan niet provinciaal subsidie zal worden toegekend mede kunnen betrekken de vraag of een bepaald monument in het concrete geval geacht moet worden in overwegende mate van nationale betekenis te zijn zich verdraagt met uw standpunt inzake het maken van onderscheid tussen nationale, provinciale en plaatselijke monumenten.

Voorts achten wij het een bijzonder bedenkelijke zaak dat u voornemens bent om gemeenten van provinciale subsidies uit te sluiten. Immers, de gemeenten worden geacht met betrekking tot de stadsvernieuwing het voortouw te nemen. In verband daarmee heeft onze gemeente restauratie-objecten in stadsvernieuwinggebieden ter hand genomen waarvoor van particuliere zijde geen belangstelling bestond, zoals bijvoorbeeld de woningen behorend tot het Van der Heidecomplex aan de Nieuwstraat en de Hooglandsekerkgracht, het project Levendaal 193 en 195 en Gortestraat 100 e.d.

Wij streven ernaar dit actieve stadsvernieuwingbeleid in de toekomst te continueren en zo nodig verder uit te bouwen. Aangezien Leiden een artikel 12-gemeente is, zijn de provinciale subsidies voor een dergelijk actief be-

leid onmisbaar en wij zouden het een betreuenswaardige zaak vinden als uw provincie de uitvoering van het actieve stadsvernieuwingsbeleid van onze gemeente niet langer mogelijk maakt door de zo dringend noodzakelijke subsidies niet langer te verlenen. Weliswaar verklaart u zich bereid om te bezien of er voor de artikel 12-gemeenten van provinciewege extra ondersteuning kan worden geboden, doch hierbij tekenen wij aan dat die ondersteuning in ieder geval niet moet plaatsvinden op de manier als weergegeven in uw aan ons gerichte brief van 8 april, afd. 3, no. B 52786.

Bovendien hebben wij ernstige bezwaren tegen uw voornemen om bij voorbaat alle niet natuurlijke personen en eigenaren-verhuurders – stichtingen of andere privaatrechtelijke rechtspersonen zonder winstoogmerk, die zich het behoud van een monument of monumenten ten doel stellen uitgezonderd – van provinciaal subsidie uit te sluiten. U gaat er kennelijk van uit dat die categorie eigenaren bij voorbaat moeten worden aangemerkt als speculanten. Wij menen integendeel, dat daarvan over het algemeen geen sprake is. Men kan een eigenaar-verhuurder niet verwijten speculatief aan het werk te zijn indien hij zijn investering in het woonhuismonument toch op zijn minst op sluitende basis exploiteert. Door het niet toekennen van provinciale subsidies zullen de doorgaans toch al vrij forse huurprijzen nog verder stijgen. Dit kan ons inziens toch moeilijk uw bedoeling zijn, gezien de sociale aspecten die u naar voren brengt. Wel achten wij het redelijk eigenaren-verhuurders te verplichten bij de subsidie-aanvragen exploitatie-berekeningen te overleggen, waaruit blijkt dat de toekomstige huurprijzen redelijk zijn. Indien een eigenaar na de restauratie toch aanzienlijk hogere huurprijzen gaat berekenen, dan dient ons inziens regulerend te worden opgetreden via een anti-speculatieregeling.

Het uitsluiten van nagenoeg alle bedrijven en andere zakelijke instellingen, welke gevestigd zijn in hun in eigendom toebehorende monument, gaat ons ook veel te ver. Dit zal ongetwijfeld tot gevolg hebben dat de animo tot restauratie bij die categorie sterk zal verminderen en een aantal daarvan hun bedrijf – dat dikwijls uitstekend past in het totale binnenstadsmilieu – naar elders zal verplaatsen. Wij zouden een en ander uit een oogpunt van stadsvernieuwing – dat immers niet uitsluitend het herstel van de woonfunctie beoogt – ten zeerste betreuen. Uw suggestie om een onderhoudsplicht in te stellen voor – met provinciaal subsidie – gerestaureerde monumenten, waarbij de activiteiten van de Monumentenwacht Zuid-Holland kunnen worden betrokken achten wij bijzonder waardevol. Ook wij overwegen aan het toekennen van gemeentelijk subsidie de voorwaarde te verbinden van het nemen van een abonnement op de diensten van de Monumentenwacht. Wij onderzoeken echter nog of het uit juridisch oogpunt mogelijk is een dergelijke voorwaarde te stellen. Bovendien vragen wij ons af of de capaciteit van de Monumentenwacht Zuid-Holland de te verwachten stroom van aanvragen zal kunnen honoreren en de onderhoudsplicht mitsdien voor slechts enkele categorieën monumenten in het leven zal moeten worden geroepen.

Ook hebben wij grote waardering voor uw voornemen om zeer alert „vergeten monumenten van voor 1850 op te sporen en in voorkomende gevallen nog voorstellen te doen om die monumenten alsnog op de monumentenlijst te plaatsen. Waar mogelijk zullen wij u ter zake gaarne de helpende hand bieden.

Ook uw suggestie om een dienstverlenend adviesorgaan te formeren ondersteunen wij, doch wij vragen ons echter wel af welk praktisch nut dit zal hebben wanneer de

provinciale subsidies zullen worden gereduceerd tot het minimale of zelfs helemaal niet worden verstrekt.

Uw voornemen om een anti-speculatieregeling voor de met overheidsmiddelen gerestaureerde monumenten in het leven te roepen ondersteunen wij van ganser harte. Ook wij bestuderen de wenselijkheid om een gemeentelijke anti-speculatieregeling voor woonhuismonumenten in het leven te roepen.

Hierbij tekenen wij aan dat naar onze mening ter zake de volgende criteria in acht moeten worden genomen:

- de regeling dient geen belemmering te vormen voor het restaureren;
- er moet een redelijke mate van rechtszekerheid voor de subsidie-aanvragen zijn. Deze investeert zelf ook in aanzienlijke mate en neemt daarbij een financieel risico op zich;
- de regeling dient billijk te zijn;
- de regeling moet eenvoudig hanteerbaar en gemakkelijk uitvoerbaar zijn.

Wij zijn beslist van mening dat artikel 7 van de concept-regeling monumentenrestauraties absoluut niet voldoet aan de genoemde criteria en derhalve dringend verbetering behoeft.

In dit kader merken wij voorts op dat de controle op de naleving van een anti-speculatieregeling voor uw College een bijzonder moeilijke aangelegenheid zal zijn. Met betrekking tot de in Leiden gelegen monumenten zijn wij echter gaarne bereid u zo goed mogelijk de helpende hand te bieden.

Met genoegen hebben wij er voorts kennis van genomen, dat Provinciale Staten nog steeds aan de restauratie van woonhuismonumenten bijzonder grote waarde hechten en dat de restauratie van woonhuismonumenten dan ook bijzondere aandacht in de nieuwe subsidieregeling dient te krijgen. Ook hebben wij begrip voor uw standpunt dat door de koppeling van het oude beleid aan het subsidie van het Ministerie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening ernstige financiële problemen zijn gerezen en dat een dergelijke subsidiëring niet moet geschieden uit de middelen van het „Fonds subsidie restauratie monumenten”, omdat het hier gaat om de verbetering van het wooncomfort. Aangezien de koppeling van het provinciaal subsidie aan het subsidie van genoemd Ministerie een bijzonder grote stimulerende werking heeft gehad, zouden wij het bijzonder betreuen indien tegen het wegvallen van deze subsidiecomponent geen compenserend provinciaal subsidie van tenminste gelijke omvang zou worden toegekend. De vorming van een fonds voor een dergelijke subsidiëring zouden wij bijzonder toejuichen. Uiteraard zal de vorming van dat fonds niet moeten plaatsvinden op titel van de provinciale monumentenzorg, maar op titel van de provinciale zorg voor de volkshuisvesting en de stadsvernieuwing.

In dit verband zouden wij er sterk voor willen pleiten dat u zult bevorderen dat dergelijke subsidies – vooruitlopend op de vorming van bedoeld fonds – voorlopig ten laste kunnen worden gebracht van bijvoorbeeld het provinciaal fonds stadsvernieuwing. Naar ons namelijk ter ore is gekomen zullen – en zeer zeker dit jaar – de middelen van dat fonds bij lange na niet volledig worden benut.

Met betrekking tot de door u voorgestelde subsidiepercentages merken wij op, dat het hier wel een bijzonder forse verlaging betreft. Percentages van 2,5 bij restauraties van grote monumenten en niet-woonhuismonumenten zouden wij inderdaad willen kenschetsen als de door u genoemde druppels op de gloeiende plaat. Deze term gebruikt u echter al ten aanzien van de oude percentages, die aanzienlijk hoger lagen. In dit kader wijzen

wij er nogmaals met klem op dat deze categorieën monumenten uit economisch oogpunt de meest zwakke zijn. Voorts achten wij het een bedenkelijke zaak dat eigenaren van woonhuismonumenten, die tot voor kort nog konden rekenen op een provinciaal subsidie van gewoonlijk f 21.000,—, in het vervolg nog slechts kunnen rekenen op het luttele subsidie-bedrag van gewoonlijk f 5.625,— (7½ % van 50% van f 150.000,—). Wij achten dit een onverantwoord grote terugval en vrezen dat hierdoor de animo voor restauraties op zeer sterke wijze zal verminderen, waardoor het stadsvernieuwingsproces in onze binnenstad zal gaan stagneren. Bij ons doemt namelijk het beeld op dat dan in de stadsvernieuwingsgebieden de infrastructuur en de niet-monumentale bebouwing weer in goede staat zal verkeren, terwijl de vele daartussen gelegen historische cultuurgoederen steeds verder in verval zullen raken en wellicht uiteindelijk wegens het gevaar voor het ontstaan van calamiteiten zullen moeten worden gesloopt.

De hier geschetste problematiek klemt des te meer daar de Minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening vorig jaar het subsidiepercentage van 30 heeft teruggebracht tot 20 van ten hoogste f 150.000,— per woning. Dit betekent voor nagenoeg alle subsidieaanvragers een lager subsidiebedrag van maar liefst f 15.000,— (f 30.000,— in plaats van f 45.000,—). Derhalve werd krachtens de oude subsidieregeling het provinciaal subsidie automatisch ook nog eens f 30.000,— lager. Bovendien tekenen wij hierbij nog aan dat genoemd Ministerie reeds sedert 1973 de maximale subsidiebasis van f 150.000,— per woning tot heden is blijven hanteren. Gezien de sedertdien opgetreden stijgingen van loonkosten en materiaalprijzen zou deze maximale subsidiebasis meer dan verdubbeld moeten worden. De huidige situatie dat premiekoopwoningen in de Randstad ten hoogste f 175.000,— mogen kosten, terwijl de maximale subsidiegrens voor de veel kostbaardere woonhuismonumenten f 150.000,— bedraagt achten wij op zijn zachtst gesproken onbegrijpelijk. Mede hierdoor zetten wij grote vraagtekens achter de regeringsverklaring van het huidige kabinet dat de hoge prioriteit, die het vorige kabinet aan de stadsvernieuwing toekende, onverkort zal worden gehandhaafd. Dat er kennelijk voor de monumentenzorg als onderdeel van de stadsvernieuwing zo weinig werkelijke politieke belangstelling bestaat, betreuren wij ten zeerste.

Ten vervolge op onze brief van 12 december 1979, no. 15653, afd. S.V.G., gericht aan Provinciale Staten en gelet op het vorenstaande geven wij u nogmaals met klem in overweging het subsidiebeleid, zoals dat tot 17 februari jl. ten aanzien van de restauratie van Zuid-Hollandse monumenten is gevoerd, onverkort te handhaven. Naar onze vaste overtuiging is dat uit financieel-budgettair oogpunt haalbaar, indien tenminste de politieke wil duidelijk aanwezig is.

Zoals wij reeds hiervoor hebben bepleit en door u zelf is gesuggereerd, zoudt u kunnen bevorderen dat een afzonderlijk fonds wordt gevormd, waaruit provinciale subsidies in de kosten van verbetering van het woongerief van monumenten kunnen worden toegekend. Bovendien kunt u via verschuivingen in de begroting van uw provincie de nodige financiële middelen vrijmaken. Bij uw besluitvorming moge zwaar wegen dat, indien u de financiële strekking van uw concept-nota Monumentenbeleid onverkort handhaaft en de Staten uwer provincie zullen besluiten de door u ontworpen Subsidieregeling monumentenrestauraties ongewijzigd vast te stellen, het onvermijdelijke gevolg zal zijn — althans zo vrezen wij — dat het niveau van de monumentenzorg in Zuid-Holland,

mede als gevolg van het door ons geschetste beleid van het Ministerie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening, langzamerhand weer zal terugvallen tot dat ten tijde van de publikatie van het ook in uw nota genoemde artikel „Holland op zijn smalst” van Victor de Stuers.

Voor zover betreft uw niet-financiële voorstellen en suggesties voor een in de toekomst te voeren eigen provinciaal monumentenbeleid, merken wij op dat een aantal daarvan als aantrekkelijk en belangwekkend op ons overkomt. Wij zouden het echter bijzonder op prijs stellen indien u, zodra deze voorstellen en suggesties nader zijn uitgewerkt, daarover met ons en de overige betrokken instanties van gedachten wilt wisselen. Uitsluitend op die wijze kan een zo goed mogelijk gezamenlijk monumentenbeleid worden ontwikkeld, uiteraard met behoud van de vrijheid voor ieder der instanties om in hechte samenwerking een eigen aanvullend beleid te voeren.

Uw berichten zien wij met belangstelling tegemoet. Hierbij tekenen wij nog aan, dat wij gaarne bereid zijn onze hiervoren ingenomen standpunten mondeling nader toe te lichten.

Voor de goede orde tekenen wij hierbij nog aan, dat wij met betrekking tot deze brief nog het advies moeten inwinnen van de (Raads)-commissie voor Ruimtelijke Ordening, Openbare Werken en Verkeer. Van eventuele ontwikkelingen naar aanleiding daarvan zullen wij u nog ten spoedigste op de hoogte brengen.

Afschrift dezes zenden wij aan de Minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening, de Hoofddirecteur van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg, Provinciale Staten van Zuid-Holland, de Vereniging van Nederlandse Gemeenten en Burgemeester en Wethouders van Delft, Dordrecht, Gouda en 's-Gravenhage.

Burgemeester en Wethouders van Leiden.

4.a.11.

GEMEENTE MAASSLUIS.

het College van Gedeputeerde Staten
van Zuid-Holland,
Koningskade 1-2,
2596 AA 's-Gravenhage

Maassluis, 17 juli 1980.

Conceptnota
provinciaal monumentenbeleid.

Geacht college,

Uw bovenaangehaald schrijven inzake nevenvermeld onderwerp geeft ons aanleiding het volgende op te merken. Het betreft het voornemen, gelet op het uitgangspunt genoemd in par. 2.3. van de nota, publiekrechtelijke lichamen van subsidie uit te sluiten.

Het restaureren van monumenten kan in bepaalde gevallen moeilijk doorgang vinden wegens het ontbreken van subsidie(s) in de exploitatie. Op grond van de oude regeling bood het provinciaal subsidie een mogelijkheid de exploitatie te „verlichten”, zodat een voorgenomen restauratie toch doorgang kon vinden.

Wij zullen het op prijs stellen wanneer een mogelijkheid tot subsidie wordt geschapen voor technische verbeteringen ter bevordering van de monumentale waarde van gemeentelijke panden die voor eigen gebruik bestemd blijven dan wel voor verhuur c.q. verkoop worden opgeknappt, waarbij het subsidie bij verhuur in mindering kan worden gebracht op de huurprijs en bij verkoop kan

worden uitbetaald aan de eigenaar-bewoner.
Voorts geeft de conceptnota geen aanleiding tot verdere opmerkingen. Wij hopen, dat het beoogde doel op soepele wijze kan worden bereikt.

Hoogachtend,
Burgemeester en wethouders van Maassluis,
De burgemeester, J. van Es.
De secretaris, H. Huiskes.

4.a.12.

GEMEENTE NIEUW-LEKKERLAND.

Aan het college van Gedeputeerde Staten
Koningskade 1-2
2596 AA 's-Gravenhage

Nieuw-Lekkerland, 9 mei 1980.

Konceptnota
provinciaal monumentenbeleid.

Geacht college,
Naar aanleiding van de bij bovenaangehaalde brief toegezonden „konceptnota provinciaal monumentenbeleid” kunnen wij u het volgende mededelen.
Op bladzijde 16 van de konceptnota wordt gesproken over beschermde stad- en dorpsgezichten. Wij brengen graag het feit onder uw aandacht dat het bekende molengebied van Kinderdijk tot de gemeente Nieuw-Lekkerland behoort en niet tot de gemeente Alblasterdam.
Voorts gaan wij akkoord met de konceptnota.

Hoogachtend,
Burgemeester en wethouders van Nieuw-Lekkerland.
De Burgemeester, (J. den Hoed).
De sekretaris, (A. Palland).

4.a.13.

GEMEENTE OEGSTGEEST.

Aan het College van Gedeputeerde Staten
van Zuid-Holland,
Koningskade 1-2,
2596 AA 's-Gravenhage.

Oegstgeest, 21 juli 1980.

Conceptnota
provinciaal monumentenbeleid.

In antwoord op uw brief van 1 april 1980, uw ref. nr. B 72801 (afd. 4) delen wij u mede dat de ons toegezonden conceptnota monumentenbeleid ons aanleiding geeft tot het maken van de volgende opmerkingen.

1. Naar ons is gebleken betekenen de voorgenomen maatregelen een verlaging van het per geval te verlenen subsidie, zulks gezien in relatie tot de oude regeling. Op deze wijze wordt een zekere „spreiding” van subsidie verlening mogelijk gemaakt; met de ter beschikking staande middelen kan in méér gevallen worden gesubsidieerd.
Restauratie van een monument is echter in alle gevallen een kostbare aangelegenheid. De vraag rijst daarom of door verlaging van het provinciaal subsidie per geval de animo om tot restauratie over te gaan niet minder zal worden.

2. Uit de nota blijkt voorts dat onder de nieuwe regeling aan publiekrechtelijke lichamen géén subsidie meer zal worden verleend. Gesteld wordt dat de overheid de zorg voor de haar toevertrouwde monumenten naar mag worden aangenomen in een goed (financieel) beleid heeft ingepast.

Naar onze mening echter zullen de financiële middelen van vele gemeenten het niet toestaan dat *die* aandacht aan restauratie van monumenten zal worden gegeven die eigenlijk noodzakelijk is. Zo er al een restauratie kan plaats vinden is dit veelal het gevolg van een moeizaam bijeengaren van de daarvoor benodigde gelden. In die zin zal het vervallen van de mogelijkheid tot het verkrijgen van subsidie van de zijde van de provincie naar ons oordeel voor vele gemeenten een tegenvaller zijn.

3. De derde opmerking geldt het voornemen om geen subsidie te verlenen in het geval het gaat om een monument met een méér dan provinciaal belang. M.a.w. een monument van nationaal belang dat in de provincie aanwezig is zal niet met gelden van de provincie gerestaureerd kunnen worden.
In onze visie echter maakt alleen al het feit dat een monument met een méér dan provinciaal belang in de provincie aanwezig is, dit op z'n minst tot een provinciaal mede-belang.
4. Tenslotte bestaat blijkens de nota het voornemen géén subsidie te verlenen indien het behoud van het betreffende monument naar het oordeel van provinciale staten niet van provinciaal belang is.
Het gaat hier echter om objecten die waardig genoeg zijn bevonden om op de monumentenlijst te worden geplaatst. Evenals in het voorgaande punt maakt alleen al de aanwezigheid van een monument in de provincie dit naar ons oordeel op z'n minst tot een provinciaal mede-belang. Het gaat toch immers ook om de conservering van het verleden van de provincie?

Burgemeester en wethouders van Oegstgeest.

4.a.14.

GEMEENTE ROTTERDAM.

Aan het college van Gedeputeerde Staten
der provincie Zuid-Holland
Koningskade 1-2
2596 AA 's-Gravenhage

Rotterdam, 21 juli 1980.

Conceptnota
provinciaal monumentenbeleid.

Met verwijzing naar uw bovenvermelde brief delen wij u mede van uw beleidsvoornemens, zoals neergelegd in de conceptnota provinciaal monumentenbeleid, met belangstelling kennis te hebben genomen.

Enige kanttekeningen bij de wijze waarop u dit beleid beoogt te voeren, moeten wij echter plaatsen.

1. Het blijkt ons, dat u in de toekomst geheel zelf wilt gaan bepalen, welke projecten voor subsidie in aanmerking komen. Het zal dan dus zeer wel mogelijk zijn, dat Rijk en provincie in bepaalde gevallen niet tot een éénsluitend oordeel komen ten aanzien van het toekennen van subsidie in restauratiekosten. Een ongewenste versnippering van rijkssubsidie en provinciale subsidie over verschillende monumenten zal hiervan, vrezes wij, het gevolg zijn.

2. Tegen uw voornemen voortaan aan gemeenten geen subsidie meer toe te kennen maken wij ernstig bezwaar. Restaureren van een monument is een kostbare zaak, óók voor gemeenten. Een vermindering van bijdragen in de kosten daarvan, zonder dat daarvoor compensatie wordt gegeven, zou mogelijk ertoe kunnen leiden dat een gemeentelijke restauratie achterwege blijft.
3. Voor wat betreft het samenstellen van een provinciale monumentenlijst moeten wij u erop wijzen, dat ook dit zal kunnen leiden tot versnippering van mogelijke bijdragen over steeds meer monumenten, zeker wanneer ook de gemeenten een eigen monumentenlijst gaan hanteren.
Het plaatsen van meer objecten op meer monumentenlijsten zal enerzijds bescherming geven, doch anderzijds een belemmering vormen voor verbouwing.

Wij geven u in overweging uw beleidsvoornemens op voormelde punten nader te bezien.

Burgemeester en wethouders van Rotterdam.

4.a.15. GEMEENTE SCHOONHOVEN.

Aan het Kollege van Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland
Koningskade 1-2
2596 AA 's-Gravenhage

Schoonhoven, 4 juni 1980.

Koncept-nota
provinciaal monumentenbeleid.

Geacht Kollege,

Met teleurstelling hebben wij kennis genomen van de konceptnota monumentenbeleid van de provincie Zuid-Holland.

Door uitsluiting van bepaalde categorieën eigenaren en verlaging van het subsidie-percentages kan worden gesteld, dat het voor eigenaren van monumenten steeds minder interessant wordt om hun pand te restaureren.

Met name gemeentelijke instanties die speciaal zijn opgericht ter bevordering van het herstel van monumenten (in Schoonhoven de Kommissie Dienst Stadsherstel, een kommissie ex artikel 61 Gemeentewet) worden in deze regeling buiten spel gezet, hetgeen ten opzichte van particuliere instanties door ons als een achterstelling wordt ervaren.

Wij verzoeken u dan ook de subsidie-regeling zodanig te wijzigen dat ook een instelling als de in Schoonhoven werkzame Kommissie Dienst stadsherstel voor subsidie in aanmerking kan blijven komen.

Hoogachtend,
Burgemeester en wethouders van Schoonhoven.

4.a.16.

GEMEENTE VLIST.

Aan Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland
Koningskade 1-2
2596 AA 's-Gravenhage

Vlist, 17 juli 1980.

Konceptnota
provinciaal monumentenbeleid.

Bij brief d.d. 1 april 1980, nr. 72801, heeft u ons de conceptnota provinciaal monumentenbeleid toegezonden. Naar aanleiding daarvan zouden wij om redenen van procedurele aard willen pleiten voor een opzet, waarbij de behandeling van subsidie-aanvragen door het Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijke Werk in zeer nauwe samenwerking met het provinciaal bestuur geschiedt, in plaats van de instelling van een provinciale adviescommissie.

Burgemeester en wethouders van Vlist,
De burgemeester, H. Nip, lb.
P. G. M. van Kaam, ls.

4.a.17.

GEMEENTE VOORBURG.

Gedeputeerde staten van Zuid-Holland
Koningskade 1-2
2596 AA 's-Gravenhage

Voorburg, 22 juli 1980.

Konceptnota
provinciaal monumentenbeleid.

Met belangstelling hebben wij kennis genomen van de conceptnota over een nieuw provinciaal monumentenbeleid, welke u ons met uw brief van 1/3 april j.l. heeft toegezonden. Wij stellen het op prijs op deze wijze betrokken te worden bij de totstandkoming van een nieuw monumentenbeleid.

Op grond van de Monumentenwet hebben naast de rijksoverheid ook provincies en gemeenten een eigen verantwoordelijkheid voor het monumentenbehoud. Dat u meer inhoud wilt geven aan het voeren van een eigen beleid door het ontkoppelen van uw beleid van het rijksbeleid wordt door ons ondersteund. Hiermee wordt vooruitgelopen op de wijziging van de Monumentenwet, welke gericht is op decentralisatie van het monumentenbeleid. Gelet op het beperkte budget dat u beschikbaar heeft en gezien de sterke toename van aanvragen tot (rijks)subsidie wordt in de nota voorgesteld om zoveel mogelijk minder kostbare monumentenrestauraties te subsidiëren boven het subsidiëren van enkele zeer kostbare restauraties. Gepleit wordt voor het hanteren van subsidiepercentages met daaraan verbonden een maximum subsidie. Op basis van dit voorstel zal er voortaan aanmerkelijk minder subsidie worden verstrekt. In het overzicht op bladzijde 34 van de nota is dit zichtbaar gemaakt.

Onze gemeente is één van de gemeenten, waarvoor door het rijk een reservering is gedaan in het kader van de rehabilitatie van woonhuizen met waarde als monument. Deze reservering is gebaseerd op een uitvoeringstempo van 7 woonhuisrestauraties per jaar. Voor het restaureren van dergelijke panden zou volgens het voorstel in de nota het provinciale subsidie worden gehalveerd. Zo zal bijvoorbeeld bij een restauratie, waarvan de subsidiabele kosten f 150.000,- bedragen, het subsidie worden vermindert van f 18.000,- tot f 10.000,-. Zoals bekend heeft het ministerie van volkshuisvesting en ruimtelijke ordening haar subsidie vorig jaar ook al teruggebracht, te weten van 30% naar 20% van de subsidiabele kosten. Mede door deze omstandigheden, maar ook bijvoorbeeld door de hoge rentestand, zal het vasthouden aan het gemelde uitvoeringsschema bijzonder moeilijk, zo niet onmogelijk, worden. Het herstel van de oude dorpskern zal ernstig vertraagd worden.

In de nota wordt voorts gesteld, dat het niet doeltreffend is monumenten te subsidiëren, waarvan de eigenaar geacht kan worden zonder provinciaal subsidie voor het behoud van het monument zorg te dragen, bijvoorbeeld omdat het object eigendom is van een overheid of omdat het een bedrijfspand is of omdat het uit speculatief oogpunt wordt gerestaureerd. Volgens de nota lijkt het onjuist dat de provincie publiekrechtelijke lichamen gaat subsidiëren, omdat er van mag worden uitgegaan, dat de overheid de zorg voor de haar toevertrouwde monumenten in een goed (financieel) beleid heeft ingepast. Een aantal van de in Voorburg aanwezige monumenten is eigendom van onze gemeente. Restauratie en instandhouding van deze monumenten is helaas een moeilijke zaak door de beperkte financiële middelen die ons daarvoor ter beschikking staan. Dit zal echter nog moeilijker worden als de provinciale subsidieregeling voor deze monumenten komt te vervallen.

In de concept-regeling monumenten restauraties is een artikel opgenomen dat beoogt om tegemoet te komen aan de vrees dat met overheidsmiddelen gerestaureerde monumenten zullen worden gebruikt als speculatie-objecten. Indien binnen 10 jaren na de subsidieverlening het monument wordt overgedragen moet het uitbetaalde subsidie worden terugbetaald. Deze bepaling betekent dat bij overdracht binnen die genoemde periode aan een stichting of een ander privaatrechtelijk rechtspersoon zonder winstoogmerk, die zich het behoud van het monument of van monumenten ten doel stelt, of een publiekrechtelijk lichaam, het subsidie zou moeten worden terugbetaald. Dit lijkt ons in strijd te zijn met de bedoeling van het opnemen van dit artikel.

Wij stellen het op prijs indien u met onze reactie rekening houdt bij het opstellen van de definitieve nota monumenten beleid.

Burgemeester en wethouders van Voorburg,
N. A. den Haan-Groen, burgemeester.
Van der Vliet, secretaris.

4.a.18.

GEMEENTE WADDINXVEEN.

Het college van Gedeputeerde Staten
der provincie Zuid-Holland
Koningskade 1-2
2596 AA 's-Gravenhage

Waddinxveen, 18 juli 1980.

Concept-nota
provinciaal monumentenbeleid.
Uw brief: B 72801.

Geacht college,

Met belangstelling hebben wij kennisgenomen van de ons toegezonden „Concept-nota Monumentenbeleid”.

Het verheugt ons dat — ook al is de bestaande subsidieregeling per 17 februari j.l. ingetrokken — u toch van mening bent een beleid te moeten voeren voor het behoud en de bescherming van monumenten van geschiedenis en kunst in deze provincie.

In de argumenten die u aanvoert ter rechtvaardiging van het intrekken van de bestaande regeling, kunnen wij ons vinden.

Ook de aanzetten die u in het tweede deel van uw conceptnota geeft ten aanzien van een nieuw provinciaal monumentenbeleid, spreken ons in hoofdlijnen aan.

Uw plannen geven ons echter aanleiding tot het maken van een tweetal opmerkingen.

1. Op verschillende plaatsen in de concept-nota geeft u terecht aan een goed beheer en gebruik van gerestaureerde monumenten van groot belang te vinden. Ook de rijksoverheid erkent dat belang, blijkens de door het Ministerie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening toegepaste subsidieregeling ten behoeve van verbetering van het wooncomfort van woonhuismonumenten. Zowel op pagina 22, als op pagina 32 wijst u op die problematiek en schrijft u er voorstander van te zijn de zorg voor monumenten en die voor de volkshuisvesting te onderscheiden. Verbetering van het wooncomfort zou dan niet uit het „monumentenfonds” gesubsidieerd moeten worden. Op zichzelf vinden wij deze gedachtengang juist. Toch zouden wij met klem willen bepleiten een aparte regeling voor verbetering van het wooncomfort te creëren. Aanpassing van dit comfort lijkt ons uit een oogpunt van verantwoord beleid en gebruik van essentieel belang.

2. Op pagina 33 presenteert u zes categorieën die u als leidraad bij het toekennen van subsidie wilt gaan hanteren. Het valt daarbij op dat u uitsluitend van beschermde monumenten uitgaat en aan niet-beschermde de eis stelt dat deze in een beschermd stads- of dorpsgezicht gelegen zijn.

Waar u in beginsel het provinciaal subsidie wil loskoppelen van het rijkssubsidie om daardoor meer tot een provinciaal beleid te kunnen komen, wordt bij de categorieën die koppeling weer wel gehanteerd. Het is immers de minister van cultuur, recreatie en maatschappelijk werk die de lijst van beschermde monumenten vaststelt.

Bij een eigen provinciaal beleid behoort naar ons gevoel ook het subsidiëren van de restauratiekosten van monumenten die weliswaar niet beschermd zijn, maar toch in belangrijke mate beeldbepalend.

De in te stellen provinciale monumentencommissie zou u ook hierbij kunnen adviseren.

Wij hopen u met bovenstaande opmerkingen van dienst te zijn geweest.

Hoogachtend,
Burgemeester en wethouders van Waddinxveen,
de burgemeester, (A. H. van Gent, l.b.)
de secretaris, (W. F. Meijer, l.s.)

4.a.19.

GEMEENTE ZOETERMEER.

Aan het college van Gedeputeerde Staten van
Zuid-Holland
Koningskade 1-2
2596 AA 's-Gravenhage

Zoetermeer, 21 juli 1980.

Concept-nota
provinciaal monumentenbeleid.

Geacht college,

Naar aanleiding van bovengenoemd schrijven, waarin u vraagt om opmerkingen naar aanleiding van de concept nota provinciaal monumentenbeleid, delen wij u het volgende mede.

Uw voorstel om de subsidiebijdragen om te buigen wordt door ons als zeer drastisch ervaren. Deze ombuiging zou voor onze gemeente betekenen dat er de eerstvolgende jaren geen provinciale subsidie meer te verwachten zou zijn, omdat men zich beperkt tot woonhuismonumenten,

zijnde beeldbepalende panden gelegen in een beschermd stads- of dorpsgezicht.

Wij zijn van mening dat dit onjuist is. Het al dan niet hebben van een beschermd stads- of dorpsgezicht mag ons inziens niet het criterium zijn voor het verstrekken van een subsidie voor de restauratie van een monument.

Op deze wijze zou de restauratie van een belangrijk vrijstaand monument in gevaar kunnen komen omdat pas in tweede instantie landhuis- en beschermde boerderijmonumenten worden genoemd.

Men verwacht immers dat deze uitbreiding pas in 1982 in werking zal treden. Voorts zijn wij van mening dat een maximale subsidie van f 10.000,— voor woonhuismonumenten en f 15.000,— voor landhuis- en boerderijmonumenten veel te karig is.

Opvallend is het dat „molens” steeds worden uitgesloten. Welke regeling gaat hiervoor gelden?

Tenslotte staat Zoetermeer genoteerd voor 12 monumenten; ons inziens moet dit 14 zijn, waarbij opgemerkt moet worden dat 4 hiervan nog niet definitief, maar voorlopig op de Rijksmonumentenlijst zijn opgenomen.

Burgemeester en wethouders van Zoetermeer,
de burgemeester, A. Nagtegaal, loco.
de secretaris, Mr. A. Groenestein.

4.a.20.

GEMEENTE ZWIJNDRECHT.

Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland
Provinciehuis
Koningskade 1-2
2596 AA 's-Gravenhage

Zwijndrecht, 15 juli 1980.

Concept-nota
provinciaal monumentenbeleid.

Geacht college,

Naar aanleiding van de door u opgestelde conceptnota monumentenbeleid van de provincie Zuid-Holland, delen wij u het volgende mede.

In de conceptnota wordt voorgesteld aan de restauratie van woonhuismonumenten een hogere prioriteit te geven dan aan kerkelijke monumenten. Bovendien wordt voorgesteld de kerkelijke monumenten voorlopig uit te sluiten van subsidie. Voor de gemeente Zwijndrecht betekent dit gewijzigde beleid dat de financiële consequenties die hierdoor ontstaan, met name voor de (urgente) restauratie van de Pietermankerk, voor haar rekening komen, terwijl in deze tijd van bezuinigingen de gemeente op tal van terreinen reeds voor extra uitgaven komt te staan.

Gelet op het landschappelijk belang en het relatief geringe aantal beschermde kerkelijke monumenten (5%), dringen wij er bij u op aan deze categorie voor een hogere provinciale subsidiebijdrage in aanmerking te laten komen. Bovendien zijn wij van mening dat het nieuwe monumentenbeleid voor alle categorieën tegelijk in werking dient te treden.

Hoogachtend,
Burgemeester en wethouders van Zwijndrecht.

4.a.21.

GEMEENTEBESTUUR VAN BENTHUIZEN.

Aan het college van Gedeputeerde Staten,
Koningskade 1-2,

Benthuizen, 31 juli 1980.

Conceptnota
Prov. Monumentenbeleid.

Geacht college,

In antwoord op Uw bovenvermelde brief delen wij U het volgende mede.

Wij kunnen instemmen met de ontkoppeling tussen provinciale- en rijkssubsidieverstrekking. In verband met de hoge kosten zijn wij van mening dat de geldende subsidiepercentages gehandhaafd dienen te blijven.

Wij hopen dat U met deze opmerkingen rekening houdt bij het opstellen van de definitieve nota Monumentenbeleid.

Hoogachtend,
Burgemeester en Wethouders van Benthuizen,
De burgemeester, (A. Verbree).
De wethouder, (W.B. van Loon).

4.a.22.

GEMEENTE LEERDAM.

Aan het college van gedeputeerde staten van
Zuid-Holland,
Koningskade 1-2,
's-Gravenhage.

Leerdam, 4 augustus 1980.

Conceptnota
monumentenbeleid.

Met uw bovenvermeld schrijven d.d. 1 april 1980, nr. B. 72801 verzocht u ons onze opmerkingen naar aanleiding van de conceptnota Monumentenbeleid voor de provincie Zuid-Holland vóór 20 juli 1980 aan u te doen toekomen. In verband met onderbezetting van de secretarie en vakanties hebben wij onze reactie niet binnen de gestelde termijn gereed gekregen; wij hopen dat u desondanks nota kunt nemen van dit schrijven.

Het is een duidelijke zaak, dat, aangezien het oude systeem van koppelsubsidies de provincie voor grote problemen stelde ten gevolge van grote aantallen te honoreren subsidie-aanvragen, verandering van het systeem van subsidiëring noodzakelijk is. De door u gekozen oplossing: een regeling waaraan een eigen provinciaal beleid en op de provincie gerichte uitgangspunten ten grondslag liggen, achten wij in het algemeen zeer juist. Wij hebben echter bezwaren tegen uw stelling dat het onjuist is dat de provincie publiekrechtelijke lichamen gaat subsidiëren (blz. 31 conceptnota). U voegt daaraan toe dat er van mag worden uitgegaan dat de overheid de zorg voor de haar toevertrouwde monumenten in een goed (financieel) beleid heeft ingepast. Uiteraard zal altijd getracht worden een goed financieel beleid te voeren, waarbij een element ervan overigens door de diverse subsidiemogelijkheden wordt gevormd.

Het is voor plaatselijke overheden niet altijd mogelijk voor de restauratie van de aan hen toevertrouwde monumenten financiële dekking te vinden. Het komt voor dat particulieren de aan hen in eigendom behorende monumenten dusdanig verwaarlozen, dat ernstig verval dreigt. Teneinde dit te voorkomen zal de gemeente moeten trachten in elk geval de meest karakteristieke monumenten te verwerven, ook als op dat moment voor de restauratie nog geen dekking is gevonden. De aankoop op zichzelf is al een last; elk subsidie voor restauratie is dan ook een noodzakelijke bijdrage tot het behoud van het monument. Hoe geringer de financiële tegemoetkomingen zijn, des te vaker zal de gemeente het moeten laten afweten als het op verkoop ten behoeve van restauratie aankomt. Juist omdat het hier om de meest karakteristieke monumenten gaat, is financiële ondersteuning van het grootste belang.

Wij geven u derhalve in overweging, artikel 4 sub a van de conceptregeling monumentenrestauraties te wijzigen in dier voege dat ook eigendommen van publiekrechtelijke lichamen voor een provinciaal subsidie in de restauratiekosten in aanmerking komen.

Voor het overige hebben wij geen opmerkingen.

Burgemeester en wethouders van Leerdam.

4.a.23.

RIJKSDIENST VOOR DE MONUMENTENZORG.

Aan het College van Gedeputeerde Staten
van Zuid-Holland,
Koningskade 1-2,
2596 AA 's-Gravenhage.

Zeist, 11 augustus 1980.

Conceptnota monumentenbeleid
provincie Zuid-Holland,
april 1980.

Geacht College.

Met waardering heb ik kennis genomen van de conceptnota monumentenbeleid. De analyse van het huidige beleid van Rijk en provincie is met kennis van zaken opgesteld. De oorzaken van het financiële probleem, waarvoor U zich gesteld ziet, zijn duidelijk. Enkele grote restauraties, zoals van de Hooglandse kerk te Leiden (provinciaal subsidie ca 1,5 miljoen gulden) en van de Janskerk in Gouda (provinciaal subsidie ruim 2 miljoen gulden) en de toename van de woonhuisrestauraties in beschermde stads- en dorpsgezichten zijn blijkbaar doorslaggevend geweest.

U tracht, aldus de nota, door beëindiging van de subsidieregeling te komen tot een nieuw monumentenbeleid en een nieuwe subsidieregeling (voordracht van Uw college aan provinciale staten d.d. 8 februari 1980, nr. 1792). Gelet op de directe aanleiding tot het opstellen van de nota is deze doelstelling alleszins begrijpelijk. Het gevaar bestaat echter dat het nieuwe beleid allereerst moet dienen om uit de financiële problemen te komen en de beleidsvisie voor de toekomst een sluitstuk wordt. Aangezien juist nu de doelstellingen van monumentenzorg in Nederland onderwerp van maatschappelijke discussie zijn en hiernaar een diepgaand onderzoek wordt ingesteld, kan een provinciale bijdrage van veel waarde zijn.

Tegen de achtergrond van het bovenstaande heb ik de nota bestudeerd.

De nota richt zich vooral op de individuele, ofwel de bouwkundige monumenten. Dit is wellicht te verklaren uit de relatie die er is met de subsidieproblematiek.

Hoewel de stedenbouwkundige monumenten wel zijn genoemd (blz. 16-17), is dit onderdeel helaas niet verder uitgewerkt. Het gevolg is dat niet het gehele instrumentarium dat de overheid ter beschikking staat ter bescherming van monumenten en stads- en dorpsgezichten wordt aangewend bij de opbouw van het provinciale monumentenbeleid.

Hierdoor kan in de praktijk de situatie ontstaan, dat geen aandacht wordt besteed aan preventieve maatregelen die met behulp van ruimtelijke ordening mogelijk zijn. Dit zal ten koste gaan van de bescherming, – vooral nu het monument (individueel, dorp of stad) steeds meer wordt gewaardeerd in samenhang met zijn omgeving – en het leidt ertoe dat monumentenbeleid identiek, wordt, – ook nu al is –, met restauratiebeleid.

Dan is de cirkel weer rond en is beleid slechts mogelijk met behulp van subsidie.

„Een eigen provinciale taak in de monumentenzorg” (voordracht nr. 1792, d.d. 8 februari 1980) kan bij uitstek worden gevonden in de ruimtelijke ordening. U noemt dit in de nota echter nauwelijks en de coördinatie van deskundigheid en advisering tussen provinciale diensten en rijksvertegenwoordigers in de provincie (zoals Inspectie Ruimtelijke Ordening en Provinciale Directie Volkshuisvesting) ten dienste van de monumentenzorg wordt niet als provinciale taak gezien.

Hoe wezenlijk dit kan zijn moge blijken uit het volgende. Het beleid ten aanzien van woonhuismonumenten, zoals dat door de ministeries van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening en Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk wordt uitgevoerd, komt in nauw overleg met de betrokken gemeenten tot stand. De coördinatie van de gemeentelijke plannen, die gebaseerd zijn op bestemmingsplannen, ligt bij de provincie en binnen de Provinciale Stadsvernieuwingscommissie is voldoende kennis over dit beleid aanwezig. Pas nadat meerjarenprogramma's voor woonhuisrestauraties zijn goedgekeurd kunnen afzonderlijke subsidieverzoeken worden behandeld. Wanneer U uitgaat van een monumentenbeleid hoofdzakelijk gericht op de individuele monumenten, zult U, – wanneer geen coördinatie plaatsvindt met de Stadsvernieuwingscommissie –, dan ook in een laat stadium worden betrokken bij de (financiële) gevolgen van een al grotendeels vastgelegd beleid.

Juist in de provincie Zuid-Holland met een groot aantal historische steden en met een actief stadsvernieuwingsbeleid van gemeenten en provincie, zou het te betreuren zijn, wanneer het monumentenbeleid ten gevolge van het bovenstaande niet volledig tot ontplooiing zou komen.

Een ander belangrijk punt geldt de onderlinge verhouding van de drie overheden. In de nota wordt weinig aandacht besteed aan het gemeentelijke beleid, terwijl dit toch van essentieel belang is voor monumentenzorg.

Behalve aan ruimtelijke ordening (bescherming) kan in dit verband worden gedacht aan een actief uitvoeringsbeleid door middel van aankopen en (doen) restaureren van woonhuizen en bijzondere of grote monumenten, het geven van technische adviezen en voorlichting. Het financiële beleid van gemeenten ten aanzien van restauratiesubsidies ligt vast (30% verfijning); de gemeente kan dus andere dan puur financiële instrumenten aanwenden voor haar eigen monumentenbeleid. De bescherming en restauratie van monumenten in Leiden zijn een duidelijk voorbeeld van de gunstige invloed van een actief gemeentelijk beleid. De voorbereiding van restauratieprojecten door de gemeente vraagt om investeringen in een vroeg

stadium.

Uw verantwoordelijkheid ten aanzien van de gemeentelijke begroting zou wanneer het monumenten zorg betreft, zodanig kunnen worden opgevat, dat uitgaven, die in het kader van een goedgekeurd beleidsplan worden voorgesteld, ook voor zogenoemde artikel 12 gemeenten worden goedgekeurd. De provinciale monumentencommissie kan hieromtrent dan een advies uitbrengen.

Op die wijze wordt ook ten aanzien van de overheidsinvesteringen complementair gewerkt.

Naar mijn overtuiging zal het provinciaal monumentenbeleid meer een eigen signatuur bezitten, naarmate het beter inspeelt op bovengenoemde hoofdpunten.

De instelling van een provinciale monumentencommissie heeft mijn instemming. Ik geef U in overweging taak en samenstelling af te stemmen op het hierboven gestelde. Anders kan het zijn dat hoofdzakelijk esthetische en financiële beschouwingen in de commissie ten beste worden gegeven.

Het vervolg van mijn opmerkingen is gericht op onderdelen van de nota en die zal ik per bladzijde weergeven.

blz. 6:

„Het provinciaal monumentenbeleid dient daarom te steunen op de volgende principes” (onderaan blz.): Hier ontbreekt het stedenbouwkundige monument als onderdeel van ruimtelijke ordening; de stadsvernieuwing, — waarvoor de provincie een stimulerende en coördinerende rol vervult, — is niet genoemd.

De afstemming op het gemeentelijk beleid ontbreekt eveneens.

blz. 7:

Laatste regel par. 1.2.: Het belang van monumentenzorg werd inderdaad bevestigd met het invoeren van de Monumentenwet; daarnaast is van belang dat voor het eerst nederzettingen voor bescherming in aanmerking kwamen en een koppeling tussen Monumentenwet en Wet Ruimtelijke Ordening tot stand kwam (1962).

blz. 10:

„Sinds 1970 wordt door het Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk bij het monumentenbeleid een verdeling van de monumenten aangehouden enz.”

Mij is een enigszins andere indeling bekend, te weten:

Categorie I: kerken, kastelen, overheidsgebouwen en bijzondere woonhuizen;

Categorie II: woonhuizen, waarvoor z.g. „woonhuis-potten” worden ingesteld waaruit subsidies voor klein herstel en kleine restauraties worden gefinancierd; hieronder wordt tevens de z.g. landelijke bouwkunst gerangschikt.

Categorie III: Woonhuizen, waarvoor met gemeenten z.g. „budgetreserveringen” zijn afgesproken, m.a.w. woonhuisrestauraties in het kader van de stadsvernieuwingsplannen.

Categorie IV: molens.

Categorie V: orgels.

blz. 13:

„Een overzicht van de uitgaven van het Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk in de periode 1978-1979 per categorie monumenten in Zuid-Holland is niet beschikbaar.”

Ik moge erop wijzen dat 1978 voor de Rijksdienst voor

de Monumentenzorg statistisch gezien een verloren jaar is geweest, verband houdende met het feit dat in 1978 de subsidie-administratie van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg geautomatiseerd werd, hetgeen aanvankelijk met de nodige aanloopproblemen gepaard ging.

Overigens verricht het Centraal Bureau voor de Statistiek jaarlijks — zults reeds vanaf 1974 — een analyse van de door de Rijksdienst voor de Monumentenzorg betaalde subsidiebedragen, gerangschikt naar diverse gezichtspunten.

blz. 17:

Hier wordt alleen de registratie van stads- en dorpsgezichten genoemd. De bescherming, die ingevolge artikel 37, lid 5, van de Wet op de Ruimtelijke Ordening door middel van een bestemmingsplan dient plaats te vinden, — en waarvoor een uitvoeringsprogramma veelal onontbeerlijk is —, wordt niet genoemd. Met behulp van gegevens van de Provinciale Planologische Dienst kan hieromtrent wel een stand van zaken worden gegeven en eventueel een conclusie voor het provinciale monumentenzorgbeleid worden getrokken.

blz. 21:

„De Minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening heeft in 1979 de regeling voor toekenning en betaling van het rijkssubsidie voor eigenaren-verhuurders gewijzigd enz.”

Volgens mij ligt dit wat genuanceerder. Er bestaan twee mogelijkheden: de bijdrage ineens en de jaarlijkse bijdragen. De bijdrage ineens wordt uitsluitend verleend voor de verbetering van een bestaande woning van een *eigenaar-bewoner* en bedraagt 20% van de totale verbeteringskosten doch niet meer dan 20% van f 150.000,—.

De jaarlijkse bijdrage wordt uitsluitend verleend voor de verbetering van een bestaande woning van een *eigenaar-verhuurder*. Voor de verrekening van de jaarlijkse bijdrage wordt uitgegaan van 70% van de verbeteringskosten doch niet meer dan f 105.000,— (70% van f 150.000,—).

De jaarlijks bijdrage geschiedt over een periode van 20 jaar, in de vorm van een „sliding scale”.

blz. 25:

Indien het provinciaal beleid „complementair” moet zijn (4de regel van boven), — hetgeen ik van harte ondersteun —, dan sluit dit „ontkoppeling van het provinciale beleid van het rijksbeleid” mijns inziens uit. Complementair betekent immers dat gemeentelijk, provinciaal en rijksbeleid elkaar aanvullen. U zult bedoelen dat overlappingen en tegenstrijdigheiden voorkomen moeten worden. Op welke wijze dat kan heb ik in mijn hoofdpunten genoemd.

blz. 33:

Terecht vraagt U aandacht voor de landelijke bouwkunst. Dit is in Zuid-Holland een belangrijke categorie monumenten (kuststrook, Alblasserwaard, etc.) In onderling overleg zou kunnen worden gezien welke concrete maatregelen te treffen zijn, zowel wat betreft de bescherming (bestemmingsplannen buitengebied) als wat betreft de uitvoering. Gerichte voorlichting naar de eigenaar-gebruiker is juist voor deze vergeten groep monumentenbezitters/gebruikers gewenst.

blz. 36:

Uw voorstellen voor een nieuwe subsidieregeling heb ik voor kennisgeving aangenomen.

Enkele kanttekeningen hierbij:

a. Vooral bij nog in gebruik zijnde kerken kan de situatie

ontstaan, dat pas tot restauratie wordt besloten wanneer de exploitatieopzet rond is. In dat geval zijn alle subsidies, — ongeacht de grootte —, even belangrijk. U heeft in de nieuwe regeling geen mogelijkheid in bijzondere gevallen een hoger percentage te geven. Het zou dus kunnen zijn, dat een restauratie niet wordt uitgevoerd, omdat het totaal aan subsidies onvoldoende is ten opzichte van de eigen bijdrage van het kerkbestuur.

- b. Zolang er geen onderverdeling is aangebracht in de monumentenregisters, moet er van worden uitgegaan dat alle monumenten even belangrijk zijn. Pas bij afweging, zoals bij sloop- of verbouwingsaanvraag, wordt het waarde-oordeel genuanceerd.

Dit leidt tot de stelling dat alle beschermde monumenten binnen de grenzen van een provincie van provinciale betekenis zijn. Uw visie, dat er monumenten (kunnen) zijn „van meer dan provinciale betekenis” (blz. 40), wil dan niet anders zeggen, dan dat deze zó belangrijk zijn dat de provinciale verantwoordelijkheid tekort schiet. Dit zou dan ook opgaan voor de gemeente en de particulier. U zult, — neem ik aan —, voorstander zijn van een regeling waarbij de overheid alle of vrijwel alle verantwoordelijkheid draagt voor dergelijke monumenten. Dit is al het geval met paleizen, de gebouwen van het Binnenhof e.d., die door het Rijk worden beheerd. Zo'n regeling is er evenwel niet voor de „nationale monumenten” die geen rijks-eigendom zijn, en het zou bijzonder te betreuren zijn wanneer U eenzijdig en vooraf Uw financiële inbreng voor deze monumenten intrekt.

- c. Het totaal van categorie 2 en 3 (staatje blz. 36), te weten 170 + 125 is 295 monumenten en beeldbepalende panden is aan de hoge kant. In totaal zijn in Zuid-Holland voor de restauratie van 194 woonhuismonumenten (beschermd monument en beeldbepalende panden samen) per jaar gelden gereserveerd bij de Ministeries van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening en Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk; te verwachten is, dat dit aantal in de komende jaren nog zal toenemen. Vooralsnog is een raming van 200 à 250 panden meer in overeenstemming met de werkelijkheid.

In de hoop met mijn opmerkingen een positieve bijdrage te hebben geleverd verblijf ik,

hoogachtend
de Hoofddirecteur van de
Rijksdienst voor de Monumentenzorg
J. Jessurun

4.a.24.

INTERGEMEENTELIJK OVERLEGORGAAN
MIDDEN HOLLAND

Aan het Provinciaal Bestuur van
Zuid-Holland,
Koningskade 1-2,
2596 AA 's-Gravenhage.

Gouda, 6 augustus 1980.

Reactie op concept-nota
provinciaal monumentenbeleid.

Geacht bestuur,

Met belangstelling hebben wij kennis genomen van uw
concept-nota provinciaal monumentenbeleid.

Mede naar aanleiding van een verzoek van een Midden-
Holland-gemeente hebben wij terzake advies gevraagd.

Dit advies, waarmee wij ons kunnen verenigen, is onlangs
in ons college behandeld en bij deze brief gevoegd.

Met betrekking tot het advies verzoeken wij u rekening
te houden met de bezwaren welke daarin tot uiting zijn
gebracht.

Hoogachtend,
Het college van overleg,
De voorzitter, Chr. van Hofwegen.
De plv. secretaris, L. J. van Malenstein.

*Enige notities inzake de conceptnota Monumentenbeleid
van de Provincie Zuid-Holland.*

1. Inleiding.

De definitieve nota monumentenbeleid zal in het najaar
van 1980 worden aangeboden aan Provinciale Staten. De
concept-nota is bestudeerd op de consequenties voor het
nieuwe beleid voor het landelijk gebied.

Volgens opgave van rijksdienst voor de monumentenzorg
waren er 6700 beschermde monumenten in Zuid-Holland
(16,7% van het landelijke bezit), onderverdeeld in de vol-
gende categorieën:

320 kerken
16 kastelen en landhuizen
107 verdedigingswerken
4917 woonhuizen
673 boerderijen
216 molens*
143 overheidsgebouwen
310 losse objecten

* Het beleid t.a.v. molens is in een andere nota onder-
gebracht.

2. Kenmerken van het nieuwe beleid.

- Prov. subsidie wordt *ontkoppeld* van Rijkssubsidie.
- De *mogelijkheid* blijft Prov. subsidie vast te stellen op
basis van de restauratiekosten zoals deze worden vast-
gesteld door de Rijksdienst voor de Monumentenzorg.
Dit ter voorkoming van de instelling van een eigen
Prov. monumentendienst.
- Subsidie wordt alleen verleend aan natuurlijke per-
sonen (tevens gebruiker van het monument), stichtin-
gen en andere privaatrechtelijke rechtspersonen zonder
winstoogmerk.
Uitbetaalde subsidie dient te worden terugbetaald in-
dien binnen 10 jaar het monument wordt verkocht.

d. Subsidie hoger dan f 100.000,— per object wordt af-
hankelijk van een afzonderlijk Statenbesluit.

e. De instelling van een Provinciale monumentencom-
missie, met als taak het gevraagd of ongevraagd advi-
seren van Gedeputeerde Staten.

f. Als overgangsregeling zal het verlenen van subsidie
voor de restauratie van o.a. boerderij-monumenten
enige jaren worden opgeschort.

Dit in tegenstelling tot het subsidiëren van beschermde
woonhuis-monumenten en woonhuis-monumenten in
een beschermd stads- of dorpsgezicht, dat wel zal
worden gecontinueerd.

g. De verdeling van de beschikbare subsidie per jaar zal
als volgt zijn:

— beschermde kerkelijke, kasteel- en landhuismonumenten	900.000,—
— beschermde woonhuis-monumenten	1.530.000,—
— woonhuis-monumenten in beschermd stads- of dorpsgezicht	1.250.000,—
— beschermde boerderij-monumenten	100.000,—
— overige beschermde monumenten (m.u.v. molens)	400.000,—
— overige monumenten (m.u.v. molens) in beschermd stads- of dorpsgezicht	600.000,—
— reserve	260.000,—

f 4.500.000,—

3. Commentaar.

a. Volgens de oude regeling kon men na toezegging van
subsidie van Monumentenzorg ook rekenen op het
subsidie-aandeel van de Provincie. De nieuwe regeling
geeft deze zekerheid niet. Monumentenzorg (CRM)
kan toezeggen en de Provincie niet of veel later, maar
ook een omgekeerde situatie is mogelijk. Meer *ondui-
delijkheid* en *onzekerheid* t.o.v. de aanvragen.

b. Een Provinciale monumentencommissie is zonder
meer noodzakelijk bij het instellen van een Prov. mo-
numentenlijst. Dit is echter niet de bedoeling. Het nut
van zo'n commissie is niet duidelijk.

c. Het vooruitzicht tot terugbetaling van subsidie werkt
nooit stimulerend voor een onderneming waar (grote)
financiële risico's bij behoren, zoals grondig restau-
reren.

Als misbruik van subsidie door speculatie van enige
betekenis niet kan worden aangetoond is deze rege-
ling zeer ongewenst.

d. Op technisch gebied blijft de Provincie de Rijksdienst
voor de Monumentenzorg volgen. Dit is voor de hand
liggend en duidelijk. De aanvrager is niet gediend met
adviezen van eventueel elkaar tegensprekende diensten.

e. Het opschorten van subsidie voor boerderij-mo-
numenten e.a. en niet van woonhuis-monumenten (over-
wegend in steden) is onbegrijpelijk. Het belang van
landelijke monumenten is niet kleiner dan die van de
stedelijke monumenten.

f. Ook in de subsidieregeling blijkt de achterstelling van
de landelijke monumenten t.o.v. de stedelijke.

Aantal woonhuizen 4917,
Beschikbare subsidie per jaar f 2.780.000,—,
= per aanwezig woonhuis-monument f 567,—.

Aantal boerderijen 673,
Beschikbare subsidie per jaar f 100.000,—,
= per aanwezig boerderij-monument f 149,—.

Een kleine vertekening door bovenstaande rekenwijze
is mogelijk omdat woonhuis-monumenten ook in het
landelijk gebied aanwezig kunnen zijn.

4. Conclusie.

Belangrijkste bezwaar is dat de bij de subsidieverdeling boerderij-monumenten worden achtergesteld t.o.v. de stedelijke woonhuismonumenten.

Omwille van bescherming van het landschap, waarin vooral de boerderij-monumenten een onosmakelijke rol spelen, is het van belang het Provinciaal bestuur hierop te wijzen.

Ook de achterstelling van de boerderij-monumenten tijdens de overgangsregeling dient onder de aandacht te worden gebracht.

Schoonhoven, 23 juni 1980.

L. J. v. d. Boogert.

4.a.25.**GEMEENTE GORINCHEM.**

Aan Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland,
Koningskade 1-2,
's-Gravenhage.

Gorinchem 15 augustus 1980.

Concept-nota
provinciaal monumentenbeleid.

Geacht college,
Onder verwijzing naar het bovenvermelde rondschrijven wordt medegedeeld, dat wij begrip kunnen hebben voor uw beleidswijziging om de middelen slechts daar te brengen waar deze het meest aan hun doelstellingen zullen beantwoorden.

Derhalve een selectief beleid.

Niettemin houdt dit het gevaar in de aansluiting bij het rijksbeleid te verliezen en wij verzoeken u daarop wel te letten.

Burgemeester en Wethouders van Gorinchem,
de burgemeester, A. Schreuder.
de secretaris, mr. H. H. C. Sloot.

4.a.26.**GEMEENTE BRIELLE.**

Aan het College van Gedeputeerde Staten
van Zuid-Holland
Koningskade 1
2596 AA 's-Gravenhage

Brielle, 27 augustus 1980.

Conceptnota provinciaal
monumentenbeleid.

De ons bij het schrijven van 1/3 april 1980 Afd. 4 B.nr. 72801 toegezonden „conceptnota Provinciaal Monumentenbeleid” geeft ons aanleiding het navolgende onder Uw aandacht te brengen.

Zoals uit de overgelegde stukken duidelijk blijkt, is het nieuwe beleid in zeer sterke mate een gevolg van financieel economische aspecten en gerelateerd aan de jaarlijks beschikbare provinciale middelen.

Het door U opgestelde vergelijkend overzicht met dalende

subsidie-percentages en een ingebouwd maximumplafond, laat er geen twijfel over bestaan, dat voortaan rekening gehouden dient te worden met een verminderde provinciale bijdrage.

Wij betreuren deze gang van zaken ten zeerste en kunnen onze instemming met Uw te voeren beleid niet onderschrijven.

Dit beleid zal mede naar onze mening tot gevolg hebben, dat niet alle monumenten(panden) in de provincie kunnen worden behouden en daarom willen wij er voor pleiten een beleid te voeren, dat er op gericht is om „Kernen” met monumenten en monumentale panden zoveel mogelijk te behouden.

Als gevolg van de samenvoeging der gemeenten per 1 januari j.l. en de voorrang, die wij hebben verleend aan de behandeling van de gemeentebegroting 1980, is het ons helaas niet mogelijk geweest om voor 20 juli 1980 te reageren.

Niettemin vertrouwen wij gaarne, dat U vorenstaande beschouwingen in Uw definitieve nota monumentenbeleid zult willen betrekken.

Burgemeester en Wethouders van Brielle.

4.a.27.**GEMEENTE DIRKSLAND.**

Aan het Provinciaal bestuur van Zuid-Holland,
Koningskade 1-2,
2596 AA 's-Gravenhage.

Dirksland, 26 augustus 1980.

Conceptnota provinciaal
monumentenbeleid.

Naar aanleiding van de ons bij Uw bovenvermelde brief toegezonden conceptnota monumentenbeleid delen wij U mede in principe met het nieuwe beleid te kunnen instemmen.

Wel willen wij hier de voorwaarde aan verbinden, dat die objecten, waarvoor Rijkssubsidie in het vooruitzicht is gesteld, na afweging van andere belangen, toch ook zoveel mogelijk van een provinciale bijdrage verzekerd kunnen zijn.

Burgemeester en Wethouders van Dirksland.

4.a.28.**GEMEENTE ZOETERWOUDE.**

Aan het college van Gedeputeerde Staten
van Zuid-Holland
Koningskade 1-2
2596 AA 's-Gravenhage

Zoeterwoude, 29 augustus 1980.

Conceptnota provinciaal
monumentenbeleid.

Geacht college,

In antwoord op uw onderwerpelijke conceptnota mogen wij het volgende onder de aandacht brengen.

Ofschoon uwerzijds een vrij grote nadruk wordt gelegd

op de toekomstige „eigen monumentale visie” van de provincie is ons inziens de gewijzigde opzet zodanig, dat de gemeentelijke overheid (zonder daar zèlf overigens schade van te ondervinden) er niet meer zeker van is of een monument-eigenaar nog wel provinciale subsidie zal genieten, met alle mogelijke nadelige gevolgen van dien.

Vervolgens heeft de nota ons geleerd, dat ten aanzien van monumenten met omvangrijke restauratie-kosten de provinciale subsidie-kraan met een aantal forse slagen dichter wordt gedraaid, hetgeen naar onze smaak te betreuren valt.

Tenslotte lijkt de molensubsidie geruisloos uit uw nieuwe regeling te zijn verdwenen zonder één enkele zin van toelichtende aard.

Wij vertrouwen, dat uw college bij het opstellen van de definitieve nota monumentenbeleid stellig met onze voorgaande bemerkingen rekening zult willen houden.

Burgemeester en wethouders van Zoeterwoude,
de loco-burgemeester, (A. R. van der Heijden).
de secretaris, (L. Kruithof).

4. b.

Gevoerd monumentenbeleid van rijk en provincie.

1. De ontwikkeling van het rijksbeleid
  - 1.1. De Monumentenwet
  - 1.2. De uitvoering van de Monumentenwet
  - 1.3. Beleidswijzigingen bij de rijksoverheid ten aanzien van woonhuisrestauraties
  - 1.4. Gewijzigd beleid ten aanzien van grote objecten
  - 1.5. Enige financiële gegevens met betrekking tot het rijksbeleid
2. Het oude provinciaal monumentenbeleid
  - 2.1. Zuidhollands monumentenbestand; beschermde stads- en dorpsgezichten
3. Financiële aspecten van het oude Zuidhollands monumentenbeleid
  - 3.1. Provinciaal subsidie volgens de oude regeling
  - 3.2. Subsidieberekening tot nu toe
4. Samenvatting

1. De ontwikkeling van het rijksbeleid.

Het is in Nederland pas vrij laat tot een van overheidswege geactiveerde monumentenbescherming gekomen. Na verschijning van het artikel „Holland op zijn smalst” van Victor de Stuers (De Gids 1873) werd in 1874 overgegaan tot installatie van een College van Rijksadviseurs voor de monumenten van geschiedenis en kunst en werd bij het ministerie van Binnenlandse Zaken een afdeling Kunsten en Wetenschappen opgericht, waarvan de Stuers chef werd.

Inventarisatie van het Nederlands monumentenbestand kreeg tussen 1903 en 1933 zijn beslag; in 1915 werd de zgn. „Voorlopige lijst” voor Zuid-Holland gepubliceerd (deel III).

In de beginperiode van de overheidsbemoediging met het restauratiewerk was het kunsthistorische aspect van de architectuur met name van betekenis, nadien gingen ook andere aspecten een rol spelen. Restauratietheorieën en restauratiemethoden evalueerden zodat men nu, terugziende, van een restauratie-geschiedenis kan spreken.

Na de tweede wereldoorlog valt ten gevolge van de oorlogsschade een sterke toename van het aantal restauratiewerken te constateren. In die tijd beginnen zich ook ten gevolge van de toenemende urbanisatie — de via politieke maatregelen sterk gestimuleerde industrialisatie, vernieuwde infrastructures enzovoort — maatschappelijke veranderingen af te tekenen, die zowel voor het bestaande stedelijke patroon als voor het aangezicht van dorpen en landschappen ingrijpende gevolgen zouden hebben. De invoering van de Monumentenwet in 1961 gaf aan de monumentenbescherming een definitieve wettelijke grondslag. Bij deze wet werd de Tijdelijke Wet Monumentenzorg ingetrokken. Voor het eerst kwamen nederzettingen voor bescherming in aanmerking en kwam een koppeling tussen de Monumentenwet en de wet Ruimtelijke Ordening tot stand. (1962)

1.1. De Monumentenwet.

In de Monumentenwet wordt onderscheid gemaakt tussen monumenten, beschermde monumenten, kerkelijke monumenten, stads- en dorpsgezichten en beschermde stads- en dorpsgezichten.

Onder monumenten worden begrepen „alle vóór tenminste vijftig jaar vervaardigde zaken, welke van algemeen belang zijn wegens hun schoonheid, hun betekenis voor de wetenschap of hun volkskundig waarde, met de daarbij behorende terreinen welke van algemeen belang zijn wegens de daaraan verbonden geschiedkundige herinneringen.”

Beschermde monumenten zijn die onroerende monumenten „welke zijn ingeschreven in de op grond van de Monumentenwet vastgestelde registers.”

Kerkelijke monumenten zijn „onroerende monumenten die eigendom zijn van een kerkgenootschap en die voor de uitoefening van de eredienst worden gebruikt.”

Tot de stads- en dorpsgezichten worden gerekend „groepen van onroerende zaken waaronder begrepen bomen, wegen, straten, pleinen en bruggen, grachten, sloten en andere wateren, welke met een of meer tot de groep behorende monumenten een beeld vormen dat van algemeen belang is wegens de schoonheid of het karakter van het geheel.”

Beschermde stads- en dorpsgezichten zijn die „stads- en dorpsgezichten die zijn ingeschreven in de ingevolge de Monumentenwet vastgestelde registers.”

De wet geeft aan monumenten een beschermde status waardoor het algemeen belang, dat aan het behoud van

monumenten wordt toegedacht, niet meer afhankelijk is van een toevallig goed- of kwaadwillende eigenaar.

Voor de provincie zijn de volgende wetsartikelen van bijzonder belang:

Artikel 8.

Voor elke gemeente stelt de monumentenraad een lijst van beschermde monumenten samen waarin onroerende monumenten worden opgenomen die naar zijn oordeel voor bescherming in aanmerking komen. Nadat de eigenaren van de onroerende monumenten, de gemeenteraad en gedeputeerde staten gehoord zijn, stelt de minister de lijst vast. Provincie en gemeente kunnen binnen een hiervoor gestelde termijn de minister van cultuur, recreatie en maatschappelijk werk in overweging geven monumenten aan de lijst toe te voegen of daarvan af te voeren. Eén exemplaar van dit register berust bij het provinciaal bestuur.

Artikel 14.

Het is verboden een beschermd monument te beschadigen of te vernielen; zonder vergunning van de minister van cultuur, recreatie en maatschappelijk werk mogen geen beschermde monumenten worden gesloopt, gewijzigd of hersteld; ook is het verboden een monument te gebruiken dan wel te laten gebruiken op een wijze waardoor het monument wordt ontsierd of in gevaar gebracht.

Op grond van *artikel 15* kunnen gedeputeerde staten de minister van cultuur, recreatie en maatschappelijk werk hun oordeel kenbaar maken ten aanzien van de verzoeken om vergunning tot wijziging of sloop van beschermde monumenten, ingevolge *artikel 14* van de Monumentenwet.

Artikel 20.

De ministers van cultuur, recreatie en maatschappelijk werk en volkshuisvesting en ruimtelijke ordening kunnen de monumentenraad, de gemeenteraad, gedeputeerde staten en de rijksplanologische commissie gehoord, overgaan tot aanwijziging van stads- en dorpsgezichten tot beschermde stads- en dorpsgezichten.

De positie van het beschermde stads- en dorpsgezicht, dat niet valt onder de vergunnings- en strafbepalingen uit de Monumentenwet, is vastgelegd in de Woningwet en in de Wet op de ruimtelijke ordening.

Artikel 32 geeft de mogelijkheid een provinciale of gemeentelijke monumentenverordening vast te stellen, voor zover deze verordening niet met de Monumentenwet in strijd is. Het advies van de Monumentenraad dient daarbij te worden ingewonnen.

Een wijziging van de Monumentenwet is in voorbereiding. Decentralisatie van het beleid en een snelle procedure bij de bescherming van monumenten hebben daarbij de volle aandacht.

1.2. De uitvoering van de Monumentenwet.

De rijksdienst voor de monumentenzorg heeft tot taak uitvoering te geven aan de Monumentenwet, hetgeen inhoudt, dat deze dienst zich onder verantwoordelijkheid van de minister van cultuur, recreatie en maatschappelijk werk bezig houdt met:

- a. de registratie en de bescherming van monumenten
- b. het vaststellen van de te beschermen stads- en dorpsgezichten en het begeleiden van de bijbehorende bestemmingsplannen.

In concreto kom dit neer op:

- a. het inventariseren van de bestaande historische waardevolle bebouwing; het registreren van de belangrijkste elementen uit deze inventarisatie (monumentenlijsten). Het begeleiden en subsidiëren van restauraties. Dit betreft veelal individuele monumenten.
- b. Het inventariseren van de structuur en de opbouw van historische kernen: het registreren van de historische waardevolle kernen en het in samenwerking met het ministerie van volkshuisvesting en ruimtelijke ordening in procedure brengen en vaststellen van de te beschermen stads- en dorpsgezichten. De gemeenten worden in het algemeen, in overleg met de provinciale planologische dienst, begeleid bij het opstellen van bestemmingsplannen.

Eveneens als gevolg van de aanwijzing tot beschermd stads- of dorpsgezicht, kunnen in samenwerking met het ministerie van volkshuisvesting en ruimtelijke ordening binnenstadsrehabilitatieplannen worden opgesteld.

Ten aanzien van deze taken van de rijksoverheid dienen nog enkele opmerkingen worden gemaakt.

De lijsten van beschermde monumenten als bedoeld in de Monumentenwet, kwamen in de zestiger jaren tot stand en bevatten vrijwel uitsluitend monumenten gebouwd vóór 1850. Voor de steden betreft het vooral bebouwing uit de periode vóór 1700, tussen 1675 en 1825 werd er in ons land weinig gebouwd. Voor de landelijke bouwkunst is de 18e en het begin van de 19e eeuw wel van betekenis geweest. Na 1970 is het aantal geregistreerde monumenten niet wezenlijk meer uitgebreid. Tegenover incidentele aanvullingen (met o.a. stationsgebouwen, neogotische kerken en vuurtoren) stonden ook afvoeringen als gevolg van verleende sloopvergunningen. Na 1970 werd de aandacht met name op de beschermde stads- en dorpsgezichten gericht.

De inventarisatie van monumenten, na 1850 gebouwd, is nog niet op gang gekomen. Blijkens een in bijlage gevoegde brief van de staatssecretaris van cultuur, recreatie en maatschappelijk werk van 2 oktober 1979 (verzonden 12 oktober) staat zulks thans wel spoedig te gebeuren. Dan zullen de in de periode 1850-1930 gebouwde monument-waardige gebouwen en stads- of dorpsgezichten geïnventariseerd worden. Het zal echter jaren duren, voordat de resultaten van deze nieuwe inventarisatie – waaraan nog veel onderzoek vooraf zal moeten gaan – bekend zullen worden. Enige, buiten Zuid-Holland gelegen, proefgebieden, waar dit onderzoek zich in eerste instantie op zal richten, zijn aangewezen.

Afhankelijk van de aard van de monumenten en het gevoerde restauratie- en subsidiebeleid, is er in de loop der tijd (en zeker in de afgelopen 10 jaar) een differentiatie in het monumentenbeleid te herkennen.

De belangrijkste groepen zijn:

- categorie I: kerken, kastelen, overheidsgebouwen en bijzondere (grote) huizen;
- categorie II: woonhuizen, waarvoor zogenaamde „Woonhuispotten” worden ingesteld waaruit subsidies voor klein herstel en kleine restauraties worden gefinancierd; hieronder wordt tevens de z.g. landelijke bouwkunst gerangschikt.
- categorie III: woonhuizen, waarvoor met gemeenten z.g. „budgetreserveringen” zijn afgesproken, m.a.w. woonhuisrestauraties in het kader van de stadsvernieuwingsplannen.
- categorie IV: molens.
- categorie V: orgels.

Bij het beoordelen van de vrij willekeurig door monumenteneigenaren en -beheerders bij de rijksoverheid ingediende subsidieaanvragen voor restauratie wordt sinds 1971 meer naar de technische noodzakelijkheid van restauratie gekeken dan in de daarvoor gelegen jaren, toen de kunsthistorische betekenis van het te restaureren object van het grootste belang werd geacht. Ook wordt sinds 1971 meer aandacht besteed aan het nuttigheidsaspect: een lang leegstaand monument, dat door restauratie weer een functie zal kunnen krijgen, geniet nu prioriteit boven een nog in gebruik zijnd monument of een monument zonder concrete gebruiksmogelijkheden.

1.3. Beleidswijzigingen bij de rijksoverheid ten aanzien van woonhuisrestauraties.

Was het tot het begin van de zeventiger jaren gebruikelijk te wachten tot een subsidie-aanvraag voor een individueel object werd ingediend, thans valt te constateren dat het ministerie van cultuur, recreatie en maatschappelijk werk en de rijksdienst voor de monumentenzorg meer naar meerjarenplannen kijken. De nadruk valt hierbij meer op consolidatie dan op het terugbrengen in de oorspronkelijke vorm.

In 1974-1975 heeft zich vooral ten aanzien van de woonhuisrestauraties een belangrijke ontwikkeling voorgedaan. Uit de, hiervoor onder categorie II genoemde, „woonhuispotten” werden vóór 1975 klein herstel en kleine restauraties van incidentele objecten gesubsidieerd. Deze woonhuispotten evolueerden tot omvangrijke fondsen voor woonhuisrestauraties, gekoppeld aan de al dan (nog) niet vastgestelde stadsvernieuwingsgebieden. Van die tijd dateert ook het contact tussen de ministeries van cultuur, recreatie en maatschappelijk werk en volkshuisvesting en ruimtelijke ordening dat, toen er op groter schaal woonhuisrestauraties werden uitgevoerd, geformaliseerd werd. Het volkshuisvestingsbelang dat aan woonhuisrestauraties verbonden is, werd duidelijker onderkend.

Toen ook werd een subsidiesplitsing doorgevoerd: werden voordien alle restauratiewerkzaamheden door het ministerie van cultuur, recreatie en maatschappelijk werk begeleid en al dan niet subsidiabel verklaard, nu werd een splitsing gemaakt tussen de monumentenkosten en de volkshuisvestingskosten, respectievelijk door de ministeries van cultuur, recreatie en maatschappelijk werk en volkshuisvesting en ruimtelijke ordening gesubsidieerd. Deze nieuwe, tweezijdige rijkssubsidieregeling geldt voor alle monumenten (dus ook de beeldbepalende panden), gelegen in de vastgestelde vernieuwingsgebieden. Behalve de voorwaarde dat een pand gelegen moet zijn binnen een beschermd stads- en dorpsgezicht, geldt ook dat gemeenten bestemmingsplannen moeten maken en daaraan gekoppeld uitvoeringsprogramma's. Dit betekent een meer planmatige aanpak van monumentenrestauraties door zowel gemeente als rijksoverheid.

Daarnaast is in sommige gevallen ook de interim-saldo-regeling van toepassing, op grond waarvan bepaalde gemeenten van het rijk een extra uitkering kunnen ontvangen ter realisering van enkele van deze uitvoeringsprogramma's. Hiervoor zijn 14 gebieden aangewezen waar een aparte geldstroom naar toe gaat.

Reeds in 1976 werd, anticiperend op de vaststelling van gemeentelijke beleidprogramma's, door het rijk overgegaan tot honorering van subsidie-aanvragen waarvan verwacht mocht worden dat die objecten betroffen die in de beleidsprogramma's een plaats zouden krijgen. Ook werden meerjarige gefaseerde subsidietoezeggingen aan de gemeentebesturen gedaan. Het hiervoor benodigde rijksgeld werd gereserveerd.

In een ministeriële brief van 11 augustus 1977 werd deze nieuwe regeling voor woonhuissubsidies in stadsvernieuwingsgebieden beschreven, aansluitend op de brochure „Hersteld Verleden”. Woonhuisrestauraties, die niet in meerjarenplannen voorkwamen, kwamen slechts bij hoge uitzondering aan bod.

Deze subsidieregeling was voor gemeenten aantrekkelijk. Maar toen enkele Zuidhollandse gemeenten, die met veel moeite en inspanning de verlangde beleidsprogramma's hadden vastgesteld, bij het ministerie van cultuur, recreatie en maatschappelijk werk een verzoek om subsidie indienden, bleek het beschikbare rijksbudget uitgeput te zijn, een protestbrief volgde. In die tijd konden er weinig restauraties worden uitgevoerd, hetgeen neerkwam op een tijdelijke stop.

Terwijl er in 1977 voor 52 Nederlandse gemeenten rijks-reserveringen werden gedaan in het kader van de rehabilitatie van woonhuizen met waarde als monument, werden 34 andere gemeenten afgewezen omdat het beschikbare rijkssubsidie, zoals gezegd, voor de eerdergenoemde 52 gemeenten was gereserveerd.

In overleg met het ministerie van volkshuisvesting en ruimtelijke ordening is toen door het ministerie van cultuur, recreatie en maatschappelijk werk en de rijksdienst eind 1977-begin 1978 een herverdeling opgemaakt om voornoemde gedupeerde gemeenten alsnog te helpen. Voor de 52 gemeenten die op budgetreserveringen mochten rekenen, maar die de in hun meerjarenprogramma's overeengekomen aantallen restauraties per jaar niet haalden, werd de fasering gewijzigd en werd het toegezegde jaarbedrag verlaagd: het programma van uitvoering en van subsidiëring werd als het ware uitgesmeerd over een groter aantal jaren.

Deze herverdeling gaf voor het ministerie van cultuur, recreatie en maatschappelijk werk budgettaire enige ruimte, terwijl het budget bovendien werd aangevuld. Met de hierdoor gewonnen ruimte werden allereerst de gemeenten die in 1977 waren afgewezen, alsnog in het meerjaren-subsidieprogramma opgenomen. Daarnaast werden oude aanvragen „oud zeer”, afgehandeld door genoemd ministerie.

Tenslotte deed zich nog het probleem voor dat het ministerie van volkshuisvesting en ruimtelijke ordening in 1974 en 1975 verzuimd had in de rehabilitatieregeling de bepaling op te nemen dat slechts die monumenten voor subsidie in aanmerking zouden komen, die in stadsvernieuwingsgebieden lagen en die in vastgestelde meerjaren-beleidsprogramma's waren begrepen. Individuele woonhuismonumenten moesten dientengevolge ook gehonoreerd worden. Het ministerie van cultuur, recreatie en maatschappelijk werk kwam door deze beleidswijzigingen voor financiële problemen te staan en was door een aantal Arob-procedures gedwongen alsnog subsidie-aanvragen te honoreren die niet onder de nieuwe subsidieregeling vielen. Het effect hiervan is in 1979 bij de provincie zichtbaar geworden.

Door de aard van het koppelsubsidiesysteem bleek in de tweede helft van 1979, dat het Zuidhollandse „Fonds subsidies restauratie monumenten”, onvoldoende groot was om de stroom aanvragen te honoreren.

Hoewel bij het rijk bekend is, dat het provinciaal beleid aan het rijksbeleid was gekoppeld, werd de provincie niet bij het beleidsvoorbereidende werk betrokken. Zou dit wel zijn gebeurd, dan zou de ontwikkeling tijdig zijn signaleerd. Dit overleg is van essentieel belang, omdat het aanvaarden en stimuleren van meerjarenbeleidsprogramma's inhoudt, dat voor een lange termijn (tien jaar) de financiële consequenties worden vastgelegd. Dit betekent, dat bij een niet groeiend budget de beleidsruimte voor

nieuw beleid zeer gering wordt.

Medio 1979 werden door het rijk aan 20 Zuidhollandse gemeenten budgetreserveringen voor woonhuisrestauraties toegezegd. In de komende tien jaar zullen in Zuid-Holland circa 2.500 monumentale woonhuizen gerehabiliteerd worden.

Geconstateerd is (onder andere bij de gemeente Leiden), dat die gemeenten de door het ministerie van cultuur, recreatie en maatschappelijk werk goedgekeurde aantallen restauraties te laag vinden. Het ministerie van volkshuisvesting en ruimtelijke ordening subsidieert namelijk een groter aantal monumentenrestauraties dan het ministerie van cultuur, recreatie en maatschappelijk werk.

Resumerend kunnen in het rijksbeleid drie wijzigingen worden aangewezen die consequenties hebben gehad voor het provinciaal monumentenbeleid:

- De overschakeling naar meerjarenprogramma's, in samenwerking tussen de ministeries van cultuur, recreatie en maatschappelijk werk en volkshuisvesting en ruimtelijke ordening tot stand gekomen, waardoor per jaar tot 1988 250 of meer woonhuizen zullen worden gerestaureerd.
- Het „oud zeer” van het ministerie van cultuur, recreatie en maatschappelijk werk werd ingehaald.
- De rijksoverheid werd door de Arob-rechter verplicht een aantal buiten de programma's vallende subsidie-aanvragen alsnog te honoreren, waartoe extra rijksmiddelen werden gevoteerd.

De sub b. en c. genoemde subsidietoekenningen zijn éénmalig; de gevolgen ervan bij de provincie duren nog voort.

1.4. Gewijzigd beleid ten aanzien van grote objecten.

In tegenstelling tot wat vroeger gebruikelijk was, streeft de rijksdienst voor de monumentenzorg er tegenwoordig naar ook voor grote monumenten (categorie I) een planmatige aanpak toe te passen. Men streeft ernaar om uitsluitend die grote monumenten voor subsidie in aanmerking te laten komen — bijzondere en urgente gevallen uitgezonderd — waarvoor werkprogramma's en meerjarenplannen (ook voor de financiering) in overleg met de rijksdienst zijn opgesteld. Zo hoopt men enige lijn te kunnen brengen in de te realiseren restauraties. Bij de rijksdienst voor de monumentenzorg bestaat de verwachting dat er in de eerstkomende jaren een grotere stroom aanvragen uit Zuid-Holland om restauratiesubsidies gehonoreerd zal worden dan in de achterliggende jaren, omdat het ministerie van cultuur, recreatie en maatschappelijk werk financiële ruimte krijgt als gevolg van de voltooiing van enige zeer grote restauraties in andere provincies.

Voor de landelijke bouwkunst, overweegt de rijksdienst thans geen beleidswijzigingen, noch budgetwijzigingen. Hier zal het al dan niet toekennen van een rijkssubsidie afhankelijk blijven van de kwaliteit van het te restaureren object.

1.5. Enige financiële gegevens met betrekking tot het rijksbeleid.

In totaal besteedt het ministerie van cultuur, recreatie en maatschappelijk werk thans 22 miljoen gulden aan woonhuisrestauraties in het kader van de regeling met het ministerie van volkshuisvesting en ruimtelijke ordening. Aanvankelijk was dit bedrag 13 miljoen gulden. Daarnaast heeft bovengenoemd ministerie woonhuis-potten voor incidentele restauraties. Financiële gegevens van de rijksdienst voor de monumentenzorg tot 1978 zijn moeilijk te verkrijgen, aangezien

tot die tijd per categorie monumenten een andere registratie werd gehanteerd: voor de grote objecten werd de verplichting per object genoteerd; voor de andere monumenten werden de planbedragen genoteerd, die soms aanzienlijk afweken van de verplichtingen. Na 1978 zijn zowel planbedragen als verplichtingen geregistreerd.

Een overzicht van de uitgaven van het ministerie van cultuur, recreatie en maatschappelijk werk in de periode 1978-1979 per categorie monumenten in Zuid-Holland is niet beschikbaar. Evenmin zijn totaalcijfers beschikbaar met betrekking tot de onderhoudstoestand van de monumenten in deze provincie, het aantal reeds gerestaureerde monumenten en nog te verwachten restauraties (onder andere gegevens uit het „rijksstuwmeer”).

Het ministerie van cultuur, recreatie en maatschappelijk werk heeft ingestemd met de restauratie van 250 woonhuizen per jaar, waarbij een rijkssubsidie van gemiddeld f 22.500,— zal worden gegeven. Het ministerie van volkshuisvesting en ruimtelijke ordening subsidieert een groter aantal restauraties met een gemiddeld subsidie van f 30.000,— per wooneenheid.

Over de meerjarenprogramma's voor grote objecten is geen informatie beschikbaar.

De meerjarenbegroting van de rijksdienst geeft het volgende beeld te zien (bedragen x f 1.000,— geïndexeerd):

1979	1980	1981	1982	1983	1984
109.510	109.117	106.221	105.099	102.704	103.320

2. Het oude provinciaal monumentenbeleid.

In de Monumentenwet worden de taken en verantwoordelijkheden, zomede de werkwijze van de overheid op rijksniveau ten aanzien van monumentenzorg vrij expliciet aangegeven. Over de taken en verantwoordelijkheden van de overheid op provinciaal en gemeentelijk niveau is de wet heel wat minder uitvoerig. De provinciale taken zijn deels van adviserende aard en gekoppeld aan voornemens van de rijksoverheid (om de lijst van beschermde monumenten samen te stellen of te wijzigen, om stads- en dorpsgezichten tot beschermde stads- en dorpsgezichten aan te wijzen), deels van zelfstandige, niet-gekoppelde aard.

Uit overleg met de rijksdienst voor de monumentenzorg is gebleken dat men uitbouw van taken en verantwoordelijkheden van provinciale en gemeentelijke overheden aanbevelingswaardig acht. Tot nu toe werden er nauwelijks concrete suggesties gedaan.

Gemeente	a	b	c	d	e	f	g	h	totaal
Leiden	13	—	5	951	6	7	19	83	1.084
Dordrecht	11	-	4	737	2	1	6	20	781
's-Gravenhage	18	2	1	623	2	3	21	33	703
Delft	12	—	9	506	3	1	12	31	574
Brielle	3	—	7	332	1	—	4	5	352
Gouda	11	—	—	258	—	3	6	11	289
Rotterdam	15	—	—	145	11	8	3	13	195
Schiedam	5	—	—	141	4	4	8	10	172
Gorinchem	3	—	8	141	—	3	1	7	163
Middelharnis	7	—	1	130	4	3	2	3	150
Vianen	3	—	39	103	1	—	2	2	150
Schoonhoven	4	—	7	103	1	—	3	11	129
Goedereede	7	—	—	90	22	4	1	4	128
Tezamen 13 gemeenten	112	2	81	4.260	57	37	88	233	4.870
In overige gemeenten	208	14	26	655	616	179	55	77	1.830
Totaal	320	16	107	4.915	673	216	143	310	6.700

Onze onvrede met de gang van zaken volgens de oude regeling geldt — het zij met nadruk gesteld — niet het vele en goede werk dat de rijksdienst op architectonisch-monumentaal terrein verricht, maar veeleer de geringe inbreng van de provincies op het terrein van monumentenbehoud en het systeem van het koppelsubsidie, waarbij de provincie op grond van de inmiddels per 17 februari 1980 ingetrokken subsidieregeling automatisch volgde, nadat de rijksoverheid het te restaureren object had aangewezen, de subsidiabele restauratiekosten had bepaald en het rijkssubsidie had toegezegd. Door deze koppeling aan het rijksbeleid was het onmogelijk te voorzien hoeveel aanvragen jaarlijks zouden worden ontvangen, kon er geen budgetreservering worden gedaan en kon de provincie ook geen greep krijgen op het monumentenbeleid. Alvorens een nadere uiteenzetting te geven van de provinciale bemoeiingen met de monumenten op grond van de thans ingetrokken provinciale regeling en de knelpunten die zich daarbij hebben voorgedaan, is het gewenst eerst een nader overzicht te geven van het Zuidhollands monumentenbestand, zoals dat in de lijsten van beschermde monumenten van geschiedenis en kunst voorkomt en van de in onze provincie tot beschermd stads- of dorpsgezicht aangewezen gebieden.

2.1. Zuidhollands monumentenbestand.

Volgens een overzicht van de rijksdienst voor monumentenzorg van 1975 waren er in dat jaar ruim 40.000 beschermde monumenten in Nederland, waarvan er zich 6.700 in Zuid-Holland bevonden (16,7%).

Daaronder begrepen:

- 320 kerken
- 16 kastelen en landhuizen
- 107 verdedigingswerken
- 4.915 woonhuizen
- 673 boerderijen
- 216 molens
- 143 overheidsgebouwen
- 310 losse objecten.

Verdeeld naar gemeenten kan de onderstaande tabel, ontleend aan hetzelfde overzicht van de rijksdienst, gegeven worden van de 13 Zuidhollandse gemeenten met meer dan 100 beschermde monumenten en van de overige gemeenten met minder dan 100 beschermde monumenten.

In de onderstaande tabel komen de kolomaanduidingen a. tot en met h. overeen met bovenstaande lijst.

Volgens het centraal bureau voor de statistiek bedroeg het totaal aantal beschermde monumenten in Nederland op 31 december 1978: 41.352. De aantallen monumenten per categorie, zoals in bovenstaand overzicht, heeft daardoor kleine wijzigingen ondergaan.

De verdeling van het totaal aantal monumenten over de provincies geeft het volgende beeld te zien:

Groningen	1.305 of	3,2%
Friesland	3.175 of	7,7%
Drenthe	452 of	1,1%
Overijssel	2.662 of	6,4%
Gelderland	3.339 of	8,1%
Utrecht	2.909 of	7,0%
Noord-Holland	11.247 of	27,2%
Zuid-Holland	6.924 of	16,7%
Zeeland	2.853 of	6,6%
Noord-Brabant	2.709 of	6,6%
Limburg	3.777 of	9,1%
	41.352	100%

In vier Zuidhollandse gemeenten, te weten Bergschenhoek, Boskoop, Papendrecht en Zevenhoven, komen geen beschermde monumenten voor: in 64 gemeenten komen minder dan tien beschermde monumenten voor.

Zuidhollandse beschermde stads- of dorpsgezichten.

Behalve het hiervoor genoemde aantal beschermde monumenten in onze provincie en een globaal beeld van de spreiding van deze monumenten over de gemeenten, is het ook van belang een overzicht te kennen van de in onze provincie aangewezen, dan wel nog aan te wijzen stads- en dorpsgezichten als bedoeld in artikel 20 van de Monumentenwet. Het is duidelijk, dat in deze stads- en dorpsgezichten ook beschermde monumenten zijn gelegen. Het overzicht is ontleend aan het rapport van de rijksdienst voor de monumentenzorg „Herinventarisatie van te beschermen stads- en dorpsgezichten” augustus 1979.

Gemeente:

Nederzetting:

Ameide	Ameide-dorpskern	in overleg
Brielle	Brielle binnen de veste	ingeschreven 28-11-1975
Delft	Delft binnen de veste	aangewezen 11-09-1978
Dordrecht	Dordrecht binnenstad	in voorbereiding
Geervliet	Geervliet-dorpskern	ingeschreven 19-09-1975
Goedereede	Goedereede-stadskern	ingeschreven 16-02-1973
Gorinchem	Gorinchem binnenstad	in voorbereiding
Gouda	Gouda binnenstad	aangewezen 20-06-1978
's-Gravenhage	's-Gravenhage Binnenhof	ingeschreven 29-11-1971
	's-Gravenhage St. Jacobskerk	ingeschreven 29-11-1971
	's-Gravenhage Malieveld	aangewezen 27-11-1972
	's-Gravenhage Willemspark	ingeschreven 29-11-1971
Heenvliet	Heenvliet-dorpskern	ingeschreven 05-04-1966
Hellevoetsluis	Hellevoetsluis binnen de wallen	in overleg
Leiden	Leiden binnenstad	in procedure 28-04-1977
Maasland	Maasland-dorpskern	ingeschreven 07-09-1970
Maassluis	Maassluis kerke-eiland e.o.	ingeschreven 19-07-1976
Middelharnis	Middelharnis-dorpskern	in overleg
	Sommelsdijk-dorpskern	in overleg
Nieuwpoort	Nieuwpoort binnen de veste	ingeschreven 16-02-1973
Nieuw Lekkerland	Kinderdijk	in overleg
Noordeloos	Noordeloos-dorpskern	in overleg
Noordwijk	Noordwijk-binnen-dorpskern	in overleg
Rotterdam	Delfshaven	ingeschreven 21-05-1969
	Rotterdam Scheepvaart kwartier	ingeschreven 28-04-1978
Schiedam	Schiedam-binnenstad	in voorbereiding
Schipluiden	't Woudt e.o.	ingeschreven 28-09-1970
Schoonhoven	Schoonhoven binnen de wallen	ingeschreven 11-10-1974
Vianen	Vianen binnen de wallen	ingeschreven 05-09-1975
Vlist	Bonrepas e.o. en	in voorbereiding
	Vlist ter weerszijden	ingeschreven 23-07-1969
Voorburg	Voorburg-dorpskern	ingeschreven 07-08-1972
Voorschoten	Voorschoten-dorpskern	ingeschreven 13-05-1968
Wassenaar	Wassenaar-dorpskern	ingeschreven 08-08-1967

Twijfelgevallen:

Moordrecht	Moordrecht
Ridderkerk	Ridderkerk
Zoeterwoude	Weipoort

Afgevoerd:

Giessenburg	Giessen-Oude kerk
Oostflakkee	Ooltgensplaat en Oude Tonge
Rijswijk	Rijswijk

De bebouwing binnen deze stads- en dorpsgebieden vraagt ook – voorzover deze niet tot de beschermde monumenten gerekend worden – speciale aandacht teneinde de karakteristiek van deze nederzettingen zowel stedenbouwkundig als architectonisch te behouden.

Er zij nog op gewezen, dat alle gegeven aantallen monumenten en stads- en dorpsgezichten een „momentopname” zijn: de aantallen monumenten die in de registers zijn ingeschreven zullen schommelen als gevolg van afvoering van de lijsten van beschermde monumenten, dan wel als gevolg van aanvulling van deze lijsten. Uit de reeds eerder genoemde brief d.d. 12 oktober 1979 van de staatssecretaris van cultuur, recreatie en maatschappelijk werk is duidelijk geworden dat de rijksoverheid meer aandacht gaat besteden aan de inventarisatie van de tussen 1850 en 1930 tot stand gebrachte monumentale bebouwing, waardoor de aantallen beschermde monumenten opnieuw zullen wijzigen.

3. Financiële aspecten van het oude Zuidhollands monumentenbeleid.

Het provinciaal subsidie voor restauratie van monumenten van geschiedenis en kunst wordt verleend uit het „Fonds subsidies restauratie monumenten”. De subsidieregeling dateert van 16 december 1971 en is door de staten laatstelijk in september 1977 gewijzigd.

Deze subsidieregeling werd met ingang van 17 februari 1980 ingetrokken.

In de subsidieregeling werd een aantal voorwaarden genoemd waaraan subsidie-aanvragers moesten voldoen, teneinde voor subsidie in aanmerking te komen. Deze voorwaarden hebben ook de wijze van behandeling van de aanvragen beïnvloed. Voor een goed begrip geven wij hier van een korte beschrijving.

De belangrijkste voorwaarden waren:

- het provinciaal subsidie was qua omvang gekoppeld aan het rijkssubsidie; het provinciaal subsidie kon slechts worden verleend indien het rijk ook subsidie – eerde (artikel 2);
- over een subsidie-aanvraag kon eerst worden beslist, nadat:
  - a. de rijksbijdrage voor het te restaureren object defitief was vastgesteld;
  - b. was komen vast te staan, dat met de werkzaamheden een aanvang was gemaakt (artikel 5).

De subsidie-aanvragen werden in verschillende „stadia” behandeld.

Na ontvangst van de subsidie-aanvraag werd een bevestiging van ontvangst gezonden in afwachting van de rijksbeschikking. Op grond van deze beschikking werd een principe-subsidietoezegging gedaan. Toekenning van het provinciaal subsidie – onder vaststelling van het subsidiebedrag – vond plaats na aanvang van de restauratie. De uitbetaling geschiedde naar gelang van de voortgang van de restauratie, aan de hand van goedgekeurde (kwartaal) afrekeningen.

De provincie was door de koppeling aan het rijkssubsidie geheel afhankelijk van toezending van de benodigde bescheiden door ofwel het rijk, ofwel de subsidie-aanvrager. Vertraging bij de toezending van deze stukken leidde tot vertraging bij de behandeling.

3.1. Provinciaal subsidie volgens de oude regeling.

Het provinciaal subsidie bedroeg 20% van het rijkssubsidie (artikel 4).

Bij besluit van provinciale staten van september 1977, no. 29, werd een extra subsidie van 5% van de subsidiebele kosten toegekend voor restauratie van woonhuizen. In een nota van wijziging werd tevens gesteld, dat in de beoogde gevallen het rijkssubsidie niet alleen door het ministerie van cultuur, recreatie en maatschappelijk werk, maar ook door het ministerie van volkshuisvesting en ruimtelijke ordening kon worden verleend.

Daarbij is – zo moet nu worden geconstateerd – onvoldoende voorzien dat het rijkssubsidie vanwege het ministerie van volkshuisvesting en ruimtelijke ordening toegekend, niet alleen beperkt is tot de beschermde monumenten (waartoe zich het ministerie van cultuur, recreatie en maatschappelijk werk beperkte) maar ook niet-beschermde monumenten (dus ouder dan 50 jaar zijnde woonhuizen) in stadsvernieuwingsgebieden betreft. Het rijk heeft daarmee een duidelijk oogmerk: verbetering van de huisvestings situatie, rehabilitatie in plaats van restauratie.

Het provinciaal subsidie werd berekend over het subsidie van het ministerie van cultuur, recreatie en maatschappelijk werk en over het subsidie van het ministerie van volkshuisvesting en ruimtelijke ordening, waarbij 5% toeslag berekend werd.

In 1976-1977, op het moment dat de provinciale subsidieregeling werd gewijzigd, was er door het ministerie van cultuur, recreatie en maatschappelijk werk een tijdelijke subsidiestop ingesteld voor restauratie van monumenten in Zuid-Holland. De gemeentelijke meerjarenplannen zijn thans goedgekeurd en de samenwerking tussen beide genoemde ministeries bij de restauratie van woonhuismonumenten in stadsvernieuwingsgebieden gelegen, resulteert thans in een steeds groter wordend aantal restauraties. Er bestaat geen inzicht in het verloop er van en de provincie heeft daarop ook geen enkele invloed. De koppeling die tot nu toe plaatsvond heeft er toe geleid dat er financiële problemen zijn gerezen en niet alle subsidie-aanvragen kunnen worden gehonoreerd.

Zowel bij de vaststelling van de provinciale subsidieregelingen, het instellen van het „Fonds subsidies restauratie monumenten” als bij de herziening van de regeling werd met name gedacht aan subsidiëring van restauraties van beschermde monumenten: die immers werden door de rijksdienst voor de monumentenzorg subsidiabel verklaard. Doch door de samenwerking met het ministerie van volkshuisvesting en ruimtelijke ordening werd vanaf dat moment ook subsidie verleend voor de restauratie van beeldbepalende panden ter verbetering van de volkshuisvesting.

Daar het subsidie dat door het ministerie van volkshuisvesting en ruimtelijke ordening verleend wordt in wezen geen betrekking heeft op het monumentale gedeelte van de restauratie, menen wij bij nader inzien, dat uit het Fonds subsidies restauratie monumenten geen subsidies verstrekt zouden moeten worden die berekend worden over subsidies van dit ministerie.

3.2. Subsidieberekening tot nu toe.

Bij de berekening van het provinciaal subsidie werd onderscheid gemaakt tussen twee categorieën, te weten:

- a. monumenten waarvoor alleen het ministerie van cultuur, recreatie en maatschappelijk werk subsidie verleent;
- b. woonhuismonumenten waarvoor zowel genoemd ministerie als het ministerie van volkshuisvesting en ruimtelijke ordening subsidie verlenen; deze laatste in het kader van de „Beschikking Geldelijke Steun Verbetering Particuliere Woningen”.

a. De staatssecretaris van cultuur, recreatie en maatschappelijk werk verleent in het algemeen een subsidie van:

- 30% van de subsidiabele kosten voor kleine objecten (huizen, torens, boerderijen, rieten daken, stoepen, etcetera);
- 40% van de subsidiabele kosten voor grote objecten (stadhuizen, gebouwen in eigendom van publiekrechtelijke lichamen);
- 50% (soms 55%) van de subsidiabele kosten voor de restauratie van kerken.

Als subsidiabele kosten wordt door het ministerie van cultuur, recreatie en maatschappelijk werk aangemerkt het gedeelte van de totale bouwsom, dat de instandhouding van het monument betreft, zoals de kosten van herstel of vernieuwing van funderingen, kelders, gevels, bouwmuren, tussenmuren, balklagen en daken.

De kosten van voorzieningen ten behoeve van aanpassing aan het huidige wooncomfort, zoals bijvoorbeeld het aanbrengen van eigentijdse sanitaire voorzieningen, het vervangen van een primitieve keukeninrichting, de aanleg van de centrale verwarming, vallen niet onder de subsidiabele kosten van de restauratie. Het provinciaal subsidiebedroeg, afhankelijk van het object:

- 20% x het CRM-subsidie (30% van de subs. kosten) = 6% van de s.k.
- 20% x het CRM-subsidie (40% van de subs. kosten) = 8% van de s.k.
- 20% x het CRM-subsidie (50% van de subs. kosten) = 10% van de s.k.

Indien het ministerie van cultuur, recreatie en maatschappelijk werk voor de restauratie van een kerk 55% van de subsidiabele kosten als subsidie geeft, zou het provinciaal subsidie 20% x 55% van de subsidiabele kosten = 11% van de s.k. bedragen.

Voor woonhuizen die niet onder de „Beschikking Geldelijke Steun” van het ministerie van volkshuisvesting en ruimtelijke ordening vallen, werd conform de provinciale subsidieregeling een toeslag van 5% van de subsidiabele kosten gegeven. Het provinciaal subsidie werd dan 5% + 6% = 11% van de subsidiabele kosten.

b. Voor panden die vallen onder de „Beschikking Geldelijke Steun Verbetering Particuliere Woningen”, gelden de volgende percentages van de beide bovengenoemde ministeries.

Het ministerie van volkshuisvesting en ruimtelijke ordening heeft het subsidiepercentage de afgelopen jaren herhaaldelijk, in neergaande lijn, gewijzigd. Was het percentage eerst 35% van de subsidiabele kosten, thans is dit 20%, waarbij bij de restauratie van gewone panden voor de berekening van de subsidiabele kosten uitgegaan wordt van een maximum van f 150.000,- per wooneenheid. Het subsidie van het ministerie van volkshuisvesting en ruimtelijke ordening komt dan op 20% x f 150.000,- = f 30.000,- maximaal.

Voor grotere panden, woonhuiscomplexen etcetera worden de subsidiabele kosten hoger gesteld, zodat het subsidie ook hoger wordt. Het ministerie van cultuur, recreatie en maatschappelijk werk heeft in het kader van de samenwerking met het ministerie van volkshuisvesting en ruimtelijke ordening een speciale regeling. Het subsidie bedraagt 30% van de helft van de subsidiabele kosten, zoals vastgesteld door het ministerie van volkshuisvesting en ruimtelijke ordening, zodat de subsidiabele kosten maximaal f 75.000,- zullen zijn en het subsidie maxi-

maal f 22.500,-. Voor duurdere objecten worden ook de hogere subsidiabele kosten van het ministerie van volkshuisvesting en ruimtelijke ordening overgenomen.

Het provinciaal subsidiebedroeg per woonhuis:

20% x VRO (maximaal f 30.000,-) =	f 6.000,-
20% x CRM (maximaal f 22.500,-) =	f 4.500,-
5% x de subs.kosten max. f 150.000,- =	f 7.500,-

Totaal provinciaal subsidie: f 18.000,-

Dit komt overeen met 12% van de subsidiabele kosten. Indien de subsidiabele kosten van het ministerie van cultuur, recreatie en maatschappelijk werk als basis voor de woonhuistoelage worden genomen, bedroeg het provinciaal subsidie:

20% x VRO (maximaal f 30.000,-) =	f 6.000,-
20% x CRM (maximaal f 22.500,-) =	f 4.500,-
5% x subs. kosten max. f 75.000,- =	f 3.750,-

Totaal provinciaal subsidie: f 14.250,-

Dit komt overeen met 9,5% van de subsidiabele kosten. Voor duurdere objecten, grote panden en woonhuiscomplexen werd, gekoppeld aan het hoger maximaal subsidie van het ministerie van cultuur, recreatie en maatschappelijk werk en het ministerie van volkshuisvesting en ruimtelijke ordening, ook een hoger provinciaal subsidie verleend.

Bij het toekennen van een rijkssubsidie in dit kader gaat men er van uit dat het ministerie van volkshuisvesting en ruimtelijke ordening de huisvestingskosten (sanitair, keuken, interieur) subsidieert en dat het ministerie van cultuur, recreatie en maatschappelijk werk rekening houdt met het monumentale gedeelte van de restauratie (gevel, plafond, funderingen). Een enkele maal komt het voor dat het ministerie van cultuur, recreatie en maatschappelijk werk de subsidiabele kosten veel hoger stelt dan het ministerie van volkshuisvesting en ruimtelijke ordening, indien er bijzondere monumentale gedeeltes worden geresatureerd.

De minister van volkshuisvesting en ruimtelijke ordening heeft in 1979 de regeling voor toekenning en betaling van het rijkssubsidie voor eigenaren-verhuurders gewijzigd 70% x maximaal f 105.000,- = maximaal f 73.500,-. De gevolgen voor het provinciaal fonds zijn nog niet te berekenen, aangezien onbekend is hoeveel eigenaren-verhuurders een verzoek om subsidie hebben ingediend. Bij de uitbetaling - gespreid over 20 jaar - worden ook administratieve problemen verwacht.

4. Samenvatting

In de Monumentenwet is uitgegaan van verantwoordelijkheid ten aanzien van monumentenbehoud op particulier, rijks-, provinciaal en gemeentelijk niveau. Ten aanzien van restauratie en bescherming van monumenten is tot op heden het beleid grotendeels door de rijksoverheid bepaald; van een eigen provinciaal beleid is nauwelijks sprake, onder meer ten gevolge van de door de provincie gekozen koppeling van het provinciaal subsidie aan het rijkssubsidie.

De door de rijksoverheid in de laatste jaren doorgevoerde meerjarenplanning van de monumentenzorg en de uitbreiding van het rijkssubsidiesysteem met fondsen van het ministerie van volkshuisvesting en ruimtelijke orde-

ning ter rehabilitering van woonhuizen met waarde als monument — dus ook woonhuismonumenten die niet tot de beschermde monumenten van geschiedenis en kunst gerekend moeten worden — maken het noodzakelijk dat het tot nu toe gehanteerde provinciale subsidiesysteem wordt gewijzigd. Het huidige „Fonds subsidies restauratie monumenten” is niet in staat deze dubbele taak te honoreren.

Door de koppeling aan het Rijkssubsidie kan de provincie niet alleen geen beleid voeren, maar is het ook niet mogelijk te voorzien welk beroep jaarlijks op het fonds zal worden gedaan.

In 1979 was voor het verlenen van provinciale subsidies ten behoeve van restauratie van monumenten f 3.850.000,— beschikbaar*). Dit bedrag was medio 1979 geheel toegekend aan subsidie-aanvragers, zodat daarna geen toekenningen meer konden plaatsvinden.

In september 1979 werd, in overleg met de vaste commissie van advies en bijstand voor monumentenzorg en molens besloten tot een tijdelijke aanhouding van nieuwe aanvragen. Na inventarisatie van de te verwachten tekorten bleek het echter noodzakelijk de subsidieregeling — in afwachting van een nieuw beleid en een nieuwe regeling — in te trekken. (Statenvergadering 14 februari 1980). Lopende aanvragen en die subsidie-aanvragen waaraan de rijksoverheid vóór 17 februari 1980 haar goedkeuring heeft gegeven, zullen op basis van de oude subsidieregeling worden afgehandeld. Alleen op deze wijze kan voorkomen worden dat het stuwmeer van subsidie-aanvragen bij de provincie nog groter wordt.

Ten behoeve van de tot nu toe ontvangen subsidie-aanvragen voor alle categorieën monumenten zal in totaal naar verwachting ruim f 14 miljoen aan provinciaal subsidie moeten worden gereserveerd.

Het „Fonds subsidies restauratie monumenten” is indertijd ingesteld om restauraties van beschermde monumenten te stimuleren. Nu het beleid van het ministerie van cultuur, recreatie en maatschappelijk werk gewijzigd is, zal ook de provincie haar subsidieregeling moeten herzien. Daarbij zal bedacht moeten worden, dat via de subsidies van het ministerie van volkshuisvesting en ruimtelijke ordening het element van de volkshuisvesting is binnengehaald. Wij zijn van mening dat monumentenzorg en volkshuisvesting bij het provinciaal beleid niet onder één noemer moeten worden gebracht en dat subsidies voor de volkshuisvesting niet uit genoemd fonds dienen te worden betaald.

*) Aanvankelijk was f 3.600.000,— aan het fonds toegekend. Bij de eerste begrotingswijziging 1979 werd hierop f 600.000,— in mindering gebracht. Bij de 22e begrotingswijziging 1978 was f 850.000,— toegekend, welk bedrag in 1979 werd gebruikt.

VERGADERING SEPTEMBER 1977

Aanvulling van de Regeling voor het toekennen van provinciale subsidies in de kosten van restauratie van monumenten van geschiedenis en kunst

1

VOORDRACHT VAN GEDEPUTEERDE STATEN.

Zoals u bekend zal zijn heeft het wonen in stedelijke agglomeraties gedurende de laatste jaren een herwaardering ondergaan. Zowel op gemeentelijk als op rijksniveau heeft verbetering van de bestaande woonbebouwing in de steden en van de omgeving daarvan een hoge prioriteit verkregen. Op rijksniveau is op dit gebied een intensieve samenwerking tot stand gekomen tussen de ministers van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening en Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk in de vorm van de rehabilitatieregeling. Ingevolge deze regeling dragen beide ministeries bij in de kosten van verbetering en restauratie van panden in rehabilitatiegebieden. Zij geven een percentage in de door hen subsidiabel verklaarde kosten. Voor CRM is dit 30% in de helft van de totaal aanvaarde kosten. De provincie geeft 20% van het subsidie van het ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk, d.w.z. 3% in de subsidiabele kosten.

Ook wij zijn van oordeel dat er naar gestreefd moet worden de steden zo goed mogelijk leefbaar en bewoonbaar te houden. Woonhuizen bepalen voor een groot deel het gezicht van afzonderlijke wijken en gebieden in dorpen en steden. Het ligt in onze bedoeling de restauratie van woonhuizen te stimuleren. Wij willen ons niet beperken tot de woonhuizen in de stedelijke agglomeraties, maar willen ons richten op alle woonhuizen, zowel in steden als op het platteland. In het kader van de subsidiëring van monumentenrestauraties willen wij op de hierna aan te geven wijze uiting geven aan dit voor-nemen.

Op basis van een gemiddelde van een aantal achterliggende jaren kan worden geconstateerd, dat de helft van de provinciale middelen voor restauratiesubsidies wordt besteed aan kerkrestauraties. De andere helft wordt in ongeveer gelijke delen besteed aan restauratie van grote gebouwen (in eigendom van publiekrechtelijke lichamen) en aan herstel van woonhuizen (in particulier bezit). CRM verleent in het algemeen voor de restauratie van kerken 50% subsidie in de subsidiabele kosten, voor gebouwen in eigendom van publiekrechtelijke lichamen 40% en voor particuliere woonhuizen 30%. De thans geldende provinciale subsidiënorm is 20% van het rijks-subsidie, en komt neer op 10%, 8% en 6% van de subsidiabele kosten van respectievelijk kerken, gebouwen in eigendom van publiekrechtelijke lichamen en particuliere woonhuizen.

Het verlenen van een toeslag in de kosten van restauratie van woonhuizen van 5% van de door de minister van CRM vastgestelde subsidiabele kosten op het gebruikelijke percentage van 20% van het rijkssubsidie zou een stimulerende werking kunnen uitoefenen op het restaureren van woonhuizen.

Om het beleid ten aanzien van de subsidiëring van monumentenrestauraties ongewijzigd te kunnen voortzetten in 1977 is f 3 miljoen nodig. Op de provinciale begroting 1977 was aanvankelijk f 2 miljoen opgenomen. In december 1976 is uw Vergadering accoord gegaan met een begrotingswijziging dienst 1976, inhoudende een extra storting van f 2 miljoen in het monumentenfonds. Deze begrotingswijziging is inmiddels goedgekeurd. Tenslotte heeft uw Vergadering bij besluit van 10 juni 1977, no. 16 de 17e begrotingswijziging, dienst 1977 vastge-

steld, waarin onder meer een extra-storting in het monumentenfonds van f 250.000,— is geraamd. Wanneer laatstbedoelde begrotingswijziging is goedgekeurd, is derhalve voor 1977 f 4¼ miljoen beschikbaar.

Wij stellen u thans voor een toeslag op het gebruikelijke provinciale subsidie toe te kennen voor woonhuisrestauraties; wij willen de toeslag bepalen op 5% van de door

de minister van CRM subsidiabel verklaarde kosten. Met een dergelijk aanvullend besluit kan de huidige regeling gehandhaafd worden voor de overige categorieën restauratie-objekten zoals kerken en grote gebouwen.

Overzicht van de huidige en nieuwe *subsidie-percentages* voor woonhuisrestauraties.

Huidige regeling.

woonhuizen		woonhuizen volgens de rehabilitatieregeling	
CRM	30%	VRO	30%
gemeente	30%	CRM	15%
provincie	6%	gemeente	15%
		provincie	3%
	<hr/>		<hr/>
	66%		63%

Huidige regeling + toeslag.

woonhuizen		woonhuizen volgens de rehabilitatieregeling	
CRM	30%	VRO	30 %
gemeente	30%	CRM	15 %
provincie	11% (6% + 5%)	gemeente	15 %
		provincie	5,5% (3% + 2,5%)
	<hr/>		<hr/>
	71%		65,5%

Globaal zal de verdeling van de in 1977 beschikbare middelen er als volgt uitzien.

kerkrestauraties	f 1.500.000,— (½ van f 3 milj.)
restauratie gebouwen in eigendom publiekrechtelijke lichamen	f 750.000,— (¼ van f 3 milj.)
woonhuizen	f 1.375.000,— (¼ van f 3 milj. + 5% toeslag)
	<hr/>
	f 3.625.000,—

Er is f 4¼ miljoen beschikbaar. Het verschil tussen deze bedragen, te weten f 625.000,— geeft ruimte voor de te verwachten extra aanvragen.

De vaste commissie van Advies en Bijstand voor Monumentenzorg en Molens en voor Provinciale Financiën kunnen zich met het voorstel verenigen.

Derhalve stellen wij u voor te besluiten tot uitbreiding van de subsidiemogelijkheden t.b.v. woonhuisrestauraties door de Regeling voor het toekennen van provinciale subsidies in de kosten van restauratie van monumenten van geschiedenis en kunst, d.d. 16 december 1971, no. 23, overeenkomstig het onder 3 afgedrukte ontwerpbesluit.

's-Gravenhage, 7 september 1977.

Gedeputeerde Staten der provincie
Zuid-Holland,

R. EIJSINK, voorzitter.

J. DE VRIES, griffier.

2

HUIDIGE REGELING.

Besluit van Provinciale Staten van Zuid-Holland, d.d. 16 december 1971, no. 23, tot vaststelling van de Regeling voor het toekennen van provinciale subsidies in de kosten van restauratie van monumenten van geschiedenis en kunst.

Provinciale Staten van Zuid-Holland,

gezien de desbetreffende voordracht van Gedeputeerde Staten,

gelet op de Provinciewet,

besluiten:

vast te stellen de navolgende „Regeling voor het toekennen van provinciale subsidies in de kosten van restauratie van monumenten van geschiedenis en kunst”.

Artikel 1.

Ten behoeve van de subsidiëring in de kosten van restauratie van monumenten van geschiedenis en kunst, geen molens zijnde, wordt een jaarlijks bij de vaststelling van de provinciale begroting te bepalen bedrag beschikbaar gesteld, dat in een daartoe ingesteld fonds wordt gestort.

Artikel 2.

Gedeputeerde staten kunnen uit de middelen van het in artikel 1 bedoelde fonds subsidies verlenen in de kosten van restauratie van monumenten, waarvoor van rijkswege een bijdrage wordt verleend.

Artikel 3.

1. Om voor subsidie in aanmerking te komen dient de eigenaar van het monument een verzoek in bij gedeputeerde staten.
2. Uit de subsidie-aanvraag moet blijken, of ook subsidie is verzocht aan het rijk en aan het bestuur van de gemeente, waarin het monument is gelegen.

Artikel 4.

Het subsidie bedraagt 20% van het rijkssubsidie.
In bijzondere gevallen kunnen gedeputeerde staten, de vaste commissie van advies en bijstand voor monumentenzorg en molens gehoord, van dit percentage afwijken.

Artikel 5.

Over een subsidie-aanvraag kan eerst worden beslist, nadat:

- a. de rijksbijdrage voor het te restaureren object definitief is vastgesteld;
- b. is komen vast te staan, dat met de werkzaamheden een aanvang is gemaakt.

Artikel 6.

1. De toekenning van een subsidie, als bedoeld in artikel 2, geschiedt onder de volgende voorwaarden:
  - a. de restauratie dient te geschieden volgens de door de minister van cultuur, recreatie en maatschappelijk werk goedgekeurde plannen;
  - b. aan gedeputeerde staten zal moeten blijken, dat de totstandkoming van de restauratie door bijdragen van andere zijde is verzekerd;
  - c. het monument dient na afloop van de werkzaamheden onveranderd bewaard en onderhouden te blijven in de staat, waarin het door de restauratie is gebracht.

2. Gedeputeerde staten zijn bevoegd aan de toekenning van het subsidie nadere voorwaarden te verbinden.

Artikel 7.

1. Uitkering van het subsidie vindt plaats in evenredigheid met de voortgang van het werk, op schriftelijk verzoek van de eigenaar van het monument, dat vergezeld dient te gaan van een door de Rijksdienst voor de Monumentenzorg dan wel door de architect getekende opgave van het bedrag, dat is verwerkt.
2. De uitkering van de laatste termijn van het subsidie vindt plaats nadat gedeputeerde staten is gebleken, dat de ingediende geldelijke verantwoording door het rijk is goedgekeurd.
3. Indien gedeputeerde staten een verzoek als bedoeld in het eerste lid van dit artikel niet ontvangen, keren zij subsidie-termijnen uit in evenredigheid met de door het rijk betaalbaar gestelde subsidie-termijnen.

Artikel 8.

Deze regeling treedt op 1 januari 1972 in werking en is van toepassing op de na die datum ingekomen aanvragen.

's-Gravenhage, 16 december 1971.

Provinciale Staten voornoemd,

J. KLAASESZ, voorzitter

P. ZEGWAARD, griffier.

3

ONTWERP-BESLUIT.

Provinciale Staten van Zuid-Holland,

gezien de desbetreffende voordracht van Gedeputeerde Staten van die provincie;

gelet op de provinciewet;

gelet op de algemene subsidieverordening;

besluiten:

De Regeling voor het toekennen van provinciale subsidies in de kosten van restauratie van monumenten van geschiedenis en kunst d.d. 16 december 1971, no. 23 aan te vullen als volgt:

toegevoegd wordt:

artikel 4a:

In de kosten van restauratie van woonhuizen kunnen gedeputeerde staten een subsidie verlenen van 5% van de door de minister van cultuur, recreatie en maatschappelijk werk vastgestelde subsidiabele kosten als aanvulling op het subsidie in artikel 4 genoemd.

toegevoegd wordt.

artikel 8a:

Artikel 4a is van toepassing op de na 1 januari 1977 ingekomen aanvragen, waarvoor na die datum het rijks-subsidie wordt toegekend.

's-Gravenhage, september 1977.

Provinciale Staten voornoemd,

, voorzitter.

, griffier.

VERGADERING SEPTEMBER 1977

Aanvulling van de Regeling voor het toekennen van provinciale subsidies in de kosten van restauratie van monumenten van geschiedenis en kunst.

4. NOTA VAN WIJZIGING.

Bij nadere overweging lijkt ons de formulering van artikel 4a in het aangeboden ontwerp-besluit voor verbetering vatbaar. Met name was daarbij geen rekening gehouden met de omstandigheid, dat in de beoogde gevallen rijkssubsidie niet alleen door c.r.m., maar ook door v.r.o. kan worden verleend.

Teneinde de mogelijkheid te openen het provinciaal subsidie zodra mogelijk vast te stellen en uit te keren, dient het voorgestelde artikel 4a te luiden:

In de kosten van restauratie van woonhuizen kunnen gedeputeerde staten een subsidie verlenen van 5% van de van rijksweg vastgestelde subsidiabele kosten als aanvulling op het subsidie in artikel 4 genoemd.

Dit brengt uiteraard met zich, dat bovenaan op bladzijde 2 van onze voordracht eveneens in plaats van: door de minister van c.r.m., dient te worden gelezen: van rijksweg.

4.d.

VERGADERING FEBRUARI 1980

Intrekking provinciale subsidieregeling voor monumentenrestauraties.

1

VOORDRACHT VAN GEDEPUTEERDE STATEN.

Bij uw besluit van 16 december 1971, no. 23 heeft uw vergadering vastgesteld een algemene regeling voor het toekennen van provinciale subsidies in de kosten van restauratie van monumenten van geschiedenis en kunst. Het subsidie werd bepaald op 20% van het rijkssubsidie (op dat moment alleen het subsidie van het ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk).

Bij uw besluit van 29 september 1977, no. 29 is deze subsidieregeling gewijzigd en is bepaald dat bij restauratie van woonhuismonumenten een toeslag van 5% van de subsidiabele kosten zou worden verleend. (De tekst van de thans geldende subsidieregeling hebben wij opgenomen in bijlage 1.) Voorts is bepaald, dat het provinciaal subsidie ook gekoppeld zou kunnen worden aan het subsidie van het ministerie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening. In de praktijk betekent dit dat het van provinciale wege verschaft subsidie thans berekend wordt zowel aan de hand van het subsidie van het ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk als aan de hand van dat van het ministerie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening. Door de doeltreffende samenwerking van de ministers van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk en Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening bij het opstellen van meerjarenplannen voor de rehabilitatie van woonhuismonumenten gelegen in beschermde stads- en dorpsgezichten zullen van 1979 tot en met 1988 per jaar in de provincie Zuid-Holland ongeveer 250 panden worden gerestaureerd, waarbij voor dit onderdeel het provinciaal subsidie, bij ongewijzigd beleid, jaarlijks ruim 4,5 miljoen gulden zal bedragen. Van deze, voor de provincie hogere lasten, kwamen wij toevalligerwijze, eerst in de loop van 1979 op de hoogte. In 1980 is slechts 4 miljoen gulden beschikbaar, waarvan ook subsidies voor restauraties van kerken en andere monumenten moeten worden verleend, die gewoonlijk ongeveer 65% van onze totale subsidielasten uitmaken. Door de grote stroom rijkssubsidietoekenningen waren begin september 1979 de beschikbare middelen van het fonds uitgeput. Gehoord de vaste commissie van advies en bijstand voor Monumentenzorg en molens hebben wij op 25 september 1979 besloten de behandeling van subsidie-aanvragen tijdelijk aan te houden. Mede daardoor kon een beter inzicht worden verkregen in het totaal provinciaal subsidie dat voor de lopende aanvragen zou dienen te worden verleend.

In de tussenliggende periode hebben wij de volgende stappen ondernomen.

Een inventarisatie van de lopende aanvragen heeft plaatsgevonden. Gebleken is dat, uitgaande van de stand van zaken op 18 januari 1980, voor de honorering van alle lopende aanvragen waar nog geen toekenning voor is gedaan, bij ongewijzigd beleid, een bedrag van 7,6 miljoen gulden nodig is. (bijlage 2). Dat betekent dat nu reeds een tekort bestaat van 3,6 miljoen gulden en er geen ruimte is voor een nieuw provinciaal beleid. Het is te verwachten dat de komende maanden een groot aantal subsidie-aanvragen zal worden ingediend, waardoor het tekort nog groter zal worden.

Vervolgens hebben wij overwogen welke middelen ons ten dienste stonden om aan deze voortdurend toenemende tekorten een einde te maken.

Wij menen dat de enige mogelijkheid is op korte termijn de geldende regeling te beëindigen. Alleen dan wordt

voorkomen dat het stuwmeer van aanvragen om subsidie steeds groter wordt, daar anders degenen die een restauratie willen uitvoeren pas op een zeer laat tijdstip over provinciaal subsidie kunnen beschikken. Door beëindiging van de subsidieregeling zal het ook mogelijk zijn het moment te bepalen, waarop weer voldoende middelen beschikbaar zullen zijn voor uitvoering van een nieuw provinciaal monumentenbeleid. Zoals U bekend is beraadt een ambtelijke werkgroep zich op het in de toekomst te voeren beleid. Dit beleid zal gericht moeten zijn op een eigen provinciale taak in de monumentenzorg.

Alle oude aanvragen zullen, in principe, op basis van de oude subsidieregeling worden afgehandeld. Na intrekking van deze regeling zullen U nieuwe dekkingsvoorstellen, gebaseerd op de stand van zaken op de datum van intrekking, worden aangeboden om alle subsidie-aanvragen te kunnen honoreren.

Inmiddels hebben wij weer een begin gemaakt met het toekennen van subsidies.

Voorstellen voor een nieuw monumentenbeleid en een nieuwe subsidieregeling zullen U na het zomerreces worden aangeboden.

Het standpunt van de vaste commissie van advies en bijstand voor Monumentenzorg en molens zal U ter vergadering worden medegedeeld.

Wij stellen U voor over te gaan tot vaststelling van het onder 2. afgedrukte ontwerp-besluit.

's-Gravenhage, 8 februari 1980.

Gedeputeerde Staten der provincie
Zuid-Holland,

M. VROLIJK, voorzitter.

J. DE VRIES, griffier.

2

ONTWERP-BESLUIT.

Provinciale Staten van Zuid-Holland,

gezien de desbetreffende voordracht van Gedeputeerde Staten;

gelet op de Provinciewet;

gelet op de Algemene Subsidie Verordening 1973;

besluiten:

I. de algemene regeling voor het toekennen van provinciale subsidies in de kosten van restauratie van monumenten van geschiedenis en kunst, vastgesteld bij hun besluit van 16 december 1971, no. 23 en laatstelijk gewijzigd bij hun besluit van 29 september 1977, no. 29 in te trekken;

II. Gedeputeerde Staten te machtigen de subsidie-aanvragen die vóór de datum van inwerkingtreding van dit besluit bij het ministerie van volkshuisvesting en ruimtelijke ordening en/of het ministerie van cultuur, recreatie en maatschappelijk werk zijn ingediend, op basis van de onder I genoemde subsidieregeling af te handelen, met dien verstande dat aan de restauratie-begroting voor de onder III bedoelde dag het departmentale fiat moet zijn gehecht;

III. dit besluit in werking te doen treden met ingang van de dag volgend op de dag na afkondiging in het provinciaal blad.

's-Gravenhage,

1980.

Provinciale Staten voornoemd,

, voorzitter.

, griffier.

**MINISTERIE VAN CULTUUR, RECREATIE EN
MAATSCHAPPELIJK WERK.**

De Colleges van Burgemeester en
Wethouders van de onderscheiden
gemeenten.

De Colleges van Gedeputeerde Staten
van de onderscheiden provincies.

Rijswijk (ZH), 11 augustus 1977.

Onderwerp: Restauratiesubsidies
voor woonhuismonumenten
in het kader van stads-
vernieuwingsplannen.

Met mijn circulaire van 17 maart 1976, kenmerk MMA/
MO 183.522, deed ik mededeling van het feit, dat per
1 januari 1976 een regeling was getroffen voor het ver-
lenen van subsidies vanwege het Ministerie van Cultuur,
Recreatie en Maatschappelijk Werk voor het restaureren
van woonhuizen met waarde als monument in het kader
van stadsvernieuwingsplannen.

Deze regeling blijkt in de praktijk tot enkele interpretatie
verschillen en dus tot onduidelijkheden en vragen aanlei-
ding te hebben gegeven.

In het hieronderstaande wordt de regeling nog eens uit-
eengezet, in de verwachting, dat daardoor de gerezen pro-
blemen worden opgelost.

A. Algemeen.

Vanwege het Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maat-
schappelijk Werk (Rijksdienst voor de Monumentenzorg)
kunnen subsidies worden verstrekt voor de restauratie
van beschermde monumenten (huizen, kerken, kastelen,
woningen, pakhuizen, molens, etc.).

Wil men in aanmerking komen voor een dergelijk sub-
sidie, dan dient men een verzoek daartoe, vergezeld van
een restauratieplan en een begroting bij de Rijksdienst
voor de Monumentenzorg, Broederplein 41 te Zeist, in te
dienen. Deze Dienst beoordeelt de begroting en stelt vast
welke posten subsidiabel zijn, dat wil zeggen in welke
posten vanuit een oogpunt van monumentenzorg een
subsidie kan worden verleend.

Na de vaststelling van de subsidiabele kosten — de sub-
sidiebasis — kan voor zover de middelen het toelaten
vanwege het Ministerie van cultuur, Recreatie en Maat-
schappelijk Werk een subsidie worden verleend ter hoogte
van de navolgende percentages:

- 50%: indien het betreft kerkelijke eigendommen en
eigendommen van stichtingen en andere rechts-
personen, die zich zonder winstoogmerk het be-
houd van monumenten ten doel stellen;
- 40%: indien het betreft eigendommen van publiek-
rechtelijke lichamen en molens;
- 30%: indien het betreft woon- en pakhuizen, boerde-
rijen en dergelijke, die eigendom zijn van parti-
culieren.

Ten aanzien van de stichtingen en andere rechtspersonen
leg ik er de nadruk op — hetgeen in de circulaire van 17
maart abusievelijk niet is vermeld — dat alleen die stich-
tingen en rechtspersonen voor dit subsidiepercentage van
50% in aanmerking komen, die zich zonder winstoog-
merk het behoud van monumenten ten doel stellen.

Voor zoveel nodig moet ik erop wijzen, dat voor het sub-
sidiëren van deze „normale” restauraties sedert enige
jaren een stop van kracht is.

Slechts in uitzonderlijke gevallen kunnen nieuwe toe-
zeggingen worden gedaan.

Voorbeeld van een aan een particulier toebehorend (be-
schermd) monument:

Totale begroting	f 200.000,—
Af: niet subsidiabele kosten zoals electrische installaties, centrale verwarming en dergelijke	f 35.000,—

Subsidiabele kosten	f 165.000,—
Subsidie 30%	f 49.500,—

Deze regeling is uitsluitend van toepassing in die gevallen
waarin niet tevens vanwege het Ministerie van Volkshuis-
vesting en Ruimtelijke Ordening een verbeteringssubsidie
krachtens de Beschikking geldelijke steun verbetering
particuliere woningen wordt verstrekt. Doet zich die
situatie wel voor, dan zal indien de financiële middelen
dat toelaten, dus uitsluitend als de subsidiestop kan
worden doorbroken, de berekening van het subsidie ge-
schieden op de wijze als hieronder sub B wordt uiteen-
gezet.

Dit betekent dan dus, dat subsidie kan worden verleend
van 30, 40 of 50% van de subsidiebasis, waarvan het maxi-
mum f 75.000,— bedraagt. De beide onder B genoemde
uitzonderingen die het aanvaarden van een hogere sub-
sidiebasis mogelijk maken zijn ook hier van toepassing.

**B. Subsidiëring van in beschermde of te beschermen
stads- en dorpsgezichten gelegen woonhuismonumen-
ten, in samenwerking met het Ministerie van Volks-
huisvesting en Ruimtelijke Ordening.**

Wordt voor de verbetering van een woonhuis met waarde
als monument krachtens de beschikking geldelijke steun
verbetering particuliere woningen een verbeteringssub-
sidie verstrekt, dan geldt voor dergelijke woonhuizen, in-
dien zij zijn gelegen in aangewezen beschermde stads- of
dorpsgezichten dan wel in gebieden, ten aanzien waarvan
een dergelijke aanwijzing zal worden voorbereid en de
gemeenteraad heeft kenbaar gemaakt daarmee te zullen
instemmen in de toekomst, een andere subsidieregeling.
Deze regeling betreft zowel panden die op de monu-
mentenlijst zijn geplaatst als zogenaamde *beeldbepalende*
panden. Beeldbepalende panden zijn die panden, die niet
van een zodanige waarde zijn, dat hun plaatsing op de
monumentenlijst is gerechtvaardigd, maar die toch van-
uit het stadsbeeld te stellen voorwaarden voldoen aan zo-
danige eisen met betrekking tot de situering, de struc-
tuur (breedte, hoogte, bekapping), verschijningsvorm,
historische waarde en architectonisch uiterlijk (materiaal-
gebruik en detaillering), dat er naar gestreefd moet
worden deze panden voor het beschermde of te bescher-
men stads- of dorpsbeeld te behouden.

De beeldbepalende panden in de beschermde stads- en
dorpsgezichten staan aangegeven op de zogenaamde
Historische Kwaliteitskaart. Een dergelijke kaart wordt
door de Rijksdienst voor de Monumentenzorg in overleg
met het Ministerie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke
Ordening en de gemeente samengesteld bij de voorberei-
ding van een aanwijzing tot beschermd stads- of dorpsge-
zicht.

Een voorbeeld van een dergelijke Historische Kwaliteits-
kaart is opgenomen als derde bijlage in de brochure
„Hersteld verleden van dorpen en steden”, welke in
1975 door het Ministerie van Volkshuisvesting en Ruim-
telijke Ordening in samenwerking met het Ministerie van
Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk werd gepu-
bliceerd.

Indien nu dergelijke woonhuizen met waarde als monument in aanmerking komen voor een verbeteringssubsidie op basis van de Beschikking geldelijke steun verbetering particuliere woningen, wordt bij de verlening van een restauratiesubsidie mijnerzijds uitgegaan van 50% van de door mij goedgekeurde begroting voor de restauratie. Dit is de subsidiebasis, met dien verstande, dat voor de goedgekeurde begroting een maximum geldt van f 150.000,—. De subsidiebasis bedraagt derhalve maximaal 50% van f 150.000,— = f 75.000,—.

Van C.R.M.-zijde wordt een subsidie gegeven welke gelijk is aan 30, 40 of 50% van de subsidiebasis, afhankelijk van de eigendomssituatie (zie voren). Ik teken hierbij aan dat toezeggingen in dit kader vooralsnog niet vallen onder de hiervoren vermelde subsidiestop.

Betreft het een beschermd pand, dan zijn op deze regel twee uitzonderingen mogelijk en kan een begroting van meer dan f 150.000,— door mij worden aanvaard, waar-

door de subsidiebasis hoger dan f 75.000,— komt te liggen, en wel, indien:

- de aard en omvang van het te restaureren pand daartoe aanleiding geven;
- zich in eenzelfde pand meer woningen bevinden, volgens de door het Ministerie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening te stellen regels.

Betreft het een beeldbepalend pand, dan is het slechts in één geval mogelijk dat een begroting van meer dan f 150.000,— wordt aanvaard, namelijk indien zich in eenzelfde pand meer woningen bevinden, volgens de door het Ministerie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening te stellen regels.

In al deze situaties zal van geval tot geval worden bezien of een begroting van meer dan f 150.000,— kan worden aanvaard en dus tot een subsidiebasis van meer dan f 75.000,— kan worden gekomen.

Voorbeelden

	V.R.O.-subsidie pro memorie C.R.M.-subsidie		
	I	II	III
I. Beschermd particulier pand.			
a. Ingediende begroting	f 180.000,—	f 180.000,—	f 180.000,—
Af: kosten van de als „luxe” aan te merken voorzieningen, zoals het aanbrengen van een open haard, het installeren van kostbaar sanitair (ook een badkuip, meerdere douches en toiletten in één woning) enz.:	nihil	f 10.000,—	f 40.000,—
Aanvaarde begroting:	f 150.000,—	f 150.000,—	f 140.000,—
Subsidiebasis 50%:	f 75.000,—	f 75.000,—	f 70.000,—
Subsidie 30%:	f 22.500,—	f 22.500,—	f 21.000,—
b. Ingediende begroting:	f 130.000,—	f 130.000,—	
Af: kosten van de als „luxe” aan te merken voorzieningen, zie onder Ia	nihil	f 10.000,—	
Aanvaarde begroting:	f 130.000,—	f 120.000,—	
Subsidiebasis 50%:	f 65.000,—	f 60.000,—	
Subsidie 30%:	f 19.500,—	f 18.000,—	
II. Beschermd panden van bijzondere aard of met twee woningen erin:			
Ingediende begroting:	f 250.000,—	f 250.000,—	
Af: kosten van de als „luxe” aan te merken voorzieningen, zie onder Ia:	nihil	f 20.000,—	
Aanvaarde begroting:	f 250.000,—	f 230.000,—	
Subsidiebasis 50%:	f 125.000,—	f 115.000,—	
Subsidie 30%:	f 37.500,—	f 34.500,—	
III. Beeldbepalend pand:			
a. Ingediende begroting:	f 175.000,—	f 175.000,—	f 175.000,—
Af: kosten van de als „luxe” aan te merken voorzieningen, zie onder Ia:	nihil	f 10.000,—	f 40.000,—
Aanvaarde begroting:	f 150.000,—	f 150.000,—	f 135.000,—
Subsidiebasis 50%:	f 75.000,—	f 75.000,—	f 67.500,—
Subsidie 30%:	f 22.500,—	f 22.500,—	f 20.250,—
b. Ingediende begroting:	f 100.000,—	f 100.000,—	
Af: kosten van de als „luxe” aan te merken voorzieningen, zie onder Ia:	nihil	f 10.000,—	
Aanvaarde begroting:	f 100.000,—	f 90.000,—	
Subsidiebasis 50%:	f 50.000,—	f 45.000,—	
Subsidie 30%:	f 15.000,—	f 13.500,—	

IV. *Beeldbepalend pand met meer dan één woning erin:*

	I	II
a. Ingediende begroting:	f 200.000,—	f 200.000,—
Af: kosten van de als „luxe” aan te merken voorzieningen, zie onder Ia:	nihil	f 20.000,—
Aanvaarde begroting:	f 200.000,—	f 180.000,—
Subsidiebasis 50%:	f 100.000,—	f 90.000,—
Subsidie 30%:	f 30.000,—	f 27.000,—

Het begrip „beeldondersteunende panden” komt in deze regeling derhalve niet voor, evenmin als in de brochure „Hersteld verleden van dorpen en steden”.

In vergelijking met de in deze brochure vermelde richtlijn ten aanzien van de subsidiëring van beeldbepalende panden is de subsidiebasis verhoogd van 30% tot 50% van de goedgekeurde begroting.

Tenslotte moet ik er de nadruk op leggen, dat het mij slechts mogelijk zal zijn in de in deze circularie bedoelde gevallen restauratiesubsidies te verstrekken voorzover de wetgever mij daartoe de nodige middelen verschaft.

De Minister van Cultuur, Recreatie
en Maatschappelijk Werk,
(Mr. H. W. van Doorn).

4.f.**Overzicht provinciale rekeningen 1965 t/m 1977: Fonds subsidies restauratie monumenten.**

1. De cijfers uit de hiernavolgende tabel zijn ontleend aan de provinciale rekeningen 1965 t/m 1977. In de tabel zijn de cijfers van de zeven steden met de meeste monumenten afzonderlijk genoemd. Alle andere plaatsen zijn begrepen in de categorie „Overige plaatsen”. Het betreft hier uitsluitend uitbetaalde bedragen. Verplichtingen komen in deze cijfers niet tot uitdrukking.
2. Definitieve cijfers over de jaren 1978 en 1979 zijn nog niet beschikbaar.

	Leiden	Dordrecht	Den Haag	Delft	Brielle	Gouda	Rotterdam	Overige plaatsen	Totaal:
1965	59.028,—	176.764,—	—	41.396,—	4.701,—	55.453,—	13.168,—	170.160,—	520.670,—
1966	79.748,—	143.723,—	1.917,—	69.625,—	5.898,—	51.902,—	18.716,—	127.790,—	499.319,—
1967	129.133,—	200.841,—	3.944,—	59.350,—	11.344,—	57.035,—	1.554,—	255.570,—	718.771,—
1968	197.910,—	181.858,—	58.755,—	58.521,—	27.717,—	60.347,—	18.169,—	441.284,—	1.044.561,—
1969	253.669,—	137.383,—	71.641,—	43.043,—	24.940,—	71.281,—	21.436,—	474.830,—	1.098.223,—
1970	244.550,—	211.483,—	112.916,—	67.002,—	43.521,—	49.760,—	48.945,—	382.422,—	1.160.599,—
1971	227.344,—	220.236,—	157.811,—	86.909,—	23.850,—	275.828,—	100.411,—	537.143,—	1.629.532,—
1972	198.722,—	321.032,—	422.008,—	52.046,—	38.944,—	161.793,—	38.491,—	464.319,—	1.697.355,—
1973	178.257,—	234.236,—	58.826,—	181.185,—	41.965,—	160.204,—	5.048,—	571.954,—	1.431.675,—
1974	226.914,—	222.581,—	466.658,—	113.470,—	94.199,—	227.421,—	23.427,—	408.435,—	1.783.105,—
1975	231.771,—	222.886,—	250.316,—	82.674,—	182.134,—	292.503,—	1.234,—	549.409,—	1.812.927,—
1976	351.216,—	203.694,—	561.750,—	108.249,—	94.114,—	684.857,—	6.270,—	802.460,—	2.812.610,—
1977	610.571,—	146.567,—	771.601,—	58.541,—	43.131,—	644.801,—	81.290,—	703.231,—	3.059.733,—
Totaal gehele periode 1965-1977:	2.988.833,—	2.623.284,—	2.938.143,—	1.022.011,—	636.458,—	2.793.185,—	378.159,—	5.889.007,—	19.269.080,—
In procenten:	15,51%	13,61%	15,25%	5,30%	3,30%	14,50%	1,96%	30,57%	100%

N.B. Gedurende de jaren 1965 t/m 1977 zijn niet on-aanzienlijke bedragen uitgegeven aan *grote ob-jecten*. Hieronder volgen enkele voorbeelden. Per object is aangegeven wat gedurende die periode is uitgegeven.

Leiden:	Hooglandse Kerk:	f 1.490.045,—.
	Gemeenlandshuis Rijnland:	f 251.529,—.
Dordrecht:	Grote Kerk:	f 809.916,—.
Den Haag:	Nieuwe Kerk:	f 769.276,—.
	Kurhaus:	f 400.000,—.
Brielle:	Stadswallen:	f 237.810,—.
Gouda:	St. Janskerk:	f 2.129.862,—.

4.9.

MINISTERIE VAN CULTUUR, RECREATIE EN MAATSCHAPPELIJK WERK

De heer Hoofddirecteur van de
Rijksdienst voor de Monumentenzorg
Broederplein 41
3703 CD Zeist

Rijswijk, 12 oktober 1979.

Bescherming jongere bouwkunst

Met haar brief van 21 februari 1979, nr. 27.219, heeft de Rijkscommissie voor de Monumentenzorg mij haar visie doen toekomen op de in mijn brief van 24 januari 1978 aan de orde gestelde problematiek van de bescherming van de jongere, dat wil zeggen van ná 1850 daterende, bouwkunst.

Ik heb de Commissie laten weten — u zie mijn hierbij in afschrift gevoegde brief — dat ik mij met de voorgestelde benadering van deze problematiek kan verenigen.

Uit de brief van de Commissie heb ik opgemaakt, dat haar voorstel wordt ondersteund door de Rijksdienst voor de Monumentenzorg.

Zoals u uit mijn brief aan de Rijkscommissie voor de Monumentenzorg en uit mijn eveneens in copie hierbij gevoegde brief, die ik ter zake tot de provinciale en de gemeentebesturen alsmede tot een aantal direct betrokkenen gericht heb, moge blijken, heb ik niet zo ver willen gaan de inventarisatie enz. van monumenten uit de periode vóór 1850 geheel te stoppen.

Mochten derden zich tot u dan wel tot de Rijkscommissie voor de Monumentenzorg wenden met een verzoek een bouwwerk, dat dateert van vóór 1850, alsnog onder de bescherming van de Monumentenwet te brengen, dan ware te volstaan met een nader gedegen en systematische beoordeling en ware, tenzij duidelijk het vermoeden bestaat dat sprake is van een geval, dat in het verleden over het hoofd gezien is, aan adressant mede te delen, dat zijn verzoek niet voor inwilliging in aanmerking komt.

Voor het overige veroorloof ik mij verwijzing naar mijn eerder genoemde brief aan de Rijkscommissie voor de Monumentenzorg.

De Staatssecretaris van Cultuur,
Recreatie en Maatschappelijk Werk
(G.C. Wallis de Vries).

De Rijkscommissie voor de Monumentenzorg
Broederplein 41
7303 CD Zeist

Rijswijk, 21 februari 1979.

Bescherming jongere bouwkunst.

In uw bovengenoemde brief presenteert u de wijze, waarop u zich voorstelt de inventarisatie en eventuele bescherming van daarvoor in aanmerking komende specimen van de zogeheten jongere bouwkunst aan te pakken. Met de door u voorgestelde werkwijze kan ik mij verenigen.

Ik ben het met u eens dat, wil met de inventarisatie en

registratie van de jongere bouwkunst het doel bereikt worden, dat ons voor ogen staat, daaraan duidelijke prioriteit in de verdeling van de beschikbare personele en materiële mogelijkheden gegeven moeten worden. U stelt voor het in behandeling nemen van aanvragen tot bescherming, betrekking hebbende op monumenten van vóór 1850, geheel te stoppen, behoudens duidelijke omissies uit het verleden. Zover heb ik niet willen gaan, omdat dat in strijd met de wet zou zijn. Wel ben ik van mening, dat de periode tot 1850 een minder gedegen, en systematische behandeling moet krijgen dan tot dusverre het geval was.

Afschrift van de brief, die ik ter zake tot de provinciale en de gemeentebesturen alsmede tot een aantal direct betrokkenen gericht heb, gaat te uwer kennisgeving hierbij.

Tenslotte wil ik een enkel woord wijden aan hetgeen u opmerkt ten aanzien van de eigen taken en verantwoordelijkheden van de lagere overheden op het terrein van de monumentenzorg.

Zie ik het wel, dat bestaat er op dit punt tussen uw en mijn opvatting, zoals ik die heb neergelegd in mijn brief van 24 januari 1978, geen wezenlijk verschil van inzicht. Slechts over het tijdstip, waarop het opportuun zou zijn in overleg te treden met het IPO-Cultuur en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten lopen onze meningen uiteen.

In dit verband moet ik er wel op wijzen, dat ik het in het kader van het ook door deze regering voorgestane decentralisatiebeleid noodzakelijk zou kunnen oordelen met de genoemde organisaties van gedachten te wisselen over de wijze, waarop de zorg voor de monumenten, verdeelt over de verschillende overheidsniveau's, zou kunnen dan wel moeten worden uitgeoefend, in het bijzonder ten aanzien van de jongere bouwkunst. Ik heb er goede nota van genomen, dat u mét mij van oordeel bent, dat er ruimte moet zijn voor een monumentenbeleid op provinciaal en gemeentelijk niveau. Het is dan echter wel aan de rijksoverheid de lagere overheden op dit punt een zekere ruimte te laten en wellicht zelfs hen daartoe te stimuleren.

De Staatssecretaris van Cultuur,
Recreatie en Maatschappelijk Werk
(G. C. Wallis de Vries)

4.h.

Subsidieregelingen van enkele andere provincies.

Groningen.

De provincie Groningen heeft de subsidiëring in de restauratie van woonhuismonumenten beëindigd. Voorheen bestond hiervoor geen subsidieregeling, maar was voor iedere toekenning een statenbesluit nodig.

Thans wordt alleen nog in uitzonderingsgevallen bij woonhuisrestauraties subsidie verleend. Het subsidie bedraagt dan, evenals voorheen, 10% van de door het rijk subsidiabel gestelde kosten. Bij molenrestauraties verleent de provincie een subsidie van 20% van de door het rijk subsidiabel gestelde kosten.

Het meeste geld wordt besteed aan bijdragen in de restauraties van kerken. (10% van de subsidiabele kosten).

De provincie subsidieert niet mee bij restauraties, die tot stand komen met geld dat via werkgelegenheidsverruimende maatregelen in Groningen wordt besteed.

Utrecht.

Hoewel er in de provincie Utrecht geen speciale regelingen zijn vastgesteld, wordt er wel een enigszins van de elders gebruikelijke procedure afwijkende werkwijze gevolgd. Bij de subsidiëring worden nl. de subsidie-aanvragen voor objecten, waarvoor rijkssubsidietoezeggingen zijn gedaan in de periode van 1 januari tot en met 31 december verzameld. De subsidiesom, die deze objecten samen van provinciewege vragen, wordt ten laste van het krediet voor het daarop volgende dienstjaar gebracht. Een weliswaar gekoppeld systeem dat geen onvoorzien tekort bij de provincie oplevert, maar dat bij een sterke stijging van het totale van rijkswege toegezegde subsidiebedrag wel problemen kan opleveren bij de samenstelling van de begroting. De mogelijkheid is dan ook opgehouden om in noodgevallen de subsidiepercentages te verlagen, zodat subsidiesom en krediet weer met elkaar in evenwicht gebracht kunnen worden. Tot heden is dit niet gebeurd, maar is het evenwicht hersteld door verhoging van het krediet.

Voor boerderijen en rieten daken wordt doorgaans een subsidie van 7½% van de subsidiabele kosten verleend; voor kastelen en kerken 8% van de subsidiabele kosten; voor woonhuizen: 10% van de subsidiabele kosten. Geen subsidie wordt in de provincie Utrecht verleend voor rehabilitatie van woonhuizen, noch voor woonhuizen vallend onder de Beschikking Geldelijke Steun.

Zeeland.

Sinds 1 januari 1978 geldt in Zeeland dat voor kerkelijke gebouwen en kastelen een subsidie van 10% in de subsidiabele kosten wordt toegekend; voor kleinere monumenten, niet zijnde woonhuismonumenten, is dit 5% van de subsidiabele kosten.

Voor beschermde woonhuismonumenten wordt 5% tot een maximum van f 5.000,— per pand van provinciewege gesubsidieerd. Voor woonhuizen in rehabilitatiegebieden eveneens 5% tot een maximum van f 3.750,— per pand. Woonhuizen die vallen onder de Beschikking Geldelijke Steun worden door de provincie niet gesubsidieerd.

Daarnaast kent de provincie Zeeland als eerste een regeling voor subsidies in de onderhoudskosten van kerkelijke gebouwen en kastelen; hiervoor wordt een subsidie toegekend van 20% tot een maximum van f 1.000,—.

Gelderland.

Het provinciaal subsidie bedraagt 10% van de door CRM subsidiabel verklaarde kosten, zowel voor normale restau-

raties als voor rehabilitatiereparaties (stadsvernieuwing). Een provinciale regeling voor subsidiëring van objecten van landelijke bouwkunst, inclusief rieten daken, in in voorbereiding, waarbij tevens gestreefd wordt naar het opstellen van een monumentenverordening.

Overijssel.

Er is één subsidieregeling waaronder drie categorieën monumenten vallen. Het provinciaal subsidie is strict gekoppeld aan het subsidie van rijk en gemeente. Vooralsnog zijn er geen plannen om het provinciaal subsidie te ontkoppelen.

Het provinciaal subsidie voor de landelijke bouwkunst (kleine restauraties en rietendakbedekkingen op boerderijen en schuren) is een aanvullend subsidie. Het subsidie van rijk en gemeente wordt aangevuld tot 75% van de subsidiabele kosten bij panden van particuliere eigenaren, tot 40% bij panden van de gemeente.

Voor molens bedraagt het subsidie ten hoogste 25% van de subsidiabele kosten zoals vastgesteld door het rijk (aanvullend).

Bij de overige monumenten wordt een subsidie verleend in de restauratiekosten van beschermde monumenten en beeldbepalende monumenten, gelegen in beschermde stads- en dorpsgezichten (in het kader van een stadsvernieuwingplan) tot ten hoogste 20% van het rijkssubsidie (aanvullend subsidie).

In bijzondere gevallen kan subsidie worden verleend voor de restauratie van niet-beschermde monumenten, waarvan naar het oordeel van gedeputeerde staten kan worden aangenomen, dat ze na de restauratie beschermd zullen worden.

Noord-Holland.

Het provinciaal subsidie is gekoppeld aan het subsidie van rijk en gemeenten. Iedere subsidie-aanvraag wordt door de statencommissie voor monumenten bestudeerd; elk pand wordt bezichtigd, waarna advies wordt uitgebracht aan gedeputeerde staten. Aan restaurerende instellingen wordt veelal een subsidie van 10% van de subsidiabele lasten verstrekt, voor hoekpanden wordt 8% en voor panden gelegen in een rij wordt 6% subsidie verleend. Voor andere panden worden zonodig andere percentages toegepast of vaste bedragen toegekend. Bij de bepaling van het provinciaal subsidie worden de volgende regelen in acht genomen:

- a. Subsidie voor grote monumenten:
  - restauratiekosten tot 2 miljoen: max. 10% van de subs. kosten, voor iedere 2 miljoen extra wordt een ander percentage berekend;
  - restauratiekosten van 2 tot 4 miljoen: max. 8% van de subs. kosten;
  - restauratiekosten van 4 tot 6 miljoen: max. 6% van de subs. kosten;
  - restauratiekosten van 6 tot 8 miljoen: max. 4% van de subs. kosten;
  - restauratiekosten van 8 tot 10 miljoen: max. 2% van de subs. kosten;
  - met een maximum van f 600.000,—.
- b. Subsidie voor woonhuizen:
  - restauratiekosten tot f 200.000,—: max. 10% van de subs. kosten;
  - restauratiekosten tot f 400.000,—: max. 8% van de subs. kosten;
  - restauratiekosten tot f 600.000,—: max. 6% van de subs. kosten;
  - restauratiekosten tot f 800.000,—: max. 4% van de subs. kosten;

restauratiekosten tot f 1.000.000,—: max. 2% van de subs. kosten;
met een maximum van f 60.000,—.

- c. Woonhuizen die vallen onder de Beschikking Geldelijke Steun worden in principe van provinciewege niet gesubsidieerd. Indien echter blijkt, dat het subsidie van VRO, CRM en de gemeente tezamen minder bedraagt dan het provinciaal subsidie dat voor een gewone restauratie zou worden gegeven, kan alsnog een aanvullend provinciaal subsidie worden gegeven.

Noord-Brabant.

In deze provincie wordt een geheel nieuwe regeling voorbereid die een volledige ontkoppeling beoogt. In de concept-nota die nog niet aan Provinciale staten is aangeboden, staat aangegeven dat Noord-Brabant een zelfstandig monumentenbeleid wil gaan voeren en zich in de toekomst uitsluitend zal richten op de regionale monumenten. (Een definitie hiervoor moet nog worden opgesteld). Onzeker is in hoeverre uitvoering aan de in de nota weergegeven gedachten kan worden gegeven.

1. restauratiesubsidies.

- a. Voor subsidies hoger dan f 100.000,— dienen aparte Statenbesluiten te worden genomen.
- b. Bij gebouwen, voorkomend op een op te stellen provinciale monumentenlijst, wordt een subsidie verleend van ten hoogste 40%, tot een maximum van f 100.000,—.
- c. Bij gebouwen, voorkomend op de Rijksmonumentenlijst, waarvoor een rijkssubsidie is toegekend, ten hoogste 10%, tot een maximum van f 100.000,—. Hieraan verbonden is de plicht het monument te onderhouden.

2. onderhoudssubsidie:

voor kerken en kastelen 20% van de kosten tot maximaal f 2.000,— per object, per jaar.

3. aankoopssubsidie:

voor molens, kerken en kastelen een nader vast te stellen bedrag, doch niet meer dan f 100.000,—.

Hierbij dient te worden opgemerkt dat de huidige situatie in Noord-Brabant sterk verschilt van die in Zuid-Holland. Door het lage aantal subsidietoekenningen door CRM heeft de provincie Noord-Brabant geld over. Een ontkoppeling van het rijkssubsidie zal deze provincie in staat stellen meer subsidies voor restauraties te verlenen dan voorheen.

Beschikbare middelen voor monumentensubsidies bij enkele andere provincies.

	1979	1980	1981
<i>Groningen</i>			
kerken en woonhuizen	f 507.470	f 506.970	onbekend
molens	f 50.000	f 50.000	onbekend
<i>Utrecht</i>			
monumenten	f 2.448.000 (incl. extra krediet)	f 2.258.500	f 2.340.000 (raming)
molens	f 53.000	f 55.000	f 66.000
<i>Zeeland</i>			
monumentenrestauraties	f 1.000.000	f 525.000 (raming)	onbekend
onderhoudssubsidie kerken/kastelen/molens	f 25.000	f 26.250	onbekend
<i>Gelderland</i>			
alle monumenten	f 3.040.000	f 3.525.000	f 3.625.000 (meerjarenplanningraming)
<i>Overijssel</i>			
alle monumenten	f 1.800.000	f 1.800.000	f 1.800.000

<i>Noord-Holland</i> monumenten	f 4.500.000	f 4.500.000	f 4.500.000
<i>Noord-Brabant</i> monumenten en molens nieuw beleid	f 3.654.000	f 2.091.500 f 2.000.000	onbekend
<i>Zuid-Holland</i> monumenten	f 3.850.000	f 4.000.000	f 4.000.000 (aanvaard beleid)

